

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

นางสาวอภิษา แดงจำรูญ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2330-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE ORGANIZATION OF VIRTUE DEVELOPMENT
ACTIVITIES IN THE ELEMENTARY SCHOOLS UNDER BANGKOK
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

Miss Apicha Dangchumroon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Elementary Education
Department of Curriculum Instruction and Educational Technology
Faculty of Education
Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2330-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร
โดย นางสาวอภิษา แดงจำรูญ
สาขาวิชา ประถมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีนันท์ สุกโชติรัตน์

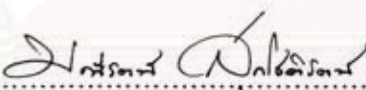

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตร์

..... คณะบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พทุทธ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทิตสนา แฉวมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีนันท์ สุกโชติรัตน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

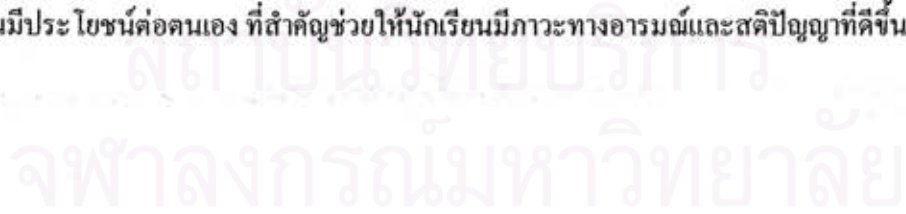
อภิชา แดงจำรูญ : การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร (A STUDY OF THE ORGANIZATION
OF VIRTUE DEVELOPMENT ACTIVITIES IN THE ELEMENTARY SCHOOLS UNDER
BANGKOK EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE)

อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์, 226 หน้า. ISBN 974-53-2330-6.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร โดยศึกษากิจกรรมวิธีการจัดรวมทั้งผลการ
ดำเนินการจัดกิจกรรม ตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหาร โรงเรียน 37 คน ครู 38 คน และนักเรียน 985 คน โดย
ใช้แบบสอบถาม และผู้บริหาร โรงเรียน 6 คน ครู 6 คน และนักเรียน 36 คน ใช้การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือ
ในการวิจัย และใช้การหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษามีดังนี้ 1) หลักการและเหตุผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม คือ เพื่อ
ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้นักเรียนมีคุณธรรม เป็นคนดีมีคุณภาพ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมี
ความสุข กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน การอบรมศีลธรรมใน
ชั่วโมงเรียน การดื่มน้ำสะอาดประจำปี ทั้งนี้พบว่า หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยน
ไปในทางที่ดีขึ้น สิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากที่สุดคือ นิทานและวีดิทัศน์ตามลำดับ

2) การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม
คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับวัย โดยพบว่าหลังจากที่นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมสำคัญ ได้แก่
การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การกำหนดอิริยาบถย่อย การฟังธรรมและการร่วมกิจกรรมอื่น ๆ นักเรียนได้
เรียนรู้และสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เข้าใจเรื่องความดีความชั่ว สามารถควบคุมอารมณ์และมี
สติสัมปชัญญะเพิ่มขึ้น ส่วนในด้านการวางแผน การจัดหัวข้ออุปกรณ์ และการจัดอาคารสถานที่ ไม่พบว่า
มีปัญหาแต่อย่างใด สำหรับการรับรู้และความเข้าใจของนักเรียนนั้นพบว่า นักเรียนตระหนักดีว่า กิจกรรมที่
จัดขึ้นมีประ โยชน์ต่อตนเอง ที่สำคัญช่วยให้นักเรียนมีภาวะทางอารมณ์และสติปัญญาที่ดีขึ้น

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต..... อภิชา แดงจำรูญ
สาขาวิชา ประถมศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา ...2548..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4583833727 : MAJOR ELEMENTARY EDUCATION

KEY WORD : VIRTUE DEVELOPMENT ACTIVITIES / THE MIND DEVELOPMENT AND WISDOM CULTIVATION / ELEMENTARY SCHOOLS / BANGKOK EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

APICHA DANGCHUMROON : A STUDY OF THE ORGANIZATION OF VIRTUE DEVELOPMENT ACTIVITIES IN THE ELEMENTARY SCHOOLS UNDER BANGKOK EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. MANEERAT SUKCHOTRAT, Ph.D., 226 pp. ISBN 974-53-2330-6.

This research is conducted to study the organization of virtue development activities in the elementary schools under Bangkok Educational Service Area Office and its outcome. The sampling population includes 37 school administrators , 38 teachers and 985 students for the questionnaire , 6 school administrators , 6 teachers and 36 students for interviews are used as research tools. The data analysis is done by the applications of frequency and percentile.

The research results include 1) The principles and rationale for the provision of the activities are to cultivate and bring about scrupulous aspects in the students. This is for them to be morally sound so that as a member in the society , they can live a happy and quality life. The activities provided include morning 's pray saying , daily morality homeroom , annual almsgiving, etc. After participating in the activities , the students are found to be better behaved. The most effective communication tools used are fairy tales and video tapes respectively.

2) The organization of virtue development activities through the mind development and wisdom cultivation, the Buddha 's teachings and Dhamma are selectively employed for students at different age groups. After practicing meditation , inner self-realization listening to the Buddha's teachings , etc , students have been able to differentiate the good from the bad deeds , the right from the wrong things. They are also capable of controlling themselves in terms of emotions and rationality. For the planning , equipment and supplies as well as venues , no problematic issues are found. Pertaining to students ' awareness , they realize the activities are beneficial to them especially for emotional and intellectual intelligence.

Department : Curriculum Instruction and Educational Technology Student's signature *Apicha Dangchumroon*

Field of study : Elementary Education.....

Advisor's signature *Maneerat Sukchotrat*

Academic year : 2005.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีนันท์ สุกโชติรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการศึกษาหาความรู้ ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ร่วมพิจารณาโครงร่างวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ทิสนา แจมมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ ผู้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตรวจพิจารณา และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือและเอกสารที่ใช้ในการวิจัยจนมีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ และนักเรียน โรงเรียนพิพัฒนา โรงเรียนศรีวิทยา โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนนาครปรก โรงเรียนอนุบาลปรีณายก โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ และโรงเรียนพญาไท ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ที่สนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณฉวีภาณี เจริญทรัพย์ คุณรัชดาภรณ์ สุราเลิศ คุณวิไล อินทร์มา คุณนฤมล มณีงาม คุณภาสิต ประมวลศิลป์ชัย คุณกรวิดา ศรีสุภา คุณเทพวาทินี วินิจกำจร และเพื่อน ๆ ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์เสมอมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ผู้มีพระคุณยิ่งที่ได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต รวมถึงการสนับสนุนด้านการศึกษามาเป็นอย่างดีโดยตลอด ขอขอบคุณพี่รัชดา แดงจำรูญ และน้อง ๆ รวมถึงเพื่อน ๆ และญาติสนิทที่เป็นกำลังใจ และให้ความกรุณาสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น	10
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	15
ความหมายและลักษณะของคุณธรรม.....	15
หลักการแนวคิดและวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม.....	16
ความหมายของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	19
วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	22
หลักของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	23
ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	23

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	24
ความหมายของการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	24
ขั้นตอนปฏิบัติในการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	27
ประโยชน์ของการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	37
ความหมายของจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	40
วัตถุประสงค์ของจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	40
การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	40
ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	44
แนวทางการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
ประชากรและตัวอย่างประชากร.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
5 สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	139
รายการอ้างอิง.....	160
ภาคผนวก.....	166
ภาคผนวก ก.....	167
ภาคผนวก ข.....	169
ภาคผนวก ค.....	173
ภาคผนวก ง.....	213
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	226

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ชื่อโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	51
2	ช่วงเวลาที่โรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	52
3	จำนวนผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์.....	52
4	กรอบแนวคิด ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	59
5	กรอบแนวคิด ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์.....	61
6	จำนวนแบบสอบถามที่รับจากสำนักงานเขต และไปขอรับคืนด้วยตนเอง.....	63
7	จำนวนและร้อยละของผู้บริหาร โรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว.....	67
8	จำนวนและร้อยละของครูที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว.....	70
9	จำนวนของผู้บริหาร โรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว.....	72
10	จำนวนของครูจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว.....	74
11	จำนวนและร้อยละของผู้บริหาร โรงเรียน ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม พัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ	76
12	จำนวนและร้อยละของครู ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรมในด้านต่าง ๆ.....	84
13	จำนวนและร้อยละของผู้บริหาร โรงเรียน จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรม.....	94
14	จำนวนและร้อยละของครู จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม.....	97
15	จำนวนของผู้บริหาร โรงเรียน ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา.....	100
16	จำนวนของครู ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา.....	103
17	จำนวนของผู้บริหาร จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา	105
18	จำนวนของครู จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา.....	107

	ญ
ตาราง	หน้า
19	จำนวนของผู้บริหาร โรงเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา..... 108
20	จำนวนของครูผู้ให้การสัมภาษณ์ จำแนกตามการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา..... 114
21	จำนวนและร้อยละของนักเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์..... 123
22	จำนวนและร้อยละของนักเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อคิดเห็น ในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา..... 127
23	จำนวนและร้อยละของนักเรียนผู้ให้การตอบแบบประเมินผลของตนเอง จากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา..... 129

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

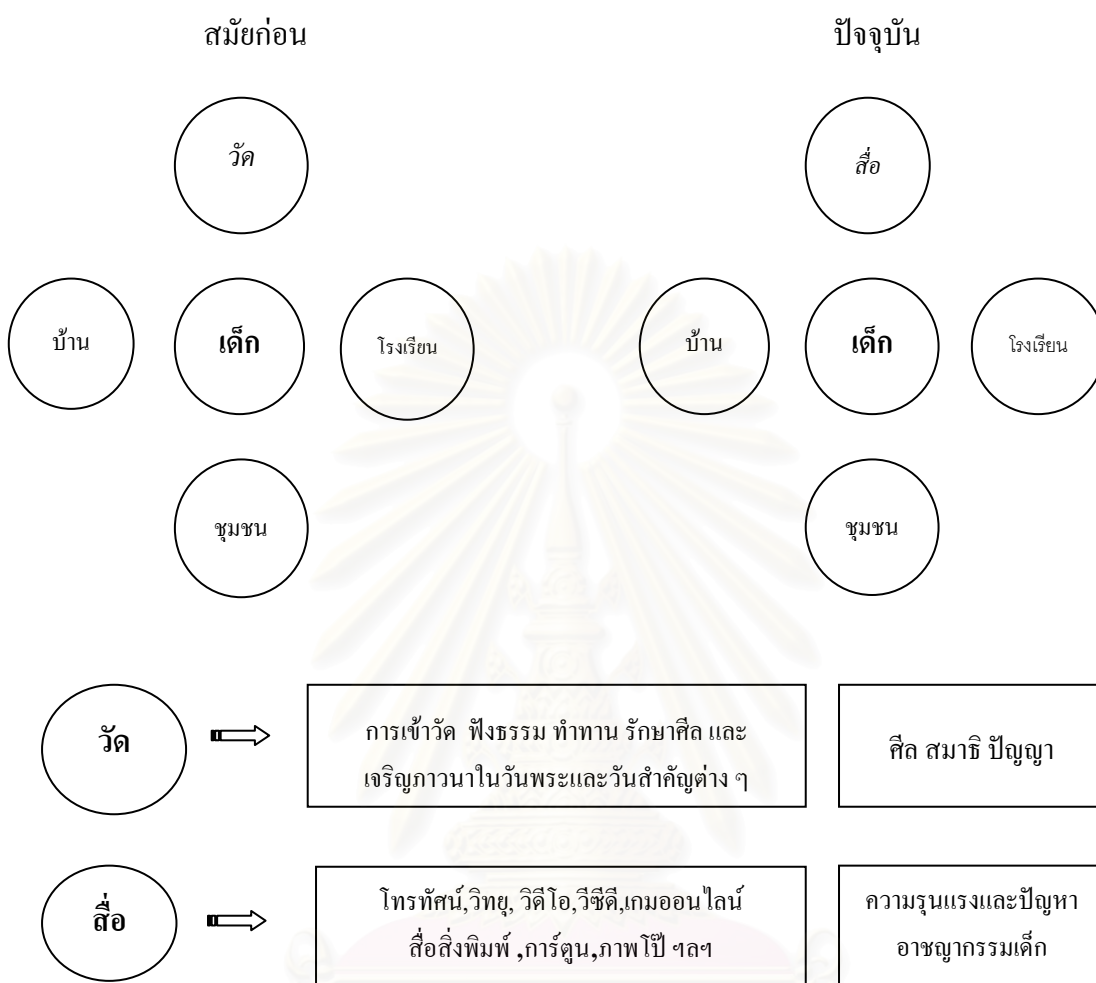
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา คือ สันติภาพภายในตัวของมนุษย์ (องค์ทะไล ลามะ ทิเบต, 2543) และพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางการศึกษาของไทยมาแต่บรรพกาล โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนไทยเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น หลักการและวิธีการของพระพุทธศาสนาเป็นเช่นเดียวกับหลักการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ได้กล่าวสวดดีพระพุทธศาสนาไว้ว่า “ ถ้าศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่จะครอบคลุมความเป็นวิทยาศาสตร์ยุคใหม่แล้ว ก็มีเพียงพระพุทธศาสนาเท่านั้น” (สมเด็จพระเทพวงศ์ พระสังฆราชฝ่ายมหานิกายประเทศกัมพูชา, 2543)

พระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ สอน “อริยสัจสี่” เพื่อให้มนุษย์รู้จักวิธีที่ดีเลิศในการแก้ปัญหากับความทุกข์ พระพุทธองค์ทรงสอนให้รู้จักทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ วิธีดับทุกข์ และการหลุดพ้นจากทุกข์ โดยอาศัยความเพียรในการฝึกปฏิบัติและเนื้อหาของพระพุทธศาสนาก็เป็นความรู้ที่สามารถจัดแยกเป็นวิชาต่าง ๆ ได้มากมาย ทั้งวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา ส่วนทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ค่านิยม เป็นผลจากการอบรมสั่งสอนและปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น การเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป การมีความกตัญญูต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณ การรู้จักทำทาน การมีความเมตตา กรุณา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการแบ่งปัน ฯลฯ ล้วนเป็นคุณธรรมภายในใจของคนไทยโดยทั่วไป นอกจากนี้การที่คนไทยในอดีตได้ชื่อว่ามีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย รู้จักกาลเทศะ รู้จักวางตัวในสังคม เนื่องจากมีพระภิกษุสงฆ์ผู้รักษาพระธรรมวินัยเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติตามจึงทำให้คนไทยมีสัมมาคารวะ สามารถคิดอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ (พระโสภณคณาภรณ์ อ้างถึงใน ระพิน ชูชื่น, 2533)

แผนภาพที่ 1 สิ่งแวดล้อมของเด็กเปรียบเทียบสมัยก่อนกับปัจจุบัน โดยผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

จากแผนภาพที่ 1 เป็นที่น่าสังเกตว่านับตั้งแต่โรงเรียนได้แยกตัวออกจากวัด การอบรมสั่งสอนให้ กุลบุตรกุลธิดามีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมก็ลดน้อยลงไปด้วย (อุมา สุคนธมาน, 2543) ดังนั้นจะเห็นได้ ว่าการเน้นพัฒนาแต่ทางวัตถุทำให้ขาดความสมบูรณ์ของความเป็นมนุษย์ ทำให้เครียด รู้สึกพร่อง ต้อง ไปหาอะไรมาเติม เช่น ยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ ความรุนแรง อันนำไปสู่สภาวะวิกฤติต่าง ๆ (ประเวศ วะสี, 2546)

บทเรียนจากการพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีนั้นจึงสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้อง ดำเนินไปอย่างรอบด้านทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว แนวการพัฒนาจึงควรหันมาเน้น ด้านการพัฒนาคนและในการพัฒนาคนนั้น ส่วนสำคัญที่สุดก็คือจิตใจ ดังนั้นในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึง ควรหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรมตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป การพัฒนาจิตใจตลอดจนการพัฒนาคนนั้นเป็นงานหลักของ พระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก, 2542) การศึกษาพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรมจึงจะสามารถ

แก้ปัญหาและนำพาชีวิตไปสู่เป้าหมายที่ดีได้ (พระราชวรมุนี, 2543) ถ้าชาวพุทธยึดมั่นในพระรัตนตรัย เชื่อในอริยสัจสี่และมรรคมีองค์แปด และรวบรวมพลังที่จะชักชวนชาติมหาอำนาจให้เห็นจริง ก็จะเป็นผลดีต่อมวลมนุษยย์และสิ่งแวดลอมในโลก การตระหนักถึงธรรมะจะขจัดความชั่วร้ายได้ เช่น โทสะ ความอิจฉาริษยา ความเกลียดชังในสังคมมนุษย์ จึงควรบรรจุหลักสูตรธรรมะเข้าในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ (ลักขมณ ชยโกทิ, 2543)

“เพราะวิชาความรู้ที่ไม่มีเจ้าของคือศีลธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาและปฏิบัติแล้ว จะไม่ได้เรื่องอะไร เรียนมามากน้อยมักเป็นเครื่องมือส่งเสริมในทางที่เสียหายไปเสียมากจนไม่อาจพรรณานับอ่านได้ เราจึงอยากให้ลูกหลานทั้งหลายเป็นคนดีมีศีลธรรมประจำตัวแต่ยังเล็กทั่วแผ่นดินไทยที่เป็นชาวพุทธ ถ้ามีแต่ความรู้ทางโลกล้วน ๆ ไม่มีศีลธรรมเข้าเกี่ยวข้องเป็นภาคปฏิบัติติดแนบไปด้วยแล้ว มีแต่ทางเสียหายได้จริง ๆ” (ท่านอาจารย์พระมหาบัวญาณสัมปันโน, 2534)

การปลูกฝังทางศีลธรรมนั้นจะต้องเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กด้วยการบรรจุหลักสูตรธรรมะเข้าในโรงเรียน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย (สถาบันพัฒนาคุณภาพและวิชาการ, 2544) โดยมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้ คือ ให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มุ่งมั่นพัฒนาตนเองและสังคม ประกอบอาชีพสุจริต และพึ่งตนเองได้ และมีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ มีความมั่นคงทางอารมณ์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (2546) คำรัสว่า กิจการใดที่บุคคลกระทำด้วยกาย วาจา ย่อมสำเร็จมาแต่จิตบังคับทั้งสิ้น ถ้าจิตผ่องใสประกอบด้วยเมตตาปราณี ย่อมบันดาลให้ทำดีทางกาย วาจา อกุศลทุจริตไม่เกิดประทุษร้ายกาย วาจา ใจให้เศร้าหมอง ถ้าจิตตั้งมั่นดีแล้วในศีล การกระทำ การพูดของผู้นั้นเป็นสุจริต ย่อมผลิตผลให้เกิดความสงบสุขสำราญ ไม่มีเวรร้ายในสังสารวัฏ ย่อมสะสางรกชัฏ คือ กำจัดตัณหา 3 ให้สูญสิ้น หรือบรรเทาลงได้

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมหรือหลักธรรมต่าง ๆ จะต้องฝึกควบคู่ไปกับการฝึกจิต จึงจะเกิดความซาบซึ้ง เข้าใจ และเข้าไปอยู่ในใจ แล้วกระทำแต่สิ่งดี ๆ จนเกิดเป็นนิสัยที่รักการประพฤติดี

Krathwohl, Bloom and Masia (1964) กล่าวถึงขั้นตอนของการพัฒนาลักษณะนิสัย ดังนี้

1. ขั้นรับรู้หรือใส่ใจ (Receiving or attending) การที่บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าใดนั้น จะต้องมีการรับรู้ในสิ่งเร้านั้น ๆ ก่อน

1.1 การตระหนักรู้ (Awareness)

1.2 ความเต็มใจในการรับรู้ (Willingness to receive)

1.3 การเลือกรับรู้ (Controlled or selected attention)

2. ขั้นตอบสนอง (Responding) เมื่อรับรู้ในสิ่งเร้านั้นแล้ว บุคคลเลือกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ด้วยท่าที่ต่างกัน

2.1 สนใจที่จะตอบสนอง (Acquiescence in responding)

2.2 ยินดีที่จะสนองตอบ (Willingness to response)

2.3 พอใจที่จะตอบสนอง (Satisfaction in response)

3. ขั้นการให้คุณค่า (Valuing) เมื่อเกิดการรับรู้และได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นด้วยความสนใจ ตั้งใจ และเกิดความพอใจต่อการตอบสนอง บุคคลจะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ

3.1 ยอมรับในคุณค่า (Acceptance of a value)

3.2 ชื่นชอบในคุณค่า (Preference for a value)

3.3 ยึดมั่นในคุณค่า (Commitment or conviction)

4. ขั้นจัดระบบ (Organization) เมื่อบุคคลเกิดการยอมรับ ชื่นชม และยึดมั่นในคุณค่าของการตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เกิดกระบวนการตอบสนองที่เป็นระบบ

4.1 มีภาพในใจ (Conceptualization of a value)

4.2 จัดระบบของคุณค่า (Organization of a value system)

5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by a value or value complex) เมื่อบุคคลนำคุณค่าของการที่ตนเองได้จัดระบบไว้ไปปฏิบัติใช้อยู่เสมอ ๆ เป็นนิจย่อมพัฒนาไปเป็นลักษณะนิสัยได้

5.1 นำไปปฏิบัติ (Generalized set)

5.2 เป็นลักษณะนิสัย (Characterization)

ทิสนา แคมมณี (2543) อธิบายขยายความขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติและการพัฒนาลักษณะนิสัยตามที่ Krathwohl, Bloom and Masia (1964) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสได้รับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้น ๆ ก่อน ดังนั้นหากเราต้องการจะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใด ๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการรับรู้และความสนใจในคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมนั้น ๆ

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในสิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความสนใจนั้นก็จะไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้นการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองต่อสิ่งใดแล้วได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ บุคคลนั้นก็จะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้นหากเราสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้บุคคลนั้นได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมที่ต้องการก็จะช่วยให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4. ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใด ๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน จึงเป็นระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมนั้น ๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5. ขั้นพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลสามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยม ที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตน ซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

การพัฒนาประเทศในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมามุ่งเน้นพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเป็นสำคัญ การสื่อสาร การคมนาคมมีความสะดวก รวดเร็ว รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน สามารถติดต่อข้ามทวีปได้ในระยะเวลาอันสั้น จึงทำให้สังคมไทยรับวัฒนธรรมของชาวตะวันตกที่ผ่านเข้ามาทางสื่อต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย ยังผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน จากสังคมแห่งความเอื้ออาทรอยู่ร่วมกันด้วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน กลายเป็นสังคมเมือง ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม ศิลธรรม ค่านิยมที่ดั้งเดิมของไทย รวมถึงการแบ่งปันช่วยเหลือ เกื้อกูลและการให้อภัยกันนั้นค่อย ๆ ลดบทบาทความสำคัญไปจากแต่ก่อนมาก

ในปัจจุบันขาดการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม ศิลธรรม ค่านิยมที่ดั้งเดิมตลอดจนการปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงห่างไกลศาสนาและศีลธรรมอันดีงาม เพราะขาดการหล่อหลอมคุณธรรม โฆษณาหลายอย่างหลายประเภททำลายศีลธรรมอันดีงามของสังคม หากแต่ช่วยไปในเรื่องกามารมณ์ สิ่งตีพิมพ์และสื่อลามกอนาจารต่าง ๆ ออกมามอมเมาเยาวชน ชักนำไปสู่ทางเสื่อม โดยขาดการดูแลเอาใจใส่หรือกั้นกรองจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง บางวันจะเห็นภาพลามกอนาจารอยู่บนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไปถึงคนทุกคนชั้นในสังคม (ถาวร วรรณศิริ, 2546) และการที่เยาวชนได้รับเรื่องราวจากสื่อ

ต่าง ๆ ทั้งภาพของการประกอบอาชีพกรรม หรือการเห็นตัวอย่างของการใช้อารมณ์และกำลังในการตัดสินใจปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล

การรับสื่อข้อมูลข่าวสารตามคำฟัง โดยขาดการใช้วิจารณญาณหรือขาดการสอนและชี้แนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นการผิดในด้านกฎหมายหรือผิดในด้านกฎแห่งกรรม จึงมีแนวโน้มว่าเยาวชนรุ่นใหม่มักจะใช้อารมณ์หรือการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาตามตัวอย่างที่ได้นั้น นอกจากนี้ เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์ค่อนข้างรุนแรงเป็นพื้นฐานและมักจะใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา มากกว่าการใช้เหตุผล ดังนั้นเมื่อถูกความโลภ ความโกรธ ความหลงซึ่งเป็นกิเลสที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เป็นรากเหง้าของความชั่วร้ายเข้าครอบงำจิตใจแล้ว (ทิพย์ นิลนพคุณ, 2545) หากไม่มีสติยั้งคิด ไม่มี ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปแล้ว ก็มักจะสร้างปัญหาอย่างที่ป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ เช่น ปัญหา การก่ออาชญากรรมในเด็ก การลักทรัพย์ การเมาสุราอาละวาด ปัญหาการเสพยาเสพติด ปัญหา การข่มขืนรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการขายบริการในสถานศึกษา เป็นต้น ซึ่งอาชญากรรมที่ร้ายแรงเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการละเมิดศีล 5 ในสังคมที่มากด้วยการสังหาร ฆาตกรรมชีวิต (พระธรรมปิฎก, 2546)

นอกจากนี้ปัญหาที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ การใช้เวลาอันมีค่าให้หมดไปกับ ความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ กิจกรรมที่ทำให้จิตใจอยู่นอกไกลจากตนเอง จะทำให้เด็กรู้จักอารมณ์ของ ตนเองน้อยลง ความระลึกของสติลดลง ตัวอย่างเช่น การดูทีวี หรือเล่นวิดีโอเกมส์ ถ้าใช้เวลากับ กิจกรรมเหล่านี้มากเกินไป ทำให้การควบคุมอารมณ์ของเด็กจะทำได้ยากขึ้น (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2547) โดยเฉพาะการเล่นเกมที่ใช้เวลาเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้เด็กรู้สึกชินกับความรุนแรง เห็นความ รุนแรงในสังคมเป็นเรื่องปกติและการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ เด็กมีแนวโน้มใน การคิดว่าปัญหาทุกเรื่องเป็นสิ่งที่แก้ได้ง่าย แก้ได้เร็วด้วยการใช้ความรุนแรงโดยไม่ต้องอาศัย ความอดทนในการแก้ปัญหา (อมรวิรัช นาคทรพร, 2545) การเล่นเกมประเภทนี้เป็นการผลาญเวลาให้ หมดไปกับคุณภาพใจที่ต่ำลง ความก้าวร้าวรุนแรงในใจทวีเพิ่มขึ้น อยู่แต่ใน โลกของตัวเอง ขาดการมี ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ครั้นเมื่อถึงเวลาศึกษาหาความรู้ก็ทำไม่ได้ไม่เต็มความสามารถเพราะมีสิ่งเร้าจากภายนอก ช่วยใจให้ไม่ตั้งมั่น ศักยภาพในตัวจึงไม่ได้ถูกนำออกมาใช้อย่างเต็มที่

ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้คำนึงถึงความสำคัญของการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาว่ามีเนื้อหาสำคัญ มากในการปลูกฝังคุณธรรม เนื่องจากมนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ร่างกายและจิตใจ ซึ่งการบริหารจิต เจริญปัญญาเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้ถึงการพัฒนาจิตใจไปสู่ความมีปัญญาที่จะสามารถนำไปใช้เป็น ประโยชน์ในการเรียนวิชาอื่น ๆ อีกทั้งช่วยให้เป็นผู้มีจิตใจดี เป็นคนดีในสังคม จึงได้กำหนดหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยแยกสาระที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ออกจากกลุ่มสาระการ เรียนรู้อื่น ๆ (หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต, เศรษฐศาสตร์, ประวัติศาสตร์ และ

ภูมิศาสตร์) ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้เด่นชัด เพื่อให้นักเรียนได้เรียนวิชา พระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่ เสริมสร้างความเป็นไทย และความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพอย่างมีความสุข และความเป็นเอกภาพของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาผ่าน กระบวนการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา เป็นสาระที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และ นั ก ห ลั ก ฐ ร ร ม หลักปฏิบัติตามคำสอนของพระบรมศาสดาไปปฏิบัติได้จริงตามพุทธวิธีที่มุ่งให้พุทธศาสนิกชนเรียนรู้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ ใฝ่ปฏิบัติ และเกิดเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับ พุทธศาสนาอย่างแท้จริง

โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาโดยตรง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

1. รู้และเข้าใจเรื่องราวพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติสำคัญของศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ทางศาสนาที่ตน นับถือ
2. รู้และบอกหลักธรรมสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ
3. รู้และเข้าใจในเรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญา โดยให้รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานการเรียนรู้ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

1. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในสังคม พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติของตน เพื่อเป็นหลักใน การดำเนินชีวิต
2. เห็นคุณค่าการทำความดีของบุคคลสำคัญและเสนอเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติของ ตนเอง กลุ่มเพื่อน และสังคมใกล้ตัว เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
3. เห็นประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามแนวทางศาสนาและสามารถปฏิบัติได้

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตน นับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ลีงแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

1. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรมค่านิยมที่ดีงาม หลักธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง กลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิกและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชุมชนและประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ใช้ภาษาในคำภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือและร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนาด้วยความเต็มใจ
3. ฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่นได้โดยมีสติสัมปชัญญะในขณะที่ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา

ดังนั้นการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการฝึกใจด้วยการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา จะช่วยให้การเรียนรู้หลักธรรมเกิดประสิทธิผล เพราะใจที่นิ่งที่ละเอียดและสงบจะเป็นใจที่มีประสิทธิภาพสามารถเข้าใจและซาบซึ้งในหลักธรรมนั้น ๆ ได้ดี และใจที่นิ่งที่สงบก็จะช่วยให้สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ ครั้นเมื่อศึกษาความรู้ใด ๆ ก็มีสมาธิจิตตั้งมั่น สามารถศึกษาเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และก่อให้เกิดความสุขที่ละเอียดปราณีต ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ไม่ใช่แค่เพียงแต่เรียนรู้โดยการท่องจำตามตำราได้เท่านั้น เพราะการศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การดำรงชีวิตล้วนแต่ต้องอาศัยสติและสมาธิเพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สามารถคิด ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยใช้สติและปัญญาได้และดำเนินชีวิตด้วยความปกติสุข

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากกิจกรรมหนึ่ง ผู้ที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หรือค่ายคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ได้เปลี่ยนสภาพที่เรียนจากเดิมที่เรียนในโรงเรียนหรือในห้องเรียนสี่เหลี่ยม มาสู่สถานที่เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ มีโอกาสตื่นแต่เช้าด้วยอารมณ์ที่สดชื่น สูดอากาศบริสุทธิ์มองเห็นหยดน้ำค้างที่ยังคงค้างอยู่ตามใบไม้และยอดหญ้า ตั้งแต่เช้าทุกบรรยากาศเต็มไปด้วยความสงบนำมาซึ่งความสุขความร่มเย็นในจิตใจ (วัดปัญญานันทาราม, 2545) และการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงการพัฒนาจิตใจไปสู่ความมีปัญญาที่จะสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ และการเป็นผู้มีจิตใจดี เป็นคนดีในสังคม ดังคำขวัญวันเด็กแห่งชาติประจำปี 2547 ที่นายอดิษฐ์ โภธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้ความไว้คือ “เรียนเก่ง เล่นเก่ง ประพฤติดี มีศีลธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับแผนวัฒนธรรมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2544-2545) ที่มุ่งหวังให้ 1) พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ 2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณธรรมใน 3 ด้าน คือ

ด้านสังคมคุณภาพ ด้านสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และด้านสังคมमानอันดีและเอื้ออาทรต่อกัน มุ่งหวังให้คนไทยมีชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและผลการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและผลการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครูที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะของปีการศึกษา 2547
2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ได้ข้อมูลจากผู้บริหาร โรงเรียนและครูเท่านั้น
  - 2.2 ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ค่ายคุณธรรม) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ได้ข้อมูลจากผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียน
3. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มีทั้งหมด 10 โรงเรียน โดยการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาโรงเรียนที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนา

คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาจำนวน 6 โรง และ โรงเรียนที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา อีก 4 โรง ไม่ได้นำมาศึกษา เนื่องจากช่วงเวลาที่โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอยู่ระหว่างการติดต่อประสานงานจึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้

4. นักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกจากครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารและมีเจตคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2547 ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่มุ่งอบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ (กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนี ทำสมาธิ กิจกรรมนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสอนศีลธรรมในโรงเรียน กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ กิจกรรมทำบุญตักบาตร ฯลฯ) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร (กิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมการประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือเรียกว่า “ค่ายพุทธบุตรหรือค่ายคุณธรรม” กิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษา กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ฯ) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ (กิจกรรมไขปัญหาธรรมะ กิจกรรมพัฒนาศาสนสถาน กิจกรรมอาสาพิเศษ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ฯ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่มุ่งอบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนซึ่งประกอบไปด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตาม หมายถึง หลักการและเป้าหมายในการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู ในการนำปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ที่มุ่งอบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนไปใช้ปฏิบัติ

แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง โปรแกรมที่ประกอบด้วยกระบวนการ ปฏิบัติงานและแนวทางการจัดประสบการณ์พัฒนาคุณธรรม ได้แก่ การจัดทำแผนงาน การกำหนดเวลา เข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณ การใช้สื่อและอุปกรณ์ สถานที่จัดกิจกรรม

การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง วิธีที่ใช้ในการประเมินผลการจัด ประสบการณ์ที่มุ่งอบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนและวิธีที่ประเมินผลการเข้ารับประสบการณ์ที่ อบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง สภาพหรือสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคใน แผนงาน การจัดประสบการณ์และ การประเมินผลของการจัดประสบการณ์ที่มุ่งอบรมและปลูกฝัง คุณธรรมให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

ผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประสบการณ์ที่มุ่ง อบรมและปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน โดยครูเป็นผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

การบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมี สมาธิมากยิ่งขึ้นด้วยการสวดมนต์ แผ่เมตตา การเดินจงกรมการฝึกการกำหนดอิริยาบถย่อย การนั่งสมาธิ เพื่อพัฒนาจิตใจ รู้จักควบคุมจิตใจให้มีความแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านควบคู่ไปกับการปลูกฝังหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา เพื่อให้รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดเป็นบุญและ สิ่งใดเป็นบาป

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่ ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมีสมาธิมากยิ่งขึ้นเป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ในชื่อ “ค่ายคุณธรรมหรือค่าย พุทธบุตร” เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม กิจกรรมดังกล่าวเป็นการฝึกอบรมจิตใจด้วยการ สวดมนต์ การนั่งสมาธิ การฝึกสติด้วยการกำหนดอิริยาบถต่าง ๆ การแผ่เมตตา และการฟังบรรยาย เกี่ยวกับหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยมีคณะพระ อาจารย์หรือคณะวิทยากรเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นลูก ที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มี มารยาทในการพูด การเดิน การนั่ง และการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง การจัด ประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมีสมาธิ ประกอบไปด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง หลักการและเป้าหมายในการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู ในการนำหลักการและเป้าหมายของการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมีสมาธิไปใช้ปฏิบัติ

แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง โปรแกรมที่ประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงานและแนวทางการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมีสมาธิได้แก่ การจัดทำแผนงาน การกำหนดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณ การใช้สื่อและอุปกรณ์ สถานที่จัดกิจกรรม

การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง วิธีการประเมินผล การนำผลจากการประเมินไปใช้ประโยชน์และการติดตามผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

การสนับสนุนการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง การได้รับความช่วยเหลืออนุเคราะห์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาจากหน่วยงาน องค์กร หรือบุคลากรในชุมชน

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง สภาพหรือสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคของการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีสติและมีสมาธิในด้านแผนงาน ด้านการจัดกิจกรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผลของการดำเนินการการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หมายถึง ผลการดำเนินการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมสติและสมาธิที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่นักเรียนเข้ารับประสบการณ์ที่ส่งเสริมสติและสมาธิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครู และเป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนที่เข้าเข้ารับประสบการณ์ที่ส่งเสริมสติและสมาธิในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ครู หมายถึง ครู ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและครูที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้กับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับประถมศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในรูปแบบต่าง ๆ และสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาขึ้นในโรงเรียนที่ยังไม่ได้จัดกิจกรรมนี้ เพื่อให้ นักเรียน ได้เกิดประสบการณ์ตรงจากการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กับสิ่งที่ได้เรียนรู้ในชั้นเรียน
2. ผู้บริหาร ครู และนักการศึกษาได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ว่าเป็นกิจกรรมที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง และควรสนับสนุนให้โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัด ได้เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน
3. ผู้บริหาร ครู และนักการศึกษาได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาสำหรับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในรายละเอียดด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.1 ความหมายและลักษณะของคุณธรรม

1.2 หลักการแนวคิดและวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม

1.3 ความหมายของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.4 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.5 หลักของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.6 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.1 ความหมายของการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.2 ขั้นตอนปฏิบัติในการบริหารจิตเจริญปัญญา

1) การไหว้พระสวดมนต์

2) การแผ่เมตตา

3) การฝึกสติ

4) การฝึกสมาธิ

2.3 ประโยชน์ของการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.4 วัตถุประสงค์ของจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.5 การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.6 การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.7 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.8 แนวทางการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ

ปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ความหมายของคุณธรรม

พระเทพวิสุทธีเมธี (2543) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง คุณงามความดีของคนดี ผู้มีความรู้ดี และประพฤติดี เป็นสิ่งที่แสดงออกให้รู้ได้ว่า “เป็นคนดี”

คุณธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) หมายถึง สภาพคุณงามความดี

ประภาศรี สีหอำไพ (2543) ให้ความหมายของคุณธรรม คือ สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ และคุณธรรมของพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาลักษณะนิสัย ในหลักสูตรระดับต่าง ๆ ของไทย มีการกำหนดค่านิยมและแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้ปลูกฝังหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องการศึกษาหาความรู้ ให้เข้าใจแก่นสารที่แท้ของหลักธรรม นำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เน้นการศึกษาที่ก่อให้เกิดปัญญา โดยมีแกนการศึกษาประพฤติปฏิบัติในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ธีราพร กุลนันทน์ (2544) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณภาพจิตใจดีที่ควรปฏิบัติ

จอห์น ดิวอี้ (อ้างถึงในประภาศรี สีหอำไพ, 2543) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักความประพฤติ ที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น

สรุปได้ว่า คุณธรรม คือ สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลหรือหลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีศีล สมาธิ และปัญญา

ลักษณะของคุณธรรมไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราโชวาทในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ถึงลักษณะของคุณธรรมไทย 4 ประการ (สำนักงานพัฒนาคุณธรรม, 2533) ดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจของตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

หลักการแนวคิดและวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม อ่ำไพ สุจริตกุล (2545) ได้เสนอแนวคิดไว้ด้วย ดังนี้

1. หลักการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม

1.1 คุณธรรมและวัฒนธรรมปลูกฝังให้เด็กได้ตั้งแต่เล็ก

1.2 ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา จึงควรนำพุทธธรรมที่สำคัญมาเป็นหลักในการเลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนดีตามวิถีชีวิตของไทย อันได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี และฝึกจิตใจให้สงบ

1.3 การปลูกฝังคุณธรรมและวัฒนธรรมแก่เด็กก่อนวัยเรียนต้องเลือกเฉพาะธรรมะข้อที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

1.4 ต้องใช้กลวิธีในการปลูกฝังผสมผสานหลายรูปแบบทั้งวิธีตรงและวิธีสอดแทรกอย่างต่อเนื่อง และให้เด็กสำนึกยินดีมีความสุข ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดู

2. แนวคิดในการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม

2.1 ยึดตามหัวใจของพระพุทธศาสนา คือให้เด็กเว้นชั่ว ประพฤติดี และฝึกจิตใจให้สงบ ซึ่งพ่อแม่ ครู และผู้เลี้ยงดูเด็กจึงต้องมีบทบาทในการป้องกันเด็กจากความชั่ว ไม่ทำผิดศีล 5 โดยฝึกอบรมให้ไม่ทำร้ายหรือรังแกสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่แย่งชิงของรักของหวงของผู้อื่น ไม่พูดปด และไม่ลงสิ่งเสพติดทั้งหลาย

2.2 ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดี อันได้แก่ ธรรมะในระดับที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก 9 ประการ คือ ความมีวินัย ความมีสติ ความกตัญญู ความเมตตา กรุณา ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความขยัน และความไม่เห็นแก่ตัว

2.3 ฝึกจิตใจของเด็กให้สงบ คือ การฝึกสมาธิระดับต้นให้แก่เด็กตั้งแต่ยังเล็ก โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของเด็กด้วย

2.4 การปลูกฝังความเป็นไทย คือ ความรักชาติไทย จูงใจให้ปฏิบัติตามคำสอนศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

3. วิธีการในการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรม

โดยวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีค่าที่สุดในการส่งเสริมคุณธรรม คือ การทำตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็น ต่อจากนั้นคอยอบรมสั่งสอนชี้แจงด้วยการใช้เหตุผลที่เหมาะสมกับวัย ห้ามปรามชี้แนะให้เหตุผลแสดงโทษของการทำชั่ว สร้างสถานการณ์จำลองให้เด็กได้เรียนรู้ผลของการทำความดี และรสชาติของความทุกข์ที่เกิดจากการทำชั่ว ใช้กรณีตัวอย่างจากข่าว ตอบปัญหาจากเรื่องสั้นแนวคุณธรรม การแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมฝึกความพร้อมให้มีสติ กิจกรรมบูชาคุณพระรัตนตรัย การประกวดการจัดสวนมนต์และแผ่เมตตา กิจกรรมฝึกปฏิบัติจริง

การฝึกหัดให้เด็กมีจิตใจผ่อนคลายและใจมีความตั้งมั่น ต้องใช้วิธีฝึกสมาธิในระดับต้น ๆ ที่เหมาะกับวัยของเด็ก โดยฝึกอบรมให้เด็กฝึกสมาธิหรือฝึกสติภาวนาในช่วงเวลาสั้น ๆ ให้เด็กได้หัดสนใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ฝึกควบคุมตนเอง สังเกตและควบคุมการเคลื่อนไหวของตน เป็นการปูพื้นฐานการฝึกสมาธิอย่างง่าย ๆ สามารถฝึกได้ทั้งในบ้านและในห้องเรียน

วิธีการนำธรรมะในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในเด็ก

บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ควรประสานความร่วมมือในการปลูกฝังคุณธรรมในแก่เด็กและเยาวชนในขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐเองก็ควรให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนจึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งศรีธรรม ธนะภูมิ (2535) ได้กล่าวถึง วิธีการนำธรรมะในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในเด็กแบ่งออกเป็น 2 ทาง คือ

1. การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปกติ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณธรรมโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง การปลูกฝังคุณธรรมโดยครูใน โรงเรียนรวมทั้งการสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลอบรมเด็กควรมีบทบาทต่อไปนี้

1.1 มีทัศนคติที่เห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาบุคลิกภาพและสุขภาพจิต เพราะจิตนั้นเป็นสิ่งที่ควบคุมการกระทำ

1.2 มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการสร้างเจตคติและบุคลิกภาพ และสามารถนำไปใช้ได้ กระบวนการสร้างเจตคติ ประกอบด้วย

- 1) การมีแบบอย่างที่ดี
- 2) การทำให้เด็กยอมรับ
- 3) เด็กมีโอกาสกระทำสิ่งที่ต้องการปลูกฝังนั้นซ้ำ ๆ ในกลุ่มและได้รับแรงเสริม
- 4) เด็กกระทำซ้ำด้วยตนเองจนเกิดเป็นค่านิยมและนิสัย

1.3 มีการฝึกหัดตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในเรื่องของเหตุและผลตามพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การพิจารณาตนเอง ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ดีและยอมรับที่จะปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีนั้น แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วยเหตุและผล

1.4 นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาสอดแทรกในการสอนเด็กในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน พร้อมกันนั้นก็มีการให้แรงเสริม (reinforcement) ห้ามเมื่อเด็กจะทำในสิ่งที่ชั่วพร้อมกับชี้แจงเหตุผล ส่งเสริมในการกระทำที่ดีด้วยเหตุด้วยผล เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจในการละเหตุที่ชั่วและสร้างเหตุที่ดีในการดำเนินชีวิตของเขา ทำให้เด็กมีการฝึกหัดละความชั่ว ทำความดี และทำจิตให้บริสุทธิ์ โดยกระทำการฝึกหัดเหล่านี้ซ้ำ ๆ โดยสม่ำเสมอ

ตัวอย่างการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณธรรมในเด็กวัย 6-12 ปี

- 1) สนับสนุนการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ฝึกหัดให้มีความรับผิดชอบ
- 2) ส่งเสริมการเล่าเรียน การคบเพื่อน การเข้าสังคม
- 3) อบรมให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม
- 4) ฝึกหัดพิจารณาตนเองด้วยเหตุและผล
- 5) บอกได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว
- 6) รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเองในทางที่ถูกต้อง
- 7) ไม่ทำความชั่ว ทำความดี

2. การแก้ไขปัญหาคุณธรรมในเด็กและเยาวชนผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ ได้แก่ พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตแพทย์ เป็นต้น โดยทุกฝ่ายมาร่วมมือกันในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาพฤติกรรมและคุณธรรม ด้วยการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา คือ เรื่องของเหตุและผล ตัวปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ผล การวินิจฉัยก็คือการสาวไปหาเหตุ แล้วมาร่วมวางแผนการรักษาเพื่อขจัดเหตุเหล่านั้น ไม่ให้กลับมาเกิดพฤติกรรมเช่นนั้นอีก

ดังนั้นการศึกษาหาความรู้เพื่อให้เกิดปัญญานั้นจะต้องมีศีลและสมาธิเป็นพื้นฐาน จึงได้มีแนวคิดว่าการศึกษาของไทยจึงควรนำเอาหลักการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับปรัชญาการศึกษาของชาติ จึงจะเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2523)

การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายมีความจริงใจและจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมรวมถึงเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสุมน อมรวิวัฒน์ (2545) ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรมต้องเริ่มที่ครอบครัวร่วมกับสถานศึกษาและทุกฝ่ายในสังคม เป็นกิจกรรมต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยการอบรมสั่งสอน ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย

2. การปลูกฝังคุณธรรม ต้องเริ่มด้วยการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เช่น ต้องมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาทุกระดับ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษตามอัธยาศัย เวลาเรียนและเนื้อหาต้องมีมากพอ มีครูเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาที่รู้เนื้อหาและวิธีสอนเป็นที่ศรัทธาแก่ผู้เรียน

3. การปลูกฝังคุณธรรม ควรสอดแทรกในทุกวิชาและทุกกิจกรรมการเรียนการสอน ครูทุกคนมีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่ศิษย์ ทั้งในด้านที่ประพาดติดเป็นแบบอย่าง แก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่อง วางแนวทางป้องกันทางเสื่อม และสั่งสอนให้ศิษย์เป็นคนดี

4. การปลูกฝังคุณธรรม เป็นการสร้างสังคมการเรียนรู้ให้ได้ฝึกปฏิบัติแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา ค้นพบความรู้บูรณาการกับความดี การจัดกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมปฏิบัติธรรม และนำภูมิปัญญาอัน ทรงคุณค่าในชุมชนท้องถิ่นมาถ่อมเกลาคิดใจและฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีแก่นักเรียน เป็นวิธีการสร้าง คุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ

ในการปลูกฝังคุณธรรม กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิด ความตระหนักรู้ โดยเฉพาะการสร้างเสริมคุณธรรมด้วยกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมเพื่อให้ได้ความรู้ที่จะ นำไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมี หลักการและทฤษฎีของกลุ่มสัมพันธ์ (ทิสนา แจมมณี, 2522) ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมต้องยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลาง พยายามให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมโดยทั่วถึง เพราะจะทำให้กลุ่มมีความกระตือรือร้น การดำเนินกิจกรรมต้องเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา

2. การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักการค้นพบด้วยตนเอง เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเอง นั้น ผู้ค้นพบมักจะจดจำได้ดี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการบอกเล่า

3. การจัดกิจกรรม ต้องยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้จากกลุ่ม ให้มาก เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันเสมอ การเรียนรู้ที่ได้จากกลุ่ม จะสามารถ ทำให้มีการปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

4. การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ควรให้สมาชิกได้คิดวิเคราะห์ ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย

5. การจัดกิจกรรมต้องยึดหลักความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นจึงต้อง ส่งเสริมให้สมาชิกได้มีโอกาสค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ความหมายของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ชาตรี สำราญ (2543) กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมหรือผ่านประสบการณ์นั้น ๆ มา แล้วย่อมจะเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ความรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง นั้นจะเป็นความรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจและศีลธรรมของนักเรียนโดยตรง เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาขั้น 5 ของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้และมี คุณธรรม

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน บันลือ พฤษะวัน, 2525) กล่าวถึง การพัฒนาขั้น 5 ซึ่งมี 2 ระดับ คือ ระดับโลกิยะ และระดับโลกุตระ โดยในระดับโลกิยะนั้น ขั้น 5 เป็นรากฐานของการศึกษาเพื่อความ เจริญอกงาม ดังนี้

1. รูปขันธ์ หมายถึง ร่างกาย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Physical Structure หรือ Body การพัฒนารูปขันธ์ จะช่วยให้เรามีร่างกายแข็งแรงอดทนทางพลศึกษา

2. เวทนาขันธ์ หมายถึง ความรู้สึก การแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งตรงกับ Feeling หรือ Sensation การพัฒนาเวทนาขันธ์ จะช่วยให้เป็นคนมีอารมณ์ดี รู้จักระงับอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ให้แสดงออกเหมาะสมกับสถานที่ เหตุการณ์และบุคคล สามารถพัฒนาได้จากการเรียนศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม

3. สัญญาขันธ์ หมายถึง ความจำหรือการรับรู้ (Memory หรือ Perception) การพัฒนาสัญญาขันธ์ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักสร้างความสัมพันธ์ในการจำ ในการรับรู้สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

4. สังขารขันธ์ หมายถึง การปรุงแต่งเสริมให้เหมาะสมที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนเอง (Aggregate) การพัฒนาสังขารขันธ์จะช่วยให้คนเรารู้จักคัดแปลงปรับปรุงตนเองที่จะใช้ประโยชน์ เช่น ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ และอื่น ๆ สังขารจึงเป็นเรื่องที่ตรงกับ Affective Domain

5. วิญญาณขันธ์ หมายถึง การทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) ซึ่งมนุษย์เราสามารถได้รับความรู้ได้หลายทาง เช่น สิ่งที่ได้เห็น การสังเกตพิจารณาเกิดความรู้ เรียกว่า จักขุวิญญาณ สิ่งที่ได้ยินได้จากการฟัง เรียกว่า โสตวิญญาณ สิ่งที่กระทบจมูกเรียกว่า ฆานวิญญาณ สิ่งที่มากระทบใจทำให้เกิดความคิด เรียกว่า มโนวิญญาณ เป็นต้น การพัฒนาวิญญาณขันธ์ จะช่วยให้คนเราสามารถศึกษาหาความรู้ได้หลายทางหลายแหล่งกว้างขวางมากขึ้น

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กับการให้การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้กันไปในทิศทางเดียวกัน คือ ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ควบคู่คุณธรรมในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่มีพลามัยแข็งแรง

แนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา (2547) ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) และเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิตที่มีสติคอยกำกับ สามารถปรับตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ใน 4 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- 1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- 1.2 ประกวดมารยาทชาวพุทธ
- 1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร
- 1.4 กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา
- 1.5 เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
- 1.6 บรรพชาสามเณรฤดูร้อน

2. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์

2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง

- 1) กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 2) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่งทำสมาธิ
- 3) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท
- 4) กิจกรรมน้อมไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง)
- 5) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ

2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน

- 1) กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
- 2) กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร
- 3) กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ
- 4) กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
- 5) กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน 5 นาที

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- 1) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- 2) กิจกรรมรำลึกพระคุณของพระรัตนตรัย และคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์
- 3) กิจกรรมบันทึกความดีประจำวัน

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์/เดือน/วันที่สถานศึกษากำหนด

- 1) กิจกรรมนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- 2) กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
- 3) กิจกรรมทำบุญตักบาตร

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา ควรจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) ทำบุญ ตักบาตรบริเวณหน้าสนามของสถานศึกษา
- 2) ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการพิธีกรรม)
- 3) เวียนเทียนที่วัด หรือสถานศึกษา

3.2 ร่วมกับชุมชนหล่อเทียนพรรษา และแห่เทียนพรรษา

3.3 สถานศึกษาจัดบรรยายกาศวันสำคัญทางศาสนา โดยระดับชั้นทิวสีเหลือง เชิญชมธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี เปิดเพลงธรรมะ (เสียงตามสาย)

3.4 จัดนิทรรศการ หรือจัดบอร์ดถึงประวัติ ความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

4.1 กิจกรรมไขปัญหาธรรมะ

4.2 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

4.3 กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี

4.4 กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี

4.5 กิจกรรมอาสาพิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)

4.6 กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (คติธรรม)

4.7 กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

4.8 กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ

4.9 กิจกรรมพัฒนาศาสนสถาน

4.10 กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (ทำความสะอาดห้องน้ำในสถานศึกษา)

4.11 กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน

4.12 กิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

4.13 กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูทักทายนักเรียนด้วยความเมตตา นักเรียนแสดงความเคารพครูด้วยความอ่อนน้อม

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณธรรม ตามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูควรจัดและสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามผ่านกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และวัน นอร์มธา (2529) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความถนัด ความสนใจ และความสามารถพิเศษ
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณประโยชน์และมีเพื่อนมากขึ้น
3. เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย
4. เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมกัน และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
6. เพื่อปลูกฝังค่านิยมหรือคุณธรรมอันดีงามให้แก่นักเรียน
7. เพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักการควบคุมตนเองและเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม

8. เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ
9. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด
10. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบ และรู้จักเคารพบุคคลอื่น
11. เพื่อปลูกฝังและรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ
12. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
13. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

หลักของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ไพโรจน์ นาคสุวรรณ และวัน นอร์มะธา (2529) กล่าวถึงหลักของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ควรให้นักเรียนมีอิสระในการเข้าร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจ
2. ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมตามระดับชั้น ความสามารถ ความสนใจของนักเรียนและคำนึงถึงความเหมาะสมอื่น ๆ
3. สมาชิกของกิจกรรมควรเป็นนักเรียนในโรงเรียนนั้น ๆ
4. ในการปฏิบัติงาน ครูจะต้องตระหนักว่าการจัดกิจกรรมนั้นจะมุ่งช่วยการพัฒนาตัวนักเรียนเป็นสำคัญ
5. ควรจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและสภาพของสังคม
6. ควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ เท่ากับการจัดการเรียนการสอน
7. การจัดงบประมาณควรจัดให้เหมาะสมกับแต่ละกิจกรรม
8. กิจกรรมที่จัดควรมีความสอดคล้องกับบทเรียนในชั้นเรียน
9. ควรมีความพร้อมในเรื่องของสื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำกิจกรรม
10. โรงเรียนควรให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม
11. ควรมีการจัดการแนะนำและควบคุมในการใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด
12. ควรประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือผู้ชำนาญการให้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือการจัดกิจกรรมบางประเภทตามความเหมาะสม
13. ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม เพื่อสำรวจดูผลการดำเนินงาน
14. การจัดกิจกรรมจะต้องมีวิธีการ มีระเบียบปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

วาริ ธีระจิตร (2534) ได้กล่าวว่า กิจกรรมมีความสำคัญต่อผู้เรียนหลายประการ คือ

1. กิจกรรมช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน
2. กิจกรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ

3. กิจกรรมช่วยปลูกฝังประชาธิปไตย
4. กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรมช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. กิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของนักเรียน
11. กิจกรรมช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
14. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ เกิดความสามัคคี
15. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งต่อความงามในสิ่งต่าง ๆ

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอันจะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือจากกิจกรรมนี้จะเป็นการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดการเข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ได้เป็นอย่างดี

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนหลักใหญ่ 3 ประการ ในโอวาทปาฏิโมกข์ คือให้ละชั่ว ทำดี และฝึกจิต ให้ปล่อยใจจากกิเลสทั้งหลาย (อัมไพ สุจริตถุล, 2545) ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการฝึกจิต การพัฒนาจิต หรือการบริหารจิต เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีจิตที่ผ่องใส ซึ่งการมีจิตที่ผ่องใสก็เป็นหนึ่งในหัวใจของพระพุทธศาสนา (เอกชัย จุละจาริตต์, 2446)

ความหมายของการบริหารจิตเจริญปัญญา

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต (2547) ให้ความหมายของการภาวนา หรือการบริหารจิตว่า หมายถึง การอบรมใจให้ฉลาดเที่ยงตรงต่อเหตุผล อรรถธรรม รู้จักวิธีปฏิบัติต่อตัวเองและสิ่งทั้งหลาย ยึดการภาวนาเป็นรั้วกั้นความคิดฟุ้งของใจให้อยู่ในเหตุผลอันจะเป็นทางมาแห่งความสงบสุข

การบริหารจิต หรือการพัฒนาจิต คือ การรักษาคุ้มครองจิต การฝึกฝน อบรมจิต หรือการทำให้จิตสงบ ให้สะอาดปราศจากความวุ่นวายเดือดร้อน ให้เข้มแข็ง ให้มีสุขภาพดี และนำมาใช้ปฏิบัติงานได้ดี

หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและหนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนารวมถึงหนังสือประกอบการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 มีผู้ให้คำนิยามของการบริหารจัดการเจริญปัญญา ดังนี้

แม้นเดือน สุขบำรุง (2544) กล่าวถึง การบริหารจัดการว่า การบริหารจัดการ คือ การทำให้จิตสงบนิ่งจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้จิตผ่อนคลาย หยุคความนึกคิดฟุ้งซ่าน ไม่เศร้าหมอง จิตเบิกบาน

สมศักดิ์ ลินธูราเวชญ์และคณะ (2547)ให้ความหมายว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การฝึกฝนจิตให้มีความสงบ แน่วแน่ มั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่รบกวน การบริหารจัดการ คือ การทำสมาธิ หรือการฝึกสมาธิ

น้อม งามนิสัยและคณะ (2546) กล่าวถึง การเจริญปัญญาว่า หมายถึง การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความจริง ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายหลังการทำสมาธิดีแล้ว

ปัญญา ตามความหมายของสุวิน ทองปั้นและคณะ (2546) หมายถึง ความรอบรู้ มี 2 ประเภท คือ

1. ความรอบรู้วิชาการทางโลก ปัญญาประเภทนี้ใช้สำหรับเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีวิต เช่น วิชาการทำงานวิชาชีพต่าง ๆ

2. ความรอบรู้ทางธรรม ปัญญาประเภทนี้ใช้สำหรับดำเนินชีวิต หรือส่องทางชีวิตให้สามารถแยกแยะดีชั่ว ควรไม่ควร ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ กระทั่งทำให้มองเห็นสัจธรรมความจริงขั้นสูงสุด เห็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงตามเหตุและปัจจัยที่อาศัยกันและกันที่เรียกว่า ปฏิจตุสมุปบาท ซึ่งเป็นหลักธรรมหนึ่งที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

สุวิน ทองปั้นและคณะ (2546) ให้ความหมายของ การเจริญปัญญา คือ การฝึกจิตใจให้เกิดปัญญาโดยให้มีสติรู้เท่าทันสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นที่จิตตามความเป็นจริง มิให้จิตยินดียินร้ายไปกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นที่จิต ซึ่งเป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งให้เป็นอิสระจากอาสวกิเลสที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะทั้ง 6 สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเจริญปัญญาก็คือ การฝึกจิตใจให้มีสติสัมปชัญญะ

นักเรียนสามารถเจริญปัญญาได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น

1. ฝึกให้มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่จิต
2. การฝึกให้มีสติรู้เท่าทันการใช้อายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในการเรียนรู้ในเวลาเกิดกระทบกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์
3. การฝึกสติให้รู้เท่าทันความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุ

พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา สอนในเรื่องเหตุและผล พระพุทธองค์ทรงสอนให้ละเหตุที่ชั่วและสร้างเหตุที่ดี เพื่อที่จะไม่ต้องรับความทุกข์ยากในชีวิตและพบแต่ความสุขความเจริญ ในเรื่องธรรมชาติเกี่ยวกับความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ การดับทุกข์ และหนทางแห่งการดับทุกข์โดยสิ้นเชิง คือ การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด โดยทรงวางแนวการปฏิบัติที่จะเดินไปให้ถึงการดับทุกข์ ตั้งแต่หยาบไปจนละเอียด สรูปโดยย่อ คือ โอวาทปาฏิโมกข์ (ศรีธรรม ฐานะภูมิ, 2535) ได้แก่

1. การละชั่ว ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว เป็นการป้องกันไม่ให้ต้องรับผลของการกระทำชั่ว คือ ความทุกข์ ความเดือดร้อน ความชั่วที่ควรงดเว้น คือ อกุศลกรรม 10 ได้แก่

ทางกาย 3 ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ

ทางวาจา 4 ได้แก่ การพูดโกหก การพูดส่อเสียด การกล่าวคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ

ทางใจ 3 ได้แก่ การอยากได้ของผู้อื่น การคิดร้ายต่อผู้อื่น การเห็นผิด

2. การทำความดี ให้กระทำแต่คุณงามความดี เป็นการสร้างเหตุที่ดี ซึ่งจะทำให้ได้รับผลดีคือ ความสุขในชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะได้รับความสุขสบายทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ความดีที่ควรทำ คือ บุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เคารพบุคคลที่ควรเคารพ ขวนขวายในกิจที่ชอบ การอุทิศกุศลผลบุญ การอนุโมทนาบุญ การฟังธรรม การให้ธรรมเป็นทาน และการทำความเห็นให้ถูกต้อง

3. การทำจิตให้บริสุทธิ์

3.1 การทำจิตให้บริสุทธิ์ได้ชั่วขณะ หรือสมถกัมมัฏฐาน หรือสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียว เป็นการทำความดีโดยฝึกจิตให้บริสุทธิ์ ผลที่จะได้รับ คือ ความสงบสุขทางใจ

3.2 การทำจิตให้บริสุทธิ์ได้ตลอดต่อเนื่อง หรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือปัญญา คือ การสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นทีละขั้นตอน ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่จะทำลายความชั่วออกไปจากจิตใจในแต่ละขั้นตอน จนสามารถที่จะทำลายเหตุของการเวียนว่ายตายเกิด คือ อวิชชา ลงไปได้ ผล ที่เกิดขึ้น คือ พระนิพพาน ทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้โดยสิ้นเชิง

โอวาท 3 คือ (1) ละชั่ว (2) ทำดี (3) ทำจิตให้บริสุทธิ์ ซึ่งการทำจิตให้บริสุทธิ์ในเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในหนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ระดับช่วงชั้นที่ 2 ตามสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง “การบริหารจิตเจริญปัญญา” มีขั้นตอนเพื่อการบริหารจิตเจริญปัญญาต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545) ดังนี้

1. การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และการแผ่เมตตา

2. รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา

3. รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตเจริญปัญญา

4. ฝึกการยืน เดิน นั่ง และนอนอย่างมีสติ

5. ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มา

กระทบ ใจรับรู้ ธรรมารมณ์

การบริหารจิตเจริญปัญญาวิธีปฏิบัติและขั้นตอน คือ

1. การไหว้พระสวดมนต์ โดยประนมมือแล้วตั้งใจนึกถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนี้ บทสวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ ภะคะวา,

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์

ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

พุทฺธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน (กราบพร้อมกัน)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม,

พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว

ธัมมัง นะมัสสามิ ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม (กราบพร้อมกัน)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว

สังฆัง นะมามิ ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์ (กราบพร้อมกัน)

คำนมัสการ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้
โดยพระองค์เอง (3 ครั้ง)

บทสวดสรรเสริญ

(นำ) องค์ใดพระสัมพุทฺธ (รับ) สุวิสุทฺธสันดาน

ตัดมูลเกลศมาร บ่ มีหม่นมิหมองมัว

หนึ่งในพระทัยท่าน ก็เบิกบานคือดอกบัว

ราคะ ฆ พันพัว สุวคนธกำจร

องค์ใดประกอบด้วย พระกรุณาดีงาม

โปรดหมู่ประชากร มละโอฆกันดาร

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ และชี้สุขเกษมสถานต์

ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้น โศกวิโยคภัย

พร้อมเบญจพิชจัก- มุจรวิมลไส

เห็นเหตุที่ใกล้ไกล ก็เอนจบประจักษ์จริง

กำจัดน้ำใจหายบ	สันดานบาปแห่งชายหญิง
สัตว์โลกได้พึงพิง	มละบาปบำเพ็ญบุญ
ข้าฯ ขอประณตน์อม	ศिरเกล้าบังคมคุณ
สัมพุทธการุญ	ญ ภาพนั้นนิรันดรฯ (กราบ)
(นำ) ธรรม คือคุณากร	(รับ) ส่วนชอบสาทร
คุณดวงประทีปชีवाल	
แห่งองค์พระศาสดาจารย์	ส่องสัตว์สันดาน
สว่างกระจ่างใจมน	
ธรรมใดนับโดยมรรคผล	เป็นแปดพึงขล
และแก้กับทั้งนฤพาน	
สมญาโลกอุดรพิสดาร	อันลึกโอฬาร
พิสุทธิ์พิเศษสุกใส	
อีกธรรมคั่นทางครรรไล	นามขนานขานไซ
ปฏิบัติปริยัติเป็นสอง	
คือทางดำเนินคุณคลอง	ให้ล่วงอุปอง
ยังโลกอุดรโดยตรง	
ข้อขอโอนอ่อนอุตมงค์	นบธรรมจ่านง
ด้วยจิตและกายวาจา (กราบ)	
(นำ) สงฆ์ใดสาวกศาสดา	(รับ) รัับปฏิบัติมา
แต่องค์สมเด็จพระกวันต์	
เห็นแจ้งจตุสัจเสรีจบรร-	ลูทางที่อัน
ระจับและดับทุกข์ภัย	
โดยเสด็จพระผู้ตรัสไตร	ปัญญาผ่องใส
สะอาดและปราศมัวหมอง	
เห็นห่างทางข้าศึกปอง	บ มิลาพอง
ด้วยกายและวาจาใจ	
เป็นเนื้อนาบุญอันไพ	ศาลแต่โลกภัย
และเกิดพิบูลย์พูนผล	
สมญาเอรศทศพล	มีคุณอนนต์
อนกจะนับเหลือตรา	

ข้าฯ ขอนบหมู่พระ سرا-	พททรงคุณา
นุคุณประคจรำพัน	
ด้วยเดชบุญข้าอภิวันท์	พระไตรรัตน์อัน
อุดมดิเรกนิรัตติชัย	
จงช่วยขจัดโศภภัย	อันตรายใดใด
จงดับและกลับเลื่อมสุญฯ (กราบ 3 ครั้ง)	

2. การแผ่เมตตา ตามพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์ (2527) คือ การตั้งจิตปรารถนาดีขอให้ผู้อื่นหรือสรรพสัตว์ทั้งหลายมีความสุข ดังนี้

สัพเพ สัตตา	ขอสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น
อะเวรา โหนตุ	จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย
อัพยาปัชฌา โหนตุ	จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีความพยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย
อะนีฆา โหนตุ	จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจเลย
สุโข อิตตานัง ปะริหะรันตุ	จงมีความสุขกาย สุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด

ผู้เจริญเมตตาผู้มีเมตตาเป็นคุณสมบัติประจำใจ จะได้รับอานิสงส์ คือ ผลดี 11 ประการ คือ

- 1) สุขัง สุขปะติ กลับก็เป็นสุข
- 2) สุขัง ปะฏิพุชฌะติ ดันก็เป็นสุข
- 3) นะ ปาปะกัง สุขินัง ปัสสะติ ไม่ฝันร้าย
- 4) มะนุสสานัง ปิโย โหติ เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
- 5) อะมะนุสสานัง ปิโย โหติ เป็นที่รักของเหล่ามนุษย์
- 6) เทวะตา รักขันติ มีเหล่าเทวดารักษา
- 7) นาสสะ อัคคิ วา วิสัง วา สัตถัง วา กะมะติ ไฟ ยาพิษ ศัสตราอาวุธไม่อาจทำอันตรายได้
- 8) ตูวะภูงัง จิตตัง สะมาธิยะติ จิตเป็นสมาธิเร็ว
- 9) มุขะวัณโณ วิปะสีทะติ สีหน้าผ่องใส
- 10) อะสัมมุพโห กาลัง กะโรติ ไม่หลงทำกาลกิริยา (ตายอย่างมีสติ)
- 11) อุตตะริง อัมปะฏิวิษณันโต พรหมะ โลกุปะโค โหติ
เมื่อยังไม่บรรลุนิพพานชั้นสูง ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

3. การฝึกสติ

ความหมายของสติ

ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ไว้ตอนหนึ่งว่า การบังคับตนเองนั้นเกิดขึ้นได้จากความรู้สึกระลึกได้ว่าอะไรเป็นอะไร หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ‘สติ’ กล่าวคือ ก่อนที่บุคคลจะทำ จะพูด หรือแม้แต่จะคิดเรื่องต่าง ๆ สติ หรือความรู้สึกระลึกได้นั้นจะทำให้หยุดคิดว่า สิ่งที่จะทำนั้นผิดชอบชั่วดีอย่างไร จะมีผลเสียหายหรือจะเป็นประโยชน์อย่างไรต่อไปในระยะยาว เมื่อบุคคลคิดได้ก็จะสามารถตัดสินใจการกระทำของตนได้ถูกต้อง แล้วก็จะทำแต่เฉพาะสิ่งที่สุจริตที่มีประโยชน์อันยั่งยืน ไม่กระทำการที่จะเป็นความผิดเสียหายทั้งแก่ตนและส่วนรวม ความมีสตินั้นจะช่วยให้สามารถศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างละเอียดประณีต คือเมื่อจะศึกษาสิ่งใดก็จะพิจารณากลั่นกรองสิ่งที่มีใช้ความถูกต้องแท้จริงออกเสียก่อนเพื่อให้ได้มาแต่เนื้อแท้ที่ปราศจากโทษ บัณฑิตทั้งปวงผู้หวังความมั่นคงปลอดภัยทั้งของตนของชาติบ้านเมือง เมื่อจะทำการงานใด ๆ ที่สำคัญ ควรอย่างยิ่งที่จะหยุดคิดสักหน่อยก่อนทุกครั้ง แล้วท่านจะไม่ต้องประสบกับความผิดหวังและผิดพลาดในชีวิต

สติ ตามความหมายในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (2527) หมายถึง ความระลึกได้, นึกได้, ความไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจหรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง, จำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำได้

ชวขง พิกุลสวัสดิ์ (2544) ได้กล่าวถึงความหมายของ สติ ว่าหมายถึง การระลึกได้ คือ ระลึกได้ในเวทนาต่าง ๆ อันได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัส การนึกคิด ขณะที่เรามองเห็นภาพก็เพราะขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการเห็น ขณะที่เราได้ยินเสียงก็เพราะขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการได้ยิน ขณะที่เราได้กลิ่นก็เพราะขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการได้กลิ่น ขณะที่เรารู้รสอาหารก็เพราะขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการรู้รส ขณะที่เรารู้สึกหนาวก็เพราะขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการสัมผัสทางกาย ขณะที่เราคิดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ก็เพราะ ขณะนั้นเรามีสติอยู่กับการนึกคิด จะเห็นว่าสติทำงานอยู่กับทวารทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตลอดเวลา บางครั้งสติก็ทำงานอยู่กับทวารนี้ บางทีสติก็ทำงานอยู่กับทวารโน้น แล้วแต่ความตั้งใจ เช่น ถ้าเราตั้งใจดูรายการโทรทัศน์ สติก็จะอยู่กับเวทนา คือการเห็นและการได้ยิน สลับผลัดเปลี่ยนกันไปด้วยความเคยชิน ทำให้เรารู้สึกว่าเห็นภาพด้วย ได้ยินเสียงด้วย แต่ในขณะที่เราตั้งใจดูโทรทัศน์อยู่นั้น แม้อากาศจะร้อนเราก็ไม่รู้สึก เพราะไม่ได้เอาสติไปอยู่กับการสัมผัสทางกาย และถ้าเราลองตั้งใจดูเฉพาะภาพของโทรทัศน์อย่างเดียว ไม่สนใจในเสียงเลยเราก็จะรู้สึกว่าเป็นแต่ภาพ ไม่รู้สึกว่าได้ยินเสียง จะเห็นว่าตลอดชีวิตของคนเรานั้น สติทำงานตลอดทั้งวัน ตั้งแต่ตื่นขึ้นมาในตอนเช้าจนกระทั่งเข้านอนในตอนกลางคืนเลยทีเดียว สติจะไม่ทำงานก็เฉพาะตอนที่เราหลับ ซึ่งบางทีเรียกว่าหมดสติ กับตอนที่เรานอนหลับสนิทเท่านั้น แม้ขณะฝัน สติก็ยังทำงานอยู่ คืออยู่กับการนึกคิด สติมี

ประโยชน์มากในการปฏิบัติธรรม เราจึงควรทำความรู้จักกับสติให้ดี ควรฝึกให้มีกำลังมาก ๆ สติจะมีกำลังมากเมื่อมีความตั้งใจมาก เช่น ตั้งใจจะมองจะมีสติในการเห็นมากกว่าที่ไม่ตั้งใจมอง ขณะใดที่เรา รู้สึกขัด เช่น เห็นภาพชัด ได้ยินเสียงชัด แสดงว่าขณะนั้นเรามีสติมาก หรือเรียกว่าสติมีกำลัง ถ้าสติมีกำลัง เราจะรู้สึกตื่นตัว จิตใจกระปรี้กระเปร่า ขณะใดที่เรา รู้สึกไม่ชัด ก็แสดงว่าเรานั่งเหม่อใจลอยหรือง่วงนอน ขณะนั้นสติจะอ่อนกำลัง เราไม่ค่อยรู้สึกตัว

หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและหนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา รวมถึง หนังสือประกอบการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 มีผู้ให้คำนิยามของสติ ไว้ดังนี้

สติ ตามความหมายของฉัฐภูมิ หลอมประ โคน (2544) หมายถึงความระลึกได้ คิดได้ ในสิ่งที่ตน ทำและพูด

สติ ตามที่เอกชัย จุละจาริตต์ (2546) กล่าวคือ การมีความตั้งใจหรือมีจิตใจจดจ่ออยู่กับกิจ ที่เจตนาอยู่โดยไม่ผลออกไปคิดฟุ้งซ่าน

สุวิน ทองปั้น และคณะ (2546) กล่าวว่า สติ หมายถึง ระลึกได้โดยระลึกได้ว่าขณะนั้นตนกำลังพูด กำลังทำอะไร นึกได้ก่อนที่จะทำ จะพูดอะไร สติทำหน้าที่ตรวจสอบผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ การพูด เมื่อเรามีสติ ย่อมป้องกันความผิดพลาด ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ การพูด การคิด ส่วนสัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว รู้สึกตัวได้ขณะกำลังทำ กำลังพูด กำลังคิดอะไรกับใคร เรื่องอะไร เวลาใด สมควรไม่สมควร ความรู้สึกตัว ช่วยกระตุ้นเตือนไม่ให้เราทำ พูดในสิ่งจะก่อให้เกิดความผิดพลาด เสียหาย

สติ ตามความหมายที่พระมหาสมชาย ฐานวฑฺฒ โฒ (2545) ให้ไว้ คือ ความระลึคนึกได้ถึงความผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้คิดพูดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ไม่ลืมตัว ไม่ผลอตัว ใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ได้

ธรรมชาติของจิตมีการนึกคิดตลอดเวลา การนึกคิดนี้ถ้าไม่มีสติกำกับก็จะกลายเป็นความคิด ฟุ้งซ่านต่าง ๆ ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ แต่ถ้ามีสติแล้ว จะทำให้ไม่ผลอตัว ควบคุมความนึกคิดได้ ไม่ปล่อย ใจให้เลื่อนลอยไป ไม่ปล่อยอารมณ์ให้เป็นไปตามสิ่งที่มากระทบ

หน้าที่ของสติ ตามที่พระมหาสมชาย ฐานวฑฺฒ โฒ (2545) กล่าวไว้ คือ

1. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความระมัดระวังตัว ป้องกันภัยที่จะมาถึงตัว คือ ระวางในสิ่งที่ควร ระวาง และระวังป้องกันภัยที่จะมาถึงในอนาคต

ความระวาง หมายถึง ความกริ่งเกรงล่วงหน้าว่าจะมีความเสียหายอันใดเกิดขึ้น เช่น คนขับรถ ขณะฝนกำลังตก ถนนลื่น ก็ระวางว่ารถจะคว่ำ ระวางว่าจะมีรถอื่นสวนมาในระยะกระชั้นชิด

ส่วนความระวัง คือ การป้องกันไม่ให้ภัยชนิดนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น ลดความเร็วลง ตั้งใจขับมากขึ้น เป็นต้น

2. สติเป็นเครื่องยับยั้ง เตือนไม่ให้ตกไปในทางเสื่อม ไม่ให้มัวเมาลุ่มหลง ไม่ให้เพลิดเพลินไปในสิ่งที่เป็นทุกข์เป็นโทษต่อตนเอง เช่น เพื่อนชวนไปดื่มเหล้า ก็มีสติยับยั้งตัวเองตัวเองไว้ว่าอย่าไป เพราะเป็นโทษต่อตนเอง ฯลฯ

3. สติเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้ชวนช่วยในการสร้างความคิด ไม่แช่เชื่อนหยุดอยู่กับที่ ไม่ทอดธุระ ไม่เกียจคร้าน ป้องกันโรค “นอนบิณฑิตเสื่องานการเบือทำไม่ไหว ข้าวปลากินได้อร่อยดี”

4. สติเป็นเครื่องเร่งเร้าให้มีความขะมักเขม้น คือเมื่อเตือนตัวเองให้ทำความดีแล้วก็ให้ทำอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่อืดอาดยืดยาด ไม่ทำแบบเรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ

5. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ ตระหนักถึงสิ่งควรทำและไม่ควรทำ ตระหนักถึงสิ่งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ

6. สติเป็นเครื่องทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ไม่สะเพร่า ไม่ชะล่าใจว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่เป็นไร

ประโยชน์ของสติ ตามที่พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2545) ให้ไว้ คือ

1. ควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่เราต้องการ โดยการตรวจตราความคิด เลือกรับสิ่งที่ต้องการไว้ กันสิ่งที่ไม่ต้องการออกไป ตรึงกระแสความคิดให้เข้าที่ ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย เช่น จะดูหนังสือก็สนใจคิดติดตามตลอด ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่คิดเรื่องอื่น จะทำสมาธิใจก็จรดนิ่ง สงบตั้งมั่น ละอียดอ่อนไปตามลำดับ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก เพราะฉะนั้น “ที่ใดมีสติ ที่นั่นมีสมาธิ ที่ใดมีสมาธิ ที่นั่นมีสติ”

2. ทำให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพเป็นตัวของตัวเอง ไม่เป็นทาสของอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความโกรธเคือง ความลุ่มหลงมัวเมา จึงมีความโปร่งเบา ผ่อนคลาย เป็นสุข โดยสภาพของมันเอง พร้อมทั้งจะเผชิญความเป็นไปต่าง ๆ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ทำให้ความคิดและการรับรู้ขยายวงกว้างออกไปได้โดยไม่มีสิ้นสุด เพราะไม่ถูกบีบคั้นด้วยกิเลสต่าง ๆ จึงทำให้ความคิดเป็นอิสระมีพลัง แต่มีสติควบคุม เสมือนเรือที่มีหางเสือควบคุมอย่างดี ย่อมสามารถแล่นตรงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยไม่วกวน

4. ทำให้การพิจารณาสืบค้นด้วยปัญญาดำเนินไปได้เต็มที่ เพราะมีความคิดที่เป็นระเบียบ และมีใจซึ่งมีพลังเข้มแข็ง จึงเป็นการเสริมสร้างปัญญาให้บริบูรณ์

5. ชำระพฤติกรรมทุกอย่าง ทั้งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ เพราะมีสติจึงไม่เผลอไปเกลือกกลั้วบาปอกุศลกรรม ทำให้พฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยปัญญาหรือเหตุผลที่บริสุทธิ์

การฝึกสติ

การเจริญสติปัฏฐาน ตามความหมายของมณิรัตน์ สุกโชติรัตน์ (2543) หมายถึง การใช้สติระลึกรู้ โดยกำหนดรู้อาการของรูปนามที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น และจะต้องกำหนดรู้ หมายถึง การนึกในใจหรือพูดในใจให้ทันในสิ่งที่เด่นที่สุดที่มากกระทบทางทวารทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

การเจริญสติปัฏฐาน 4 ตามทีลีริ กรินชัย (อ้างถึงใน มณีรัตน์ สุขโขดิรัตน์, 2543) กล่าวไว้ประกอบด้วย

1. กายานุปัสสนา คือ การใช้สติตามรู้รู้ทันสภาพทางกาย อิริยาบถใหญ่ คือ นั่ง ยืน เดิน นอน อากาการพอง-ยุบ และอิริยาบถย่อยต่าง ๆ คือ การกระทำ การเคลื่อนไหว

2. เวทนานุปัสสนา คือ การใช้สติตามรู้รู้ทันอาการของเวทนาหรือความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือ เฉยได้แก่ ปวด ร้อน คัน สบาย เฉย ๆ

3. จิตตานุปัสสนา คือ การใช้สติตามรู้รู้ทันสภาพของจิตและความคิด ได้แก่ โลก โกรธ หลง คิด ฟุ้งซ่าน ดีใจ เสียใจ เศร้า รำคาญ หงุดหงิด

4. ชัมมานุปัสสนา คือ การใช้สติตามรู้รู้ทันธรรมทั้งหลาย ได้แก่ เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส สัมผัส วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย

1. การกำหนดอิริยาบถย่อย หมายถึง การใช้สติกำหนดรู้อาการเคลื่อนไหวในทุกอากัปภิกิริยาต่าง ๆ ที่ทำในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การนั่ง เดิน ยืน นอน รวมทั้งการกำหนดรับรู้ความรู้สึกนึกคิดที่เข้ามาแทรกให้ทันปัจจุบัน

2. การเดินจงกรม หมายถึง การเดินเป็นแนวตรงในระยะ 3-10 เมตร กลับไปกลับมา ขณะเดินต้องเดินตัวตรง หน้าตรงทอดสายตาลงต่ำในระยะห่างจากตัวไปประมาณ 2 เมตร โดยใช้สติกำหนดจิตรับรู้อาการของเท้าข้างที่เดิน ขณะเดียวกันก็กำหนดรับรู้ความรู้สึกนึกคิดที่เข้ามาแทรกให้ทันปัจจุบัน

ลำดับท่า องค์กาวนา

- 1 ขว้างหนอ / ซ้าย้างหนอ
- 2 ยกหนอ / เขยิบหนอ
- 3 ยกหนอ / ย่างหนอ / เขยิบหนอ
- 4 ยกสั้นหนอ / ยกหนอ / ย่างหนอ / เขยิบหนอ
- 5 ยกสั้นหนอ / ยกหนอ / ย่างหนอ / ลงหนอ / คุกหนอ
- 6 ยกสั้นหนอ / ยกหนอ / ย่างหนอ / ลงหนอ / คุกหนอ / กดหนอ

3. การนั่งสมาธิ

การนั่งสมาธิ หมายถึง การนั่งขัดสมาธิ คือ เท้าขวาช้อนบนหว่างเท้าซ้ายหงายมือขวาวางบนมือซ้าย หน้าตรง หลังตั้งตรง แล้วหลับตา (โดยไม่คำนึงถึงลมหายใจเข้าออก) ใช้สติกำหนดจิตไปรู้ที่อาการพอง - ยุบ บริเวณเหนือสะดือ 2 นิ้ว ขณะเดียวกัน กำหนดรับรู้ความรู้สึกนึกคิด ที่เข้ามาแทรกให้ทันปัจจุบัน

อำเภอ สุจริตกุล (2540) เสนอรูปแบบการฝึกยืนและเดินจงกรม 3 จังหวะ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-5 ดังนี้

1. การฝึกยืนและเดินจงกรม จะต้องสำรวจร่างกาย วาจา ใจ คือ

กาย : เริ่มตั้งแต่ยืนตรง ตามองข้างหน้าไม่เกิน 3 เมตร ไม่เหลียววอกแวกดูสิ่งอื่น ขณะเดิน
จะกลมประสานกันไว้ด้านหน้า เท้าจะก้าวช้า ๆ และก้าวสั้น เพียงประมาณ 1 ฝ่าเท้า และทรงตัวอยู่ให้หนึ่ง
ไม่มีบิดไปบิดมา

วาจา : เปล่งคำภาวนาเบา ๆ หรือภาวนาในใจด้วยถ้อยคำกะทัดรัด ชัดเจน พร้อมกับ
การเคลื่อนไหวของร่างกาย

ใจ : กำหนดจิตตามอริยาบถที่ร่างกายเคลื่อนไหวได้ทันวาจา กล่าวคือ ทำใจให้รู้สึกพร้อม
ในขณะร่างกายเคลื่อนไหว

2. เริ่มการเดินจงกรม

ยืนตรง : ปล่อยแขนไว้ข้างลำตัวขณะยืน ตามองจับที่ปลายจมูกตนเอง จะช่วยไม่ให้
สอดส่ายไปมองที่อื่น

ยกมือซ้าย : พร้อมกับภาวนาช้า ๆ ว่า ยกหนอ - มาหนอ - วางหนอ

(วางมือซ้ายไว้ที่หน้าท้อง)

ยกมือขวา : พร้อมกับภาวนาช้า ๆ ว่า ยกหนอ - มาหนอ - วางหนอ

(วางมือขวาทับข้อมือซ้ายและใช้นิ้วกลางและหัวแม่มือ รวบข้อมือซ้ายไว้)

3. การภาวนาพร้อมปฏิบัติ ให้ภาวนาเบา ๆ ช้า ๆ เป็นจังหวะ จะช่วยให้กระแสดจิตสงบลงได้เร็ว และช่วยให้สติมั่นคง ดังนี้

ขวา - ยกหนอ - ย่างหนอ - เขยิบหนอ

ซ้าย - ยกหนอ - ย่างหนอ - เขยิบหนอ

ยกหนอ : ยกเท้าขึ้นลอยขึ้นตรง ๆ

ย่างหนอ : เลื่อนเท้า (ที่ยก) ไปข้างหน้าช้า ๆ แล้วนิ่ง

เขยิบหนอ : ลดเท้าลงเหยียบบนพื้นเต็มฝ่าเท้า

4. ระยะเวลาเดินและวิธีหมุนตัวกลับ

เมื่อเดินจงกรมได้ประมาณ 9 ก้าว จะหยุดในก้าวที่ 10 ภาวนาว่า (ซ้าย) ยกหนอ-ย่างหนอ-
หยุดหนอ (เท้าซ้ายจะมาชิดเท้าขวาหยุดยืนตรง)

ยืน-หนอ (3 ครั้ง) ใจนึกเห็นภาพตนเองกำลังยืนตรง

อยาก-กลับ-หนอ (3 ครั้ง) ใจนึกอยากหมุนตัวกลับสู่ทิศทางเดิม

คู่ที่ 1 : กลับ-หนอ เปิดปลายเท้าขวา หมุนไป 45 องศา-วางเท้าลง

กลับ-หนอ ยกเท้าซ้ายตามไปชิดเท้าขวา นับหนึ่ง

คู่ที่ 2 : กลับ-หนอ เปิดปลายเท้าขวา หมุนไปอีก 45 องศา-วางเท้าลง

กลับ-หนอ ยกเท้าซ้ายตามไปชิดเท้าขวา (หันได้ 90 องศา) นับสอง

คู่ที่ 3 : กลับ-หนอ เปิดปลายเท้าขวา หมุนไปอีก 45 องศา-วางเท้าลง

กลับ-หนอ ยกเท้าซ้ายตามไปชิดเท้าขวา (หันได้ 135 องศา) นับสาม

คู่ที่ 4 : กลับ-หนอ เปิดปลายเท้าขวา หมุนไปอีก 45 องศา-วางเท้าลง

กลับ-หนอ ยกเท้าซ้ายตามไปชิดเท้าขวา (หันได้ 180 องศา) นับสี่ขณะนี้ผู้ฝึกจะหมุน

ตัวกลับสู่ทิศทางเดิม

5. การเดินเที่ยวกลับ

เมื่อหันกลับสู่ทางเดิมแล้ว เตรียมตัวเดินกลับ ตั้งสติให้มั่น ตามองทางเดินเริ่มภาวนาเบา ๆ

ขึ้น-หนอ (3 ครั้ง) ในใจนึกภาพตนเองกำลังขึ้นอยู่

อยาก-เดิน-หนอ (3 ครั้ง) ตามองแนวทางที่จะเดินกลับ เตรียมเดิน

(ขวา) ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ (ซ้าย) ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ

เดินเที่ยวกลับเหมือนตอนที่เดินมาจะเห็นได้ว่า ถ้าเดินจงกรมเพียง 10 ก้าว

ไป-กลับ 1 เที้ยว ใช้เวลาประมาณ 5 นาที ถ้ามีเวลาฝึก ฝึกเดิน 10 ก้าว

ไป-กลับ 2 เที้ยว ใช้เวลา 10 นาที ถ้ามีเวลามาก ฝึกเดิน 10 ก้าว

ไป-กลับ 4-6 เที้ยว ใช้เวลา 20-30 นาที

6. การหยุดเดินจงกรม

เมื่อกลับสู่จุดตั้งต้น และต้องการจะหยุดเดิน ให้ยืนตรง กำหนดในใจหรือภาวนาเบา ๆ ว่า
อยาก-หยุด-หนอ (3 ครั้ง) แล้วยกมือขวาออก ค่อย ๆ เลื่อนลง คำภาวนาว่า

(มือขวา) ยกหนอ ลงหนอ ปล่อยหนอ (ปล่อยมือขวาลงข้างลำตัวตามสบาย)

(มือซ้าย) ยกหนอ ลงหนอ ปล่อยหนอ (ปล่อยมือซ้ายลงเช่นเดียวกัน)

พระศรีวิสุทธิกวี (อ้างถึงในคัมภีร์ปัญญาจนินบาท อังคุตตรนิกาย, 2527) กล่าวถึง ประโยชน์ของ
การเดินจงกรม มีถึง 5 ประการ คือ

1. เป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล คือ ทำให้เดินทางได้ทนและเดินได้ไวด้วย
2. เป็นผู้อดทนต่อการทำความเพียร คือ ทำให้ฝึกจิตอยู่ได้นาน ไม่เมื่อยง่าย
3. เป็นผู้มีโรคน้อย คือ ทำให้เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่ค่อยมีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะเหตุที่ได้ฝึกเดินเป็นประจำ
4. อาหารที่บริโภคเข้าไปย่อยย่อยได้ดี คือ ทำให้ไม่มีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ เพราะอาหารที่บริโภคเข้าไปย่อยหมด ทำให้รับประทานอาหารได้ดี เป็นผลดีต่อสุขภาพ
5. สมาธิที่ได้ในขณะที่เดินจงกรมอยู่ได้นาน คือ การเดินจงกรมนี้ ทำให้จิตเกิดสมาธิได้ และสมาธิที่ได้ในขณะที่เดินจงกรมดำรงอยู่ได้นาน ไม่เสื่อมง่าย

4. การฝึกสมาธิ

4.1 ความหมายของสมาธิ

สมาธิ ตามความหมายของพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (2527) หมายถึง ความมีใจตั้งมั่น ความตั้งใจมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน การมีจิตกำหนดแน่วแน่อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

การทำสมาธิเบื้องต้น หรือ สมถกรรมฐาน คือ เป็นการทำให้จิตใจสงบ ซึ่งขณะที่ทำสมาธินั้นไม่มีความทุกข์ แต่เมื่อออกจากสมาธิยังมีทุกข์อีก ส่วนสมาธิที่ทำให้พ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง คือ การทำสมาธิเบื้องต้น หรือเรียกว่า วิปัสสนากรรมฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

ความหมายของ สมาธิ ในหนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หมายถึง ความตั้งใจมั่น มุ่งมั่นอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่วอกแวก ชาติส่ายไปมา ควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามที่ต้องการ จิตเป็นสมาธิย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ (สุวิน ทองปั้น และคณะ, 2545)

วิธิภาวนา ตามพระอาจารย์มั่น คือ วิธีการสังเกตตัวเอง สังเกตจิตที่มีนิสัยหลุกหลิกไม่อยู่เป็นปกติสุข ด้วยการมีสติตามระลึกถึงความเคลื่อนไหวของจิต โดยมีธรรมชาติโดยทหนึ่ง เป็นคำบริกรรมเพื่อเป็นยารักษาจิตให้ทรงตัวอยู่ได้ด้วยความสงบสุขในขณะภาวนา วิธีหนึ่งที่ทำให้ผลดี คือ อาณาปานสติ เป็นการกำหนดจิตตามลมหายใจเข้าออกด้วยคำภาวนา พุทโ พยายามบังคับใจให้อยู่กับอารมณ์แห่งธรรมชาติที่นำมาบริกรรมขณะภาวนาพยายามทำอย่างนี้เสมอด้วยความไม่ลดละความเพียร

4.2 การนั่งสมาธิ

ความหมายของ การนั่งสมาธิ ในหนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและสื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผู้ให้คำนิยามของการนั่งสมาธิ ดังนี้

การนั่งสมาธิ ตามที่ สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ และอรุณี สัมศิริ (2547) และจรัส พัทธมราชศักดิ์ (2547) กล่าวไว้ เป็นการนั่งแบบพระพุทธรูปปางสมาธิ โดยนั่งเอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย เอามือซ้ายวางบนตัก ใช้มือขวาวางทับบนมือซ้าย นั่งตัวตรงตั้งสติให้มั่นอย่างให้ใจฟุ้งซ่าน กำหนดหายใจเข้าออกตามสบาย ตัวตั้งตรงหลับตา กำหนดลมหายใจเข้าออก โดยเอาสติตั้งไว้ที่ท้อง ตามธรรมชาติคนเราเมื่อหายใจเข้าท้องจะพองขึ้นและยุบลง และใช้บริกรรมภายในใจไม่ต้องออกเสียง ว่าพองหนอ ยุบหนอ กำหนดรู้ที่อาการเคลื่อนไหวของท้อง หายใจเข้าออกภาวนาในใจตามอาการพอง-ยุบของท้องตามความเป็นจริง ไม่คิดถึงเรื่องอื่น ๆ เมื่อจะเลิกนั่งสมาธิก็กำหนดในใจว่า อยากเลิกหนอ พร้อมกับยกมือขวาขึ้นช้า ๆ ค่ำวางบนเข่ายกมือซ้ายขึ้นช้า ๆ ค่ำวางบนเข่า ลืมตาขึ้นช้า ๆ กำหนดในใจว่า เห็นหนอ ต่อจากนั้นจึงเลิกนั่ง

ประโยชน์ของการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา

จงจรัส แจ่มจันทร์ และสุพน ทิมอ่ำ (2546) กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ดังนี้

1. ทำให้จิตใจสงบผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ความจำดี สมองปลอดโปร่ง
2. เรียนหนังสือได้อย่างมีความสุข สามารถเข้าใจบทเรียน ได้ตลอด
3. รู้จักไตร่ตรองหาเหตุผลให้รอบคอบก่อนที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อป้องกันความผิดพลาด
4. สุขภาพกายและสุขภาพจิตดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
5. จิตที่เป็นสุข จิตสงบสะอาดผ่อนคลาย พร้อมทั้งจะใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจได้อย่าง

ถูกต้องและรวดเร็ว

ผลของการปฏิบัติสมาธิภาวนา หรือ ผลของการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ตามที่พิศ เงามะกะ (2530) กล่าวไว้ คือ

1. ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ ดังนี้
  - 1.1 มีบุคลิกเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง
  - 1.2 มีความสงบ เยือกเย็น ไม่ฉุนเฉียวเกรี้ยวกราด
  - 1.3 สดชื่น ผ่องใส ยิ้มแย้ม เบิกบาน
  - 1.4 มีความสุภาพ นุ่มนวล ท่าทีมีเมตตากรุณา
  - 1.5 งามสง่า องอาจ น่าเกรงขาม
  - 1.6 มีความมั่นคงทางอารมณ์
  - 1.7 กระทบกระเจิง กระปรี้กระเปร่า ไม่เซื่องซึม
  - 1.8 มีจิตใจพร้อมที่จะเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ และสามารถแก้ไขสถานการณ์คับขันได้
  - 1.9 มองอะไรทะลุปรุโปร่ง รับรู้ลึกไว รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง
2. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
  - 2.1 ทำให้จิตใจสบายหายเครียด มีความสุขผ่อนคลาย
  - 2.2 หายจากความวิตกกังวลกลัว หายกระวนกระวาย
  - 2.3 นอนหลับง่าย หลับสนิท ไม่ฝันร้าย ตั้งตนเองได้ เช่น กำหนดให้นอนหลับให้ตื่นตามเวลา

ที่ต้องการ

- 2.4 มีความว่องไว กระทบกระเจิง รู้จักเลือกตัดสินใจ เหมาะสมแก่สถานการณ์
- 2.5 มีความเพียรพยายาม แน่วแน่ในจุดหมาย มีความใฝ่สัมฤทธิ์สูง
- 2.6 มีสติสัมปชัญญะสูง รู้เท่าทันปรากฏการณ์ และยับยั้งชั่งใจดีเยี่ยม
- 2.7 มีประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น เรียนหนังสือ ทำกิจกรรมทุกอย่าง

2.8 ส่งเสริมความจำ และสมรรถภาพทางมันสมอง

2.9 เกื้อกูลแก่สุขภาพกาย เช่น ชะลอความแก่หรืออ่อนกว่าวัย

2.10 ช่วยให้มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ และใช้แก้ไขโรคได้ ร่างกายกับจิตใจอาศัยกันและมีอิทธิพลต่อกัน ปุณฺชนทั่วไปเมื่อร่างกายไม่สบาย จิตใจก็พลอยอ่อนแอเศร้าหมองขุ่นมัว โรคทางกายหลายอย่างเป็นเรื่องกายจิตสัมพันธ์ เช่น ความโกรธ กังวล ทำให้เป็นโรคปวดศีรษะ โรคแผลในกระเพาะอาหาร เมื่อทำใจให้ดี ก็ช่วยแก้ไขโรคเหล่านั้นได้

3. ประโยชน์ในด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย ที่เป็นผลสำเร็จอย่างสูงในทางจิต หรือ เรียกว่า ประโยชน์ทางด้านอภิญา ดังคำตรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นภยิตในอนานิสงส์ของการเจริญกายคตาสติ 10 ประการ คือ (อ้างถึงใน พระสูตรและอรรถกถาแปล มัชฌิมนิคาย อุปัฏฒนาสกั เล่มที่ 1 ภาคที่ 1 เฉลิมชาฎการพิมพ์ กทม. 2525)

3.1 อุดหนุนต่อความยินดีและความยินดีได้

3.2 อุดหนุนต่อภัยและความหวาดกลัวได้

3.3 อุดหนุนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย ต่อสัมผัสแห่งเหลือบได้

3.4 เป็นผู้ใฝ่ญาณ 4 อันเกิดมีในมหัคคติจิต เครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน ตามความปรารถนา

ไม่ยาก ไม่ลำบาก

3.5 ย่อมแสดงฤทธิ์ได้เป็นอเนกประการ

3.6 ย่อมฟังเสียงทั้งสอง คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ ทั้งที่ไกลและที่ใกล้ ได้ด้วยทิพย์โสตธาตุ อันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ได้

3.7 ย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น และบุคคลอื่นได้ด้วยใจ

3.8 ย่อมระลึกถึงขั้นที่ที่อยู่อาศัยในชาติก่อนได้เป็นอเนกประการ

3.9 ย่อมมองเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทรามได้ดี ตกยาก ด้วยทิพย์จักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ได้

3.10 ย่อมเข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปทำให้แจ้ง เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบัน

4. ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นประโยชน์ที่แท้จริง คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง คือ การบรรลุมรรคผลนิพพาน

วริยา ชินวรรณ โณ และคณะ (2542) กล่าวถึงผลที่ได้จากการฝึกสมาธิไว้ ได้แก่ ผลต่อตนเอง ผลต่อชีวิตประจำวัน ผลต่อศีลธรรมจรรรยา ผลต่อครอบครัว ผลต่อสังคมประเทศชาติ ผลต่อพระพุทธศาสนา และประโยชน์ในเบื้องต้น ดังนี้

1. ผลต่อตนเอง ได้แก่

1.1 ด้านสุขภาพจิต ทำให้จิตใจดีขึ้น ผ่องใส สงบ สุขุมเยือกเย็น ปลอดโปร่ง มีสติปัญญา ความจำดีขึ้น สามารถคิดอะไรได้ชัดเจนแจ่มใส ถูกต้อง นึกคิดแต่ในสิ่งที่ เป็นกุศลประโยชน์

1.2 ด้านบุคลิกภาพ ทำให้เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ มีความมั่นคงทางอารมณ์ เชื่อมมั่นในตนเอง ไม่หวั่นไหวเกี่ยวพันกับอบายมุข มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องดีงาม

2. ผลต่อชีวิตประจำวัน

2.1 ทำให้คลายเครียด สามารถจัดลำดับการทำงานได้ ไม่วุ่นวาย ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงาน การตัดสินใจดีขึ้น

2.2 ทำให้สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นคนเฉื่อยชา ทำให้การเรียนดีขึ้น สามารถที่จะจำและเข้าใจในบทเรียนได้ดี

3. ผลต่อศีลธรรมจรรยา

3.1 ทำให้รู้จักเสียสละ มุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว

3.2 ทำให้เป็นผู้มีสัมมาทิลี ไม่หลงผิด มีความประพฤติดี ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม

3.3 ทำให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม รู้จักบุญคุณผู้อื่น

4. ผลต่อครอบครัว

4.1 ทำให้ครอบครัวมีความสุข ไม่เป็นคนเอาแต่อารมณ์ มีความเข้าใจซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว

4.2 ทำให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี อบอุ่น รักใคร่สามัคคี ช่วยกันสร้างฐานะความเป็นอยู่ที่ดี ทำให้มีความเจริญก้าวหน้า

5. ผลต่อสังคมประเทศชาติ

5.1 ช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม เช่น อบายมุข สิ่งเสพติด อาชญากรรม อันเกิดจากจิตใจ หวั่นไหวต่ออำนาจกิเลส ช่วยให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

5.2 ช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและการรักษาวินัย กฎหมายของบ้านเมือง

6. ผลต่อพระพุทธศาสนา

6.1 ทำให้เป็นผู้เข้าใจพระพุทธศาสนา มีสัมมาทิลี มีที่พึ่งทางใจที่ถูกต้อง

6.2 ทำให้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมุ่งที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญก้าวหน้า

7. ประโยชน์ในเบื้องต้น คือ เมื่อละโลกแล้วย่อมมีสุคติเป็นที่ไป และประโยชน์สูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การบรรลุมรรคผลนิพพาน

ความหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ตามที่สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สมเด็จพระญาณสังวร) และอรุณี สัมศิริ (2547) กล่าวไว้ในสื่อการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สมบูรณ์แบบ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ การอบรมคุณธรรมเป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน หรือที่นิยมใช้ชื่อว่า ค่ายคุณธรรม หรือ ค่ายพุทธบุตร เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม นำหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยมีพระอาจารย์หรือคณะวิทยากรปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เข้าใจในพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา มีมารยาทในการพูด การเดิน การนั่ง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

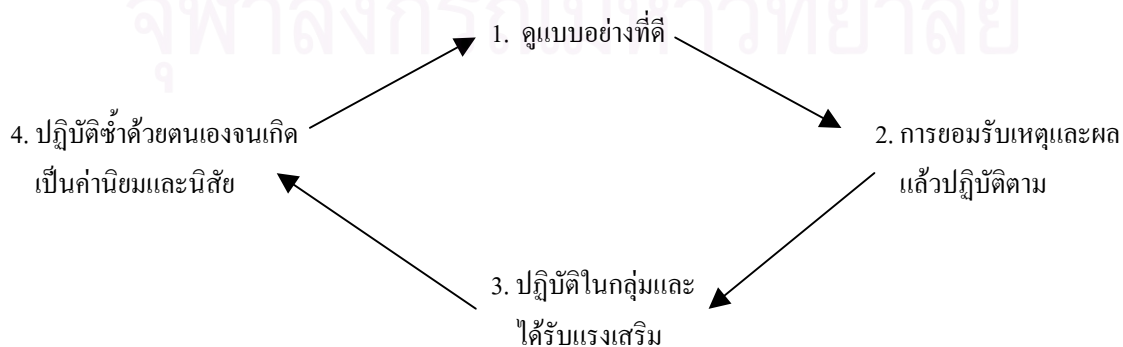
วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

(พระอาจารย์บุญนพ สุทธิสีโล, 2542)

1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมที่ถูกต้อง
2. เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังจนเกิดการพัฒนาด้านจิตใจ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม
3. เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง
4. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้
5. เพื่อพัฒนาจิตใจนักเรียนเป็นผู้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

วงจรการเรียนรู้ด้านเจตคติ ที่จำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมในเด็ก ประกอบด้วย ขั้นตอนต่อไปนี้ คือ (ศรีธรรม ธนะภูมิ, 2535)

การบริหารจิตเจริญปัญญาในพระพุทธศาสนาตามที่ พิศ เภาเกาะ (2534) กล่าวไว้ว่า ต้องเริ่มการฝึกอบรมความประพฤติทางกาย วาจาและอาชีวะ(ศีล) ก่อน เมื่อศีลพร้อมดีแล้ว จึงฝึกขั้นปธานัตถิขึ้นมาถึงการฝึกอบรมจิต (สมาธิ) จนถึงขั้นสุดท้าย คืออบรมปัญญาให้แก่กล้าจนพ้นอวิชชา ปัญญาขั้นเจริญงอกงามขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดกระบวนการฝึกอบรม เบื้องต้นอาจเป็นเพียงความเชื่อตามเหตุผลก่อน แต่ระหว่างการฝึกอบรมต่อมา ความรู้ความเข้าใจค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนรู้เห็นประจักษ์ผลการปฏิบัติจนอินทรีย์ต่าง ๆ แก่กล้ายิ่งขึ้น จนในที่สุดปัญญาก็จะเจริญถึงขั้นรู้ เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงถึงขั้นหลุดพ้น บรรลุนิพพานได้ คือความรู้ความเข้าใจหรือความเชื่อตามเหตุผล กลายมาเป็นการรู้ การเห็นด้วยปัญญาของตน จริง ๆ โดยสมบูรณ์

ดังนั้นการจะปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กับการบริหารจิตเจริญปัญญาจึงต้องเริ่มที่การมีแบบอย่างที่ดี มีการยอมรับเหตุและผลแล้วจึงปฏิบัติตาม การได้รับแรงเสริมและปฏิบัติซ้ำด้วยตนเองจนเกิดเป็นค่านิยมและนิสัย ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กที่เหมาะสมจะต้องมีสื่อ กิจกรรมและวิธีต่าง ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2544) ได้เสนอสื่อพิเศษในการบริหารจิตเจริญปัญญาด้วยการสอนโดยใช้กิจกรรมและเทคนิควิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. กรณีตัวอย่าง
2. สถานการณ์จำลอง
3. บทบาทสมมติ
4. การแสดงละคร
5. การเล่านิทานคติธรรมและชาดก
6. การใช้เกมเพลง
7. การสอนร้องเพลง

การสอนโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคต่าง ๆ ทำให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้แสดงมาเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้แสดง ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิด รู้จักตัดสินใจ กระทำด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด การสอนร้องเพลง เป็นวิธีที่นิยมมากและเป็นสื่อพิเศษในการปลูกฝังคุณธรรมลงไปสู่จิตใจเด็ก เพราะเพลงก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ช่วยคลายความเครียด เกิดอารมณ์สุนทรี ช่วยให้จดจำได้แม่นยำและยาวนาน อีกทั้งสามารถใช้ได้ทุกเวลา โอกาส โดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดเลย นอกจากเสียงและการปรบมือให้จังหวะ ควรเลือกใช้เพลงที่มีเนื้อหาสาระสอนใจชัดเจน สำนวนภาษาถูกต้อง สั้นกะทัดรัด มีทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือเป็นทำนองที่คุ้นหู เพื่อให้เด็กจดจำได้ง่าย ใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจในการนำเข้าสู่บทเรียน หรือในระหว่างการสอนข้อธรรมะต่าง ๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ตลอดจนถึงขั้นสรุปกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยเพลง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสนุก เพลิดเพลิน ประทับใจ และจดจำไปใช้ได้นาน

การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ตามที่ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และวัน นอร์มะทา (2527) กล่าวไว้ คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จุดมุ่งหมาย คือ เป็นหมายหรือแนวทางที่จะช่วยให้ผู้ดำเนินงานยึดเป็นหลักในการทำงาน และเป็นการกำหนดขอบเขตการจัดดำเนินงาน

หลักในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 ชนิดของจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มี 2 ชนิดคือ

1) จุดมุ่งหมายของสถานศึกษา เป็นนโยบายการจัดการศึกษาที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน

2) จุดมุ่งหมายของแต่ละชุมนุมหรือกิจกรรม เป็นการช่วยให้คณะกรรมการดำเนินงานเข้าใจขอบเขตการดำเนินงานและตระหนักถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมซึ่งจะมีผลต่อผู้เข้าร่วม กิจกรรมนั้น ๆ

1.2 บุคคลผู้มีส่วนในการกำหนดจุดมุ่งหมายทั้ง 2 ชนิด ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการ บริหารสถานศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละกิจกรรม

2. บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่

2.1 ผู้บริหาร เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการวางแผน ซึ่งผู้บริหารควรพิจารณาความจำเป็น คุณประโยชน์ที่จะได้รับ ให้ความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องถึงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน และ คุณประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยผู้บริหารควรยึดหลักต่อไปนี้เป็นแนว ในการบริหารการจัดกิจกรรม

- 1) ปรับปรุงแนวคิดในการจัดการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ และควรนำมาปฏิบัติได้
- 2) มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างถูกต้อง
- 3) ยอมรับว่าอาจารย์ที่ปรึกษาของการจัดกิจกรรมอาจมีความสามารถยิ่งกว่าตน
- 4) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของ

การจัดกิจกรรม

5) มีความพร้อมในการร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจรรณญาณ

6) มีเอกสารหรือรายงานติดตามผลของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้ ได้อย่างทันทั่วทั้ง

2.2 อาจารย์ที่ปรึกษา ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามหลักการแล้วจะต้องได้รับการคัดเลือกจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูอาจารย์และนักเรียน แต่ในทางปฏิบัติส่วนมาก ผู้บริหารเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาเอง และขอความเห็นจากคณะกรรมการบริหาร เป็นต้น

เกณฑ์การเลือกอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้บริหารจะต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น

1) อาจารย์ผู้นั้นมีความสามารถในการช่วยแนะแนวการจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี
2) มีความรับผิดชอบในการร่วมมือจัดทำกิจกรรม มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้
ในงานด้านนั้นเพิ่มพูนยิ่งขึ้น

3) อาจารย์ผู้นั้นมีความสนใจในเรื่องนั้น โดยส่วนตัว ซึ่งจะช่วยสร้างเสริม
การทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) อาจารย์ผู้นั้นมีความเข้าใจว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะสามารถช่วย
พัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน และพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้สมบูรณ์ทุกด้าน

อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) มีความเข้าใจและสามารถปรับตัวเข้ากับนักเรียน ได้
- 2) รู้วิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ถูกต้อง
- 3) ยินดีเสียสละเวลาร่วมทำงานกับนักเรียน
- 4) มีหลักการสร้างความสามัคคีระหว่างนักเรียนในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน
- 5) สามารถใช้กิจกรรมเพื่อดึงความสนใจและจูงใจให้นักเรียนมีพฤติกรรมการรวม
กลุ่มไปในแนวทางที่ดี

หน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ เป็นผู้ให้คำแนะนำเรื่องวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน
และประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของนักเรียนและ โรงเรียน จัดการประชาสัมพันธ์กิจกรรม
รวมถึงการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในการจัดกิจกรรม

2.3 ครูอาจารย์ ซึ่งไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยตรง แต่
ผู้บริหารจะต้องจัดการปฐมนิเทศน์ให้คณะครูอาจารย์ได้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ซึ่งจะมี
ความสำคัญต่อความสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมเพราะครูอาจารย์จะเป็นผู้ที่ให้แนวคิดที่ถูกต้องแก่
นักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.4 ผู้ปกครอง เป็นผู้สนับสนุนการเข้าร่วมในกิจกรรมของนักเรียน ซึ่งผู้บริหารควรรหา
โอกาสในการชี้แจงโครงการจัดการเรียนการสอนตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อป้องกัน
ความขัดแย้งอันอาจเกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อน ในวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม นอกจากนี้อาจจะ
เชิญผู้ปกครองที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มาเป็นวิทยากรได้ตามความเหมาะสม

2.5 นักเรียน นักศึกษา จะต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรม

ดังนั้นการบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาด้วยความมี
ประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรม และ
บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมตั้งแต่ผู้บริหารให้การสนับสนุน มีคณะดำเนินงานสานต่อนโยบาย
จากผู้บริหาร และนักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามที่ไพโรจน์ นาคะสุวรรณและวันนอร์ มะทา (2527) กล่าวไว้คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้แสดงออก ทำให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนนักเรียนและครูอาจารย์
3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และมนุษย์สัมพันธ์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนได้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคม รู้จักการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น รู้จักการติดต่อกับบุคคลอื่น รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม และเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว หรือสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมได้
4. กิจกรรมเสริมหลักสูตร ช่วยส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้นักเรียนได้ผ่อนคลายความตึงเครียด เกิดความสนุกสนาน ตลอดจนรู้จักการควบคุมอารมณ์ได้
5. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย หรือมีความประพฤติดีได้
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หรือมีความรักโรงเรียนมากขึ้น
7. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามแบบประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่มีการวางแผนและดำเนินการโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
8. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ไปในทางสร้างสรรค์ตนเอง และสังคมได้
9. กิจกรรมเสริมหลักสูตรทำให้ครูอาจารย์ รู้จักนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น อาจมีผลต่อการปกครอง การแนะแนว การให้คำปรึกษาหรือการแก้ปัญหาของนักเรียน
10. กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีทางศาสนา ประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น
11. กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีส่วนช่วยในการปกครองและการบริหารของโรงเรียน ผู้บริหาร ครู อาจารย์ได้

แนวทางการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนพัฒนามีหลักสูตรและสาระการจัดค่ายความรู้คุณธรรม ซึ่งประกอบด้วย การสอน วิปัสสนาเบื้องต้นอย่างง่ายตามแนวสติปัฏฐาน 4 ด้วยการปูพื้นฐานให้แก่เด็ก โดยเน้นการฝึกสติคุณสมาธิ ตามวิธีการฝึกสติภาวนาอ้าไฟเทคนิคสำหรับเด็ก โดยมีหลักการ วิธีการ สาระ และตัวอย่างกิจกรรม ดังนี้

1. หลักการฝึกสติภาวนาอ้าไฟเทคนิคสำหรับเด็ก การฝึกใช้วิธีประยุกต์จากรูปแบบวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยการฝึกสติให้รู้ตัวทั่วพร้อมทั้ง กาย เวทนา จิต ธรรม

1.1 รู้จักวิปัสสนากัมมัฏฐานเบื้องต้นเฉพาะที่สำคัญ เช่น รูปนาม ชั้น 5

1.2 เข้าใจองค์คุณของการปฏิบัติ เพื่อความก้าวหน้าในธรรมะ คือ อินทรีย์ 5 พละ 5

อย่างง่าย ๆ

1.3 เน้นการฝึกสติทั้ง กาย เวทนา จิต ธรรม ด้วยกิจกรรม เพื่อให้มีสติคุณจิตที่เป็นสมาธิได้ หลักการฝึกสติภาวนาอ้าไฟเทคนิคสำหรับเด็ก ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้ง 3 ด้านคือ IQ EQ และ MQ ดังนี้

2. วิธีการฝึกสติภาวนาอ้าไฟเทคนิคสำหรับเด็ก

2.1 แบ่งกลุ่มเพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในหมู่เพื่อนและฝึกน้ำใจช่วยเหลืองานของส่วนรวม

2.2 สร้างขวัญกำลังใจให้แก่เด็ก เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ รู้จักทักทาย ฯลฯ

2.3 ปลุกฝังคุณลักษณะ และคุณธรรมด้วยกิจกรรม ให้เด็กลงมือปฏิบัติเองจนเกิดคุณลักษณะและคุณธรรมนั้น ๆ เช่น ความเมตตา ความกล้า ความมีน้ำใจไมตรี ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เป็นต้น

2.4 สอนด้วยการทำให้ดูเป็นแบบอย่าง แม้พฤติกรรมความรักความเมตตาปราณีที่วิทยากร และพี่เลี้ยงปฏิบัติต่อเด็กทุกคนในยามไกลบ้าน

2.5 ใช้อ้าไฟเทคนิคในการฝึกด้วยกิจกรรม เกม และเพลง

3. สาระ

3.1 ไหว้พระ สวดมนต์ สมาทานอาชีวะวัฏฐะมะกะสีล

3.2 ฝึกวิปัสสนาสมาธิด้วยสติภาวนาอ้าไฟเทคนิค ยืน เดิน นั่ง นอน และอิริยาบถย่อย

3.3 รู้เรื่องของใจ และการฝึกสติไวทันอาการ ความรู้สึก และอารมณ์

3.4 รู้จักและรักษาศีลด้วยการปฏิบัติ โดยใช้สื่อ คือ เพลงและกิจกรรม

3.5 รู้และเข้าใจกฎแห่งกรรม เพื่อเว้นชั่ว ทำดี และฝึกจิตให้ผ่องใส

3.6 ฝึกอิริยาบถย่อยในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแนวการเจริญธรรมต่อไป

3.7 ปลุกฝังคุณธรรมที่สำคัญ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา มีวินัย กตัญญู กล้าหาญ อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ สามัคคี ขยัน และไม่เห็นแก่ตัว เท่าที่จะฝึกได้ภายในเวลาจำกัด

4. ตัวอย่างกิจกรรม

ฝึกมารยาทเด็กดี : รู้จักโอภาปราศรัย ทักทาย สวัสดี ขอโทษ ขอบคุน ทำสมุคน้อยไว้บนทีกของรักของหวง หรือการเรียนรู้จากธรรมชาติ เกมฝึกความไม่เห็นแก่ตัว ดันไม้แห่งความดี พิธีกตัญญู กตเวทิตธรรม การอโหสิกรรม การสอนให้รักยาศิล และเกมฝึกสติต่าง ๆ ฯลฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยอะบรามส์แห่งแคลิฟอร์เนีย (อ้างถึงในอ้างอิง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2543) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับความสามารถในการจำของนักเรียน 3 กลุ่มที่เบอร์เคลลี แคมปัส มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย นักเรียนกลุ่มแรกไม่ได้ฝึกควบคุมจิตใจโดยวิธีใด กลุ่มที่ 2 ได้รับการฝึกสมาธิเป็นเวลา 1 ปี และกลุ่มที่ 3 ได้รับการฝึกสมาธิเป็นเวลา 2 ปี จากการทดลองจะเห็นได้ว่า การฝึกสมาธิหรือการฝึกควบคุมจิตใจ สามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการจำของเราได้ นักเรียนกลุ่มแรกสามารถจำได้เพียง 40% และจากการทดลองแบบเดียวกันกับนักเรียนกลุ่มที่ 2 สามารถจำได้ 60% และกลุ่มที่ 3 สามารถจำได้ 70%

ศาสตราจารย์ นายแพทย์โรจน์ สุวรรณสุทธิ (2513) ได้ทำการวิจัยว่า การฝึกสมาธิจะช่วยการศึกษาได้เพียงใด ทำการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์ชาย หญิง 32 คน อายุระหว่าง 19-23 ปี ให้ฝึกสมาธิสัปดาห์ละ 5 วัน ตลอดเวลา 20 สัปดาห์ แล้วประเมินผลเกี่ยวกับการศึกษา ได้ผล คือนักศึกษามีความตั้งใจเรียนมากขึ้น 62% รักการเรียนมากขึ้น 31% มีความเห็นว่าการฝึกสมาธิมีประโยชน์กับการเรียน 65 % ทำให้ความจำดีขึ้น และการอบรมสมาธิมีประโยชน์แก่นักศึกษาในด้านการเรียน การทำงาน และคุณธรรม

ประหยัด ลักษณ์ะ และคณะ (2532) ได้ศึกษาการบริหารจิตเพื่อพัฒนาคุณธรรม เพื่อเปรียบเทียบสภาพจิตของผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลัง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 93 คน เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นระยะเวลา 7 วัน พบว่าสภาพจิตของผู้เข้ารับการอบรมทุกกลุ่มทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การมีสติสัมปชัญญะ การรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการมีสมาธิ นั้นได้พัฒนาอยู่ในระดับสูงและสูงมาก

เรณู นุ่มอาษา (2532) ทำการวิจัย เรื่อง ผลของการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญสติภาวนา อำไพ-เทคนิค” สำหรับเด็กปฐมวัย ใช้เวลาทดลองฝึก 5 สัปดาห์ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญสติภาวนา อำไพ-เทคนิค” หลังการฝึกเด็กมีสมาธิ

จริง และคะแนนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .01

ศุภาพร ตันนากัย (2534) ทำการวิจัย เรื่อง ผลการใช้กิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค เพื่อส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใช้แผนการจัดกิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ-เทคนิค จำนวน 25 แผน ทดลองกับนักเรียน 28 คน ในระยะเวลา 5 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า จากการประเมินพฤติกรรมตนเองของนักเรียนและจากการประเมินพฤติกรรมนักเรียนโดยครูประจำชั้น นักเรียนมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้านการแบ่งปัน การช่วยเหลือ การเกื้อกูล และการจุนเจือสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชลพัฒน์ ยศธร (2542) ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องการนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ โดยวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมสหประชาชาติ (องค์การยูเนสโก) สัมภาษณ์พระธรรมปิฎก และผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสตร์ 2 ท่านและจัดเสวนาวิชาการผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์รูปแบบการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ที่ถูกทางและยั่งยืนได้ด้วยการพัฒนาคนทั้งทางพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ซึ่งการศึกษาเช่นนี้ต้องศึกษาทั้งเนื้อหา (ปริยัติ) และลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ (ปฏิเวธ)

วรินทร์ หมีแสน (2543) ได้ทำการวิจัย เรื่องผลของการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสงเคราะห์ตาก จำนวน 34 คน เป็นกลุ่มควบคุม 17 คนและกลุ่มทดลอง 17 คนซึ่งจะได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นเวลา 8 วัน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีคะแนนเชาวน์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีคะแนนเชาวน์อารมณ์เพิ่มสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรตฤณ เพชรวิวรรธน์ (2545) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมนั้นครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดหลักให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง สื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดคือ สื่อประเภทของจริง การเสริมแรงแก่นักเรียนที่ได้ผลดีที่สุดคือ การให้คำชมเชย ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนได้ผลดีที่สุดคือ กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง จากการวิจัยแบบ ex post facto ใน โรงเรียนสัตยาไส พบว่า สาเหตุที่ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมมาจาก การสวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิทุกวัน ได้รับแรงบันดาลใจจากครู เพื่อน ๆ ในโรงเรียน และบรรยากาศของโรงเรียน และผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ต่อครูและอาจารย์ในต่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับของครูและอาจารย์ พร้อมกันนั้น ได้มีการทดลองสอนรูปแบบนี้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและนิสิตในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งพบว่าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

จากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กเรานั้น จะเห็นว่า คุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่ควบคุมจิตใจให้เป็นคนดี ช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ไม่นำวิชาความรู้ที่ได้ไปใช้ในทางเสียหาย และมีสติยังคิดควบคุมใจไม่ให้ไปกระทำสิ่งผิด ชั่วร้าย สิ่งที่เป็นบาป อกุศล

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้แก่เด็กเรานั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญมาก เพราะกิจกรรมที่น่าสนใจจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ควบคู่กับการฝึกอบรมจิตใจด้วยการสวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา การเดินจงกรม การฝึกสติในการกำหนดอิริยาบถย่อย และการนั่งสมาธิ โดยมีกระบวนการ เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมกับวัยก็จะเกิดการเรียนรู้ที่หยั่งรากลึกกลงในจิตใจ ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่เป็นผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรมอย่างแท้จริง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและผลการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิจัย กำหนดประชากรและตัวอย่างประชากร สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

1. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จากโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 38 โรงเรียน

1.1 ประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ได้แก่

1) ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 38 คน (ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นประชากรเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามได้ทั้งหมด จำนวน 37 คน)

2) ครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 1,472 คน

1.2 ตัวอย่างประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ได้แก่

1) ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 38 คน

2. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

2.1 ประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาจากโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 10 โรงเรียน ได้แก่

1) ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน

2) ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 163 คน

3) นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,691 คน

2. 2 ตัวอย่างประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จากโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่

1) ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน

2) ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน

3) นักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 985 คน ที่ให้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม และจำนวน 36 คน ที่ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รายละเอียดนำเสนอในตารางที่ 1 ตารางที่ 2 และตารางที่ 3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษกรุงเทพมหานคร		
เขต 1	เขต 2	เขต 3
โรงเรียนวัดโบสถ์	โรงเรียนวัดใหม่ช่องลม	โรงเรียนโฆสิตสโมสร
โรงเรียนวัดโสมนัส	โรงเรียนวัดอุทัยธาราม	โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส
โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ	โรงเรียนพระยาประเสริฐ-	โรงเรียนวัดช่างเหล็ก
โรงเรียนวัดพลับพลาชัย	สุนทราศรัย	โรงเรียนวัดสังข์กระจาย
โรงเรียนมหาวิทยาลัยวชิราวุฒ	โรงเรียนวัดมหาบุศย์	โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง
โรงเรียนวัดชนะสงคราม	โรงเรียนบางบัว *	โรงเรียนประถมทวิธาภิเศก
โรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม	โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์*	โรงเรียนวัดเจ้ามูล
โรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาส	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75*	โรงเรียนวัดหนัง
โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ	โรงเรียนบ้านหนองบอน*	โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม
โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ		โรงเรียนอมรินทราราม
โรงเรียนคารากาม		โรงเรียนวัดนาคปรก*
โรงเรียนประถมนนทรี		โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค*
โรงเรียนสายน้ำทิพย์		
โรงเรียนวัดด่าน		
โรงเรียนพญาไท*		
โรงเรียนราชวินิต*		
โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก*		
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์*		
18 โรงเรียน	8 โรงเรียน	12 โรงเรียน

หมายเหตุ * หมายถึงโรงเรียนที่จัดทั้งกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตารางที่ 2 โรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ประจำปีการศึกษา 2547

ช่วงเวลา	ชื่อ โรงเรียน
กรกฎาคม	โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค
สิงหาคม	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75
ตุลาคม	โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนวัดนาคปรก
พฤศจิกายน	โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก
มกราคม	โรงเรียนพญาไท
รวม	6

ตารางที่ 3 จำนวนผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ จำแนกตาม เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2547

สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	แบบสอบถาม			แบบสัมภาษณ์			สถานที่จัดกิจกรรม พัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา
	ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน	ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน	
เขต 1 จำนวน 3 โรงเรียน	17	18	604	3	3	18	นอกโรงเรียน 2 โรงเรียน (พุทธมณฑล) ในโรงเรียน 1 โรงเรียน
เขต 2 จำนวน 1 โรงเรียน	8	8	117	1	1	6	นอกโรงเรียน 1 โรงเรียน (วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต)
เขต 3 จำนวน 2 โรงเรียน	12	12	264	2	2	12	ในโรงเรียน 2 โรงเรียน
รวม 6 โรงเรียน	37	38	985	6	6	36	นอกโรงเรียน 3 โรงเรียน ในโรงเรียน 3 โรงเรียน

กรอบแนวคิดในการศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

1. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์

1.2 แผนงานการจัดกิจกรรม

1) การจัดทำแผนงาน

2) การกำหนดเวลา

3) การมีส่วนร่วมจัดกิจกรรม

4) งบประมาณ

5) การใช้สื่อและอุปกรณ์

6) สถานที่จัดกิจกรรม

1.3 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1.4 การประเมินผล

1) การวัดผลการเรียนรู้

2) วิธีการประเมินผล

1.5 ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1) ด้านการวางแผนงาน

2) ด้านการประเมินผล

3) ด้านบุคลากร

4) ด้านงบประมาณ

5) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์

2.2 แผนงานการจัดกิจกรรม

1) การจัดทำแผนงาน

2) การกำหนดเวลา

3) การมีส่วนร่วม

4) งบประมาณ

5) การใช้สื่อและอุปกรณ์

6) สถานที่จัดกิจกรรม

2.3 การประเมินผล

2.4 ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

- 1) การวางแผนงาน
- 2) การประเมินผล
- 3) บุคลากร
- 4) งบประมาณ
- 5) สถานที่จัดกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 2 ประเภท รวมจำนวน 6 ฉบับ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย

- 1.1 แบบสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน
- 1.2 แบบสอบถามครู
- 1.3 แบบสอบถามนักเรียน

2. แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย

- 2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน
- 2.2 แบบสัมภาษณ์ครู
- 2.3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบเติมข้อความ จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน ใช้สอบถามผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ด้านแผนงานการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยการจัดทำแผนงาน การกำหนดเวลา เข้าร่วมกิจกรรม การคัดเลือกบุคลากรเพื่อจัดกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้น การประเมินผล การจัดกิจกรรม งบประมาณ การจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ และสถานที่จัดกิจกรรม

ด้านปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย ปัญหา
ด้านการจัดทำแผนงาน การประเมินผล บุคลากร อุปกรณ์และสื่อ งบประมาณ และสถานที่จัดกิจกรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญาของโรงเรียน ได้แก่

ด้านแผนงานการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การกำหนดเวลา การจัดทำแผนงาน
การคัดเลือกบุคลากร การประเมินผล งบประมาณ อุปกรณ์และสื่อ และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม

ด้านปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญาของโรงเรียนประกอบด้วย ปัญหาด้านแผนงาน การประเมินผล บุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์
และสื่อ และอาคารสถานที่

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามครู ใช้สอบถามครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒน
ธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจ
กรรมพัฒนาคุณธรรมของ โรงเรียนแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ด้านแผนงานการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยการจัดทำแผนงาน การกำหนดเวลา
เข้าร่วมกิจกรรม ผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้น กิจกรรมจัดแล้ว
ประสบความสำเร็จ ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับและพฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนไปหลังการเข้าร่วม
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม การวัดผลการเรียนรู้ การประเมินผลการจัดกิจกรรม การใช้สื่อและอุปกรณ์ และ
สถานที่จัดกิจกรรม

ด้านปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย การ
จัดทำแผนงาน การประเมินผล บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์และสื่อ และสถานที่จัดกิจกรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต
เจริญปัญญา ของโรงเรียน ได้แก่

ด้านการจัดทำแผนงาน ประกอบด้วย การกำหนดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การจัด
ทำแผนงาน การใช้อุปกรณ์และสื่อ และสถานที่จัดกิจกรรม

ด้านปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจัดทำ
แผนงาน อุปกรณ์และสื่อ สถานที่จัดกิจกรรม

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามนักเรียน ใช้สอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ระหว่างเข้าร่วมกิจกรรม และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 2 กิจกรรมที่นักเรียนรู้สึกประทับใจ ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เกิดขึ้น และสิ่งที่นักเรียนอยากจะกล่าวหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 4 ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการการสวดมนต์ การเป็นผู้มีสติ และการฝึกสมาธิ

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) และเป็นแบบปลายเปิด จำนวน 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร ในแต่ละด้าน ดังนี้
ด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ด้านแผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ประกอบด้วย การวางแผนงาน การจัดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การจัดบุคลากร การประเมินผล งบประมาณ อุปกรณ์และสื่อ สถานที่จัดกิจกรรม

ด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ครู ใช้สัมภาษณ์ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านแผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การจัดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรม คุณธรรมและคุณลักษณะของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมที่ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมจะได้รับ งบประมาณ อุปกรณ์และสื่อ และสถานที่จัดกิจกรรม

ด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์นักเรียน ใช้สัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและการบริหารจิตเจริญปัญญา จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตัวอย่างการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา รวบรวมข้อมูลมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

2. ศึกษาหลักเกณฑ์การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รูปแบบของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินผล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับข้อมูลที่เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย นำมาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดแต่ละด้าน

3. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทั้ง 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทั้งหมด จำนวน 6 ฉบับ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาเนื้อหา ตรวจสอบความครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสอดคล้องของกรอบแนวคิดและความถูกต้องของสำนวนภาษา จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท ไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร ได้แก่ โรงเรียนพัฒนา โรงเรียนศรีวิทยา โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 20 คน และนักเรียนประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 104 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อจัดทำเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา โดยมีตัวอย่างประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เป็นผู้ตอบแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ รายละเอียดนำเสนอในตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 กรอบแนวคิด และตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

กรอบแนวคิด	แบบสอบถาม	
	ผู้บริหาร	ครู
การศึกษากิจการพัฒนาด้านคุณธรรมต่าง ๆ		
1. การจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
1.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการกิจกรรม	✓	✓
1.2 แผนงานการจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
1) การจัดทำแผนงาน	✓	✓
2) การกำหนดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม	✓	✓
3) การมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรม		✓
4) การจัดสรรงบประมาณ	✓	
5) การใช้อุปกรณ์และสื่อ	✓	✓
6) สถานที่จัดการกิจกรรม	✓	✓
1.3 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	✓	✓
1.4 การประเมินผลการจัดการกิจกรรม		
1) การวัดผลการเรียนรู้		✓
2) วิธีการประเมินผลการจัดการกิจกรรม	✓	✓
1.5 ปัญหาของการจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
1) การจัดทำแผนงาน	✓	✓
2) การประเมินผล	✓	✓
3) บุคลากร	✓	✓
4) การจัดสรรงบประมาณ	✓	✓
5) การใช้อุปกรณ์และสื่อ	✓	✓
6) สถานที่จัดการกิจกรรม	✓	✓

ตารางที่ 4 (ต่อ) กรอบแนวคิด และตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

กรอบแนวคิด	แบบสอบถาม	
	ผู้บริหาร	ครู
2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา		
2.1 แผนงานการจัดกิจกรรม		
1) การกำหนดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม	✓	✓
2) การจัดทำแผนงาน	✓	✓
3) การคัดเลือกบุคลากร	✓	
4) การประเมินผล	✓	
5) งบประมาณ	✓	
6) การใช้อุปกรณ์และสื่อ	✓	✓
7) สถานที่จัดกิจกรรม	✓	✓
2.2 ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา		
ปัญหา		
1) การจัดทำแผนงาน	✓	✓
2) การประเมินผล	✓	
3) บุคลากร	✓	
4) การจัดสรรงบประมาณ	✓	
5) การใช้อุปกรณ์และสื่อ	✓	✓
6) สถานที่จัดกิจกรรม	✓	✓

ตารางที่ 5 กรอบแนวคิดและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

กรอบแนวคิด	แบบสัมภาษณ์		
	ผู้ บริหาร	ครู	นัก เรียน
การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ด้านต่าง ๆ			
1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม			
1.1 ปรัชญา	✓		
1.2 วัตถุประสงค์	✓		✓
2. แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม			
2.1 การจัดทำแผนงาน	✓	✓	✓
2.2 การกำหนดเวลาจัดกิจกรรม	✓	✓	
2.3 การจัดสรรบุคลากร	✓		
2.4 การประเมินผล	✓	✓	✓
2.5 การจัดสรรงบประมาณ	✓	✓	
2.6 การใช้อุปกรณ์และสื่อ	✓	✓	✓
2.7 สถานที่จัดกิจกรรม	✓	✓	✓
3. การสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา			
3.1 การสนับสนุนการดำเนินการ	✓	✓	
3.2 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	✓	✓	
4. ผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา			
4.1 พฤติกรรมนักเรียน		✓	✓

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 เพื่อขอเก็บข้อมูลโรงเรียนในแต่ละเขต

2. นำหนังสือขอความร่วมมือการเก็บข้อมูลในโรงเรียนประถมศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 พร้อมกับแบบสอบถาม ส่งถึงโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 เขต 2 และเขต 3

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดย

3.1 ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากตัวอย่างประชากรเป็น โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 38 โรงเรียน มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

แบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ในผู้รับเอกสารของโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมดจำนวน 38 ฉบับ และแบบสอบถามสำหรับครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับประถมศึกษาผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจำนวน 38 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 76 ฉบับ

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามโดยส่งไปยังผู้บริหารโรงเรียน 1 คน และให้ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 1 คน โดยที่ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งที่ โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ที่โรงเรียนสังกัดอยู่

แบบสอบถามที่ผู้บริหารและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (โรงเรียนละ 2 ฉบับ) ตอบเสร็จแล้วส่งคืนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 โดยผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 รอบแรกมีจำนวน 6 ฉบับ รอบที่สองที่ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามของโรงเรียนคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 มีจำนวน 8 ฉบับ และรอบที่สามที่ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

เขต 1 เขต 2 และเขต 3 มีจำนวน 4 ฉบับ รวมจำนวนแบบสอบถามที่ไปรับคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ทั้งสามครั้ง เป็นจำนวน 18 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 23.68

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยไปติดต่อขอรับคืนที่โรงเรียนเป็นครั้งแรก ทั้งหมด 29 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามคืนเป็นจำนวน 36 ฉบับ (18 โรงเรียน) ผู้วิจัยได้ติดต่อขอรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองจากโรงเรียนเป็นครั้งที่สองทั้งหมดจำนวน 11 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามคืนเป็นจำนวน 18 ฉบับ (9 โรงเรียน) และผู้วิจัยไปติดต่อขอรับแบบสอบถามจากโรงเรียนคืนด้วยตนเองเป็นครั้งที่สามทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 3 ฉบับ (2 โรงเรียน) รวมจำนวนแบบสอบถามที่ไปติดต่อขอรับคืนจากโรงเรียนด้วยตนเองทั้งหมด 57 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75 รายละเอียดของจำนวนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ที่ได้ส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมใน โรงเรียน ประถมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากร ได้นำเสนอในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนแบบสอบถามที่รับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 และที่ไปติดต่อขอรับคืนด้วยตนเอง

แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	จำนวนครั้งที่ไปรับ				ร้อยละ
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	รวม	
1. รับแบบสอบถามคืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1เขต 2 และเขต3	6	8	4	18	23.68
2. รับแบบสอบถามที่โรงเรียนประถมศึกษาด้วยตนเอง	36	18	3	57	75
จำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 76 ฉบับ ได้รับคืน	42	26	7	75	98.68

3.2 ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากตัวอย่างประชากรเป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ทั้งหมดจำนวน 4 ฉบับ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ ตัวอย่างประชากรที่ศึกษาแบบเจาะจง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 6 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่ได้รับการคัดเลือก

จากครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีความสามารถในการตอบคำถามได้ชัดเจนจำนวน 36 ฉบับ (นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 27 คน) รวมแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด จำนวน 48 ฉบับ

2) แบบสอบถามนักเรียน ใช้ในการสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา โดยให้นักเรียนประเมินผลตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ซึ่งผู้วิจัยได้รับคืนเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 985 ฉบับ (นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 340 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 271 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 374 คน) จากนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตทั้งหมด 1,691 คน คิดเป็นร้อยละ 58.2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับประถมศึกษาผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับแบบสอบถามใช้สอบถามผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 37 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 38 คนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 985 คน สำหรับแบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 6 คน ใช้สัมภาษณ์ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 6 คน ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และนักเรียนชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 36 คน ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง และข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้การสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมผู้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาผู้ให้การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอในรูปความเรียง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปความเรียง (ตารางที่ 7 ถึง 10)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในด้านแผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง (ตารางที่ 11 ถึง 14)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง (ตารางที่ 15 ถึง 20)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง (ตารางที่ 21 ถึง 22)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแบบสอบถามของนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม ความคิดเห็นของนักเรียนก่อน ระหว่าง และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่สร้างความประทับใจให้แก่ นักเรียน ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม สิ่งที่นักเรียนอยากจะบอกหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในการสวดมนต์ การเป็นผู้มีสติ และการฝึกสมาธิของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง (ตารางที่ 23)

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	16	43.2
หญิง	21	56.8
อายุ		
36 – 40 ปี	3	8.1
41 – 45 ปี	2	5.4
46 – 50 ปี	16	43.2
51 ปีขึ้นไป	16	43.2
ศาสนาที่นับถือ		
พุทธ	35	94.6
คริสต์	1	2.7
อิสลาม	1	2.7
วุฒิทางการศึกษา		
ปริญญาตรี	7	18.9
ปริญญาโท	30	81.1
ประสบการณ์การบริหารงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	14	37.8
6 – 10 ปี	9	24.3
11 – 15 ปี	7	18.9
16 – 20 ปี	6	16.2
มากกว่า 20 ปี	1	2.7
วุฒิทางด้านศาสนา (นักธรรม ธรรมศึกษา ฯ)		
ไม่มี	33	89.2
มี	4	10.8

ตารางที่ 7 (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
ประสบการณ์ทางธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เข้าวัดฟังธรรม	28	75.7
วิปัสสนากรรมฐาน	14	37.8
ฝึกสมาธิ	16	43.2
อุปสมบท	13	35.1
บรรพชา	2	5.4
บวชชีพราหมณ์	2	5.4
ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ไม่มีประสบการณ์	14	37.8
1 – 5 ปี	15	40.5
6 – 10 ปี	5	13.5
11 – 15 ปี	1	2.7
มากกว่า 16 ปี	2	5.4
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	19	51.4
เยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอื่น ๆ	13	35.1
รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ	18	48.6
ศึกษาด้วยตนเอง	19	51.4
เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่ได้รับ		
ผู้บริหาร	10	27
ครู	7	18.9
โรงเรียน	9	24.3

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.8 เป็นเพศหญิง โดยผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 43.2 เท่ากันมีอายุระหว่าง 46-50 ปี และมีอายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป และร้อยละ 94.6 นับถือศาสนาพุทธ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.1 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโท ร้อยละ 37.8 มีประสบการณ์ในการบริหารงาน 1-5 ปี แต่ร้อยละ 89.2 ไม่มีวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ศาสนา ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.7 มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรม ร้อยละ 43.2 มีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ และร้อยละ 40.5 มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นเวลา 1-5 ปี โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.4 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้วยการเข้าร่วมสัมมนาและการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 27 ได้รับใบประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	4	10.5
หญิง	34	89.5
อายุ		
31-35 ปี	3	7.9
36-40 ปี	2	5.3
41-45 ปี	7	18.4
46-50 ปี	5	13.2
51 ปีขึ้นไป	21	55.3
ศาสนาที่นับถือ		
พุทธ	37	97.4
อิสลาม	1	2.6
วุฒิทางการศึกษา		
ปริญญาตรี	28	73.7
ปริญญาโท	10	26.3
วุฒิทางด้านศาสนา (นักธรรม ธรรมศึกษา ฯ)		
ไม่มี	32	84.2
มี	6	15.8
ประสบการณ์ทางธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เข้าวัดฟังธรรม	30	78.9
วิปัสสนากรรมฐาน	13	34.2
ฝึกสมาธิ	19	50.0
อุปสมบท	3	7.9
บรพชา	1	2.6
บวชชี	1	2.6
บวชชีพรหมณ์	12	31.6

ตารางที่ 8 (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ไม่มีประสบการณ์	7	18.4
1-5 ปี	22	57.9
6-10 ปี	4	10.5
11-15 ปี	1	2.6
มากกว่า 16 ปี	4	10.5
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	18	47.4
เยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอื่น ๆ	16	42.1
รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ	15	39.5
ศึกษาด้วยตนเอง	20	52.6
เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่ได้รับ		
ผู้บริหาร	14	36.8
ครู	4	10.5
โรงเรียน	6	15.8

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 89.5 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.3 มีอายุมากกว่า 51 ขึ้นไป และร้อยละ 97.4 นับถือศาสนาพุทธ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.7 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 84.2 ไม่มีวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา และร้อยละ 78.9 มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 57.9 มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม 6-10 ปี ร้อยละ 52.6 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.8 ได้รับใบประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรม

ตารางที่ 9 จำนวนของผู้บริหารโรงเรียนที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญาผู้ให้การสัมภาษณ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=6)
เพศ	
ชาย	1
หญิง	5
อายุ	
41-45 ปี	1
46-50 ปี	3
51 ปีขึ้นไป	2
ศาสนาที่นับถือ	
พุทธ	6
วุฒิทางการศึกษา	
ปริญญาตรี	3
ปริญญาโท	3
ประสบการณ์การบริหารงาน	
1-5 ปี	4
16-20 ปี	2
วุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา	
ไม่มี	4
มี	2
ประสบการณ์ทางธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
เข้าวัดฟังธรรม	6
วิปัสสนากรรมฐาน	1
ฝึกสมาธิ	2

ตารางที่ 9 (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=6)
ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	
1-5 ปี	2
6-10 ปี	4
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4
เยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอื่น ๆ	1
รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ	2
ศึกษาด้วยตนเอง	2
เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่ได้รับ	
ผู้บริหาร	2
ครู	2
โรงเรียน	1

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เป็นเพศหญิง จำนวน 5 คน และในจำนวน 3 คน มีอายุระหว่าง 46-50 ปี ผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 6 คน นับถือศาสนาพุทธ ผู้บริหาร โรงเรียนมีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาตรี จำนวน 3 คนเท่ากัน และผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 4 คนเท่ากัน มีประสบการณ์ในการบริหารงาน 1-5 ปี แต่ไม่มีวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา โดยผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 6 คน มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรม และผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 4 คน มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นระยะเวลา 6-10 ปี ผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 4 คน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้วยการเข้าร่วมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 2 คน ได้รับใบประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรม

ตารางที่ 10 จำนวนของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้ให้การสัมภาษณ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนตัว

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=6)
เพศ	
หญิง	6
อายุ	
41 – 45 ปี	2
46 – 50 ปี	1
51 ปีขึ้นไป	3
ศาสนาที่นับถือ	
พุทธ	5
อิสลาม	1
วุฒิทางด้านการศึกษา	
ปริญญาตรี	4
ปริญญาโท	2
วุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา	
ไม่มี	5
มี	1
ประสบการณ์ทางธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
เข้าวัดฟังธรรม	3
วิปัสสนากรรมฐาน	1
ฝึกสมาธิ	2
บวชชีพราหมณ์	1
ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	
1–5 ปี	1
6–10 ปี	3
11–15 ปี	2

ตารางที่ 10 (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (N=6)
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2
เยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอื่น ๆ	2
รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ	2
ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	3
เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่ได้รับ	
ครู	3
หมวดวิชา	2
โรงเรียน	2

จากตารางที่ 10 ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เป็นเพศหญิงจำนวน 6 คน และในจำนวน 3 คนมีอายุมากกว่า 51 ขึ้นไป นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 5 คน มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน และไม่มีวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรม และจำนวน 3 คน มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมมาเป็นเวลา 6-10 ปี ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ได้รับเกียรติคุณด้านคุณธรรม

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 36 คน พบว่าเป็นเพศหญิงจำนวน 25 คน และเป็นเพศชายจำนวน 11 คน โดยนักเรียนทั้งหมดกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นต่าง ๆ ดังนี้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 27 คน

จากข้อมูลในการตอบแบบประเมินผลตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 985 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.69 เป็นเพศหญิง นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายร้อยละ 37.96 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 27.5 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และร้อยละ 34.54 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้บริหารโรงเรียน ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
ปรัชญาในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน		
เป็นผู้มีคุณธรรม , มีวินัย , ใฝ่เรียนรู้	19	51.3
เป็นผู้มีความประพฤติดี , มีความรู้ , เป็นผู้เจริญ	10	27
เป็นผู้มีปัญญา , เป็นผู้รู้ดี , มีปัญญา , สุขภาพดี	6	16.2
เป็นผู้คิดเป็น , รู้หน้าที่ , ตรงต่อเวลา	2	5.4
เป็นผู้มีน้ำใจ , รู้กาล , รักษาการศึกษา , รักษาวัฒนธรรม	1	2.7
วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม	37	100
เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย	36	97.3
เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน	35	94.6
เพื่อให้ส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	28	75.7
เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์	33	89.2
เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ	31	83.8
เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของชาติ	34	91.9
เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ	34	91.9

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ต่อ)		
เพื่อให้มีความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	35	94.6
เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขต ของกฎหมาย	31	83.8
การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ไม่ได้จัดทำ	2	5.4
จัดทำ	35	94.6
1) จัดทำโดยผู้บริหาร	25	67.5
2) จัดทำโดยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและ วัฒนธรรม	19	51.4
3) จัดทำโดยครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม	26	70.3
4) จัดทำโดยครูประจำชั้น	22	59.5
ข้อมูลที่น่าสนใจมาพิจารณาเพื่อการวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ความต้องการของครู	27	73
ความต้องการของผู้ปกครอง	30	81.1
ความเหมาะสมของเวลา	27	73
ความเหมาะสมของสถานที่	22	59.5
ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น	23	62.2
การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนจากปีที่ผ่านมา	29	78.4
พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม	30	81.1
การกำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียน ปี การศึกษา 2547		
ไม่จัด (บูรณาการกับทุกวิชา)	4	10.8
จัด (บูรณาการกับทุกวิชา)	33	89.2

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
การคัดเลือกบุคลากรเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
เลือกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง	26	70.3
เลือกตามความสนใจและสมัครใจ	18	48.6
เลือกตามประสบการณ์การจัดกิจกรรมของครู	25	67.6
อื่น ๆ ได้แก่		
1) เลือกตามความเหมาะสม	1	2.7
2) เลือกครูผู้เป็นแบบอย่างที่ดีงาม	1	2.7
3) เลือกตามระดับสายชั้น	1	2.7
4) บุคลากรทุกคนให้ความร่วมมือกัน	2	5.4
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดให้มีขึ้น		
<u>จัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน</u>		
จัดทุกวัน	35	94.6
จัดทุกสัปดาห์	2	5.4
<u>จัดกิจกรรมการอบรมในชั่วโมงเรียน</u>		
จัดทุกวัน	27	73
จัดทุกสัปดาห์	9	24.3
ไม่มีการจัด	1	2.7
<u>จัดการอบรมและสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์</u>		
จัดทุกสัปดาห์	31	83.78
จัดทุกเดือน	2	5.41
ไม่มีการจัด	4	10.81
<u>จัดกิจกรรมตักบาตร</u>		
จัดทุกวัน	1	2.7
จัดทุกสัปดาห์	2	5.4
จัดทุกเดือน	3	8.1
จัดทุกภาคการศึกษา	10	27
จัดทุกปี	12	32.4
ไม่มีการจัด	9	24.3

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
<u>จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณร</u>		
จัดทุกภาคการศึกษา	3	8.1
จัดทุกปี	15	40.5
ไม่มีการจัด	19	51.4
<u>จัดการบรรยายธรรมโดยวิทยากรพิเศษ</u>		
จัดทุกสัปดาห์	7	18.9
จัดทุกเดือน	8	21.6
จัดทุกภาคการศึกษา	10	27
จัดทุกปี	6	16.2
ไม่มีการจัด	6	16.2
<u>จัดนิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ</u>		
จัดทุกสัปดาห์	2	5.4
จัดทุกเดือน	16	43.2
จัดทุกภาคการศึกษา	12	32.4
จัดทุกปี	5	13.5
ไม่มีการจัด	2	18.9
<u>จัดกิจกรรมฝึกมารยาทไทย การอบรมและการประกวดมารยาทไทย</u>		
จัดทุกวัน	3	8.1
จัดทุกสัปดาห์	7	18.9
จัดทุกเดือน	6	16.2
จัดทุกภาคการศึกษา	9	24.3
จัดทุกปี	5	13.5
ไม่มีการจัด	7	18.9
<u>จัดกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือ เนตรนารี</u>		
จัดทุกภาคการศึกษา	7	18.9
จัดทุกปี	30	81.1

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาด		
จัดทุกวัน	15	40.5
จัดทุกสัปดาห์	6	16.2
จัดทุกเดือน	7	18.9
จัดทุกภาคการศึกษา	3	8.1
จัดทุกปี	3	8.1
ไม่มีการจัด	3	8.1
จัดกิจกรรมเตือนใจ ตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียง		
จัดทุกวัน	6	16.2
จัดทุกเดือน	1	2.7
จัดทุกภาคการศึกษา	8	21.6
จัดทุกปี	4	10.8
ไม่มีการจัด	18	48.6
กิจกรรมที่จัดแล้วประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง		
การจัดค่ายคุณธรรม	14	37.8
การนิมนต์พระมาสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา	11	28.9
การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา	8	21.6
การจัดสวดมนต์ไหว้พระ	7	18.9
การนิมนต์พระมาเป็นวิทยากรพิเศษถ่ายทอดความรู้หรือเทศน์สอน	5	13.5
การจัดพิธีทำบุญตักบาตรวันพระหรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	5	13.5
การจัดกิจกรรมวันแม่	4	10.8
การจัดการเรียนธรรมศึกษา	3	8.1
วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน	35	94.6
ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม	17	45.9
สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม	26	70.3
สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน	31	83.8

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
การจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจากงบประมาณทั้งหมด		
ไม่มีงบประมาณ	3	8.1
ร้อยละ 10	12	32.4
ร้อยละ 20	3	8.1
ร้อยละ 30	3	8.1
ไม่จำกัด	4	10.8
ตามแต่เหตุการณ์	12	32.4
การให้บริการวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อแก่ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
สำรวจแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่	28	75.7
สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม	32	86.5
ช่วยขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	18	48.6
ให้บริการยืม-คืนดูแลรักษาและซ่อมแซม	11	29.7
อาคาร สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม		
ห้องประชุม	37	100
อาคารเรียน	27	72.9
วัดใกล้โรงเรียน	33	89.2
สถานที่ใกล้เคียง	11	29.7
สนามหญ้าของโรงเรียน	19	51.4
บริเวณทางเดินข้างอาคารเรียน	10	27
ห้องจริยศึกษา	3	8.1
โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากวัดประมาณ		
อยู่ในหรือบริเวณวัด	23	62.2
อยู่ใกล้วัด	12	32.4
อยู่ไกลจากวัด	2	5.4

ตารางที่ (11) ต่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
มีการนิมนต์พระภิกษุมารที่โรงเรียน		
มี	36	97.3
ไม่มี	1	2.7

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.3 กล่าวถึงปรัชญาในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนเพื่อต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รองลงมาร้อยละ 27 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความรู้ และเป็นผู้เจริญ ผู้บริหารโรงเรียน ร้อยละ 100 จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม รองลงมาร้อยละ 97.3 เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย และร้อยละ 94.6 เท่ากัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน และเพื่อให้ผู้เรียนมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.6 ได้จัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.3 จัดทำแผนการจัดกิจกรรมโดยครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รองลงมาร้อยละ 67.5 จัดทำแผนงานโดยผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งข้อมูลที่น่ามาพิจารณาเพื่อการวางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.1 เท่ากัน พิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม และพิจารณาตามความต้องการของผู้ปกครอง รองลงมาร้อยละ 78.4 พิจารณาจากการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนจากปีที่ผ่านมา ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.2 ได้กำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียนประจำปี การศึกษา 2547 ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.3 คัดเลือกบุคลากรเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 67.6 คัดเลือกบุคลากรตามประสบการณ์การจัดกิจกรรมของครู

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมดังนี้ ร้อยละ 94.6 จัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียนเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 73 จัดกิจกรรมการอบรมในช่วงโม่งเรียนเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 83.78 จัดการอบรมและสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์ ร้อยละ 32.4 จัดกิจกรรมตักบาตรเป็นประจำทุกปี ร้อยละ 40.5 จัดบรรพชาสามเณรเป็นประจำทุกปี ร้อยละ 21.6 จัดการบรรยายธรรมโดยวิทยากรพิเศษทุกภาคการศึกษา ร้อยละ 43.2 จัดนิทรรศการวันสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำทุกเดือน ร้อยละ 24.3 จัดกิจกรรม

ฝึกมารยาทไทยและการประกวดมารยาทไทยทุกภาคการศึกษา ร้อยละ 81.1 จัดกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือเนตรนารีเป็นประจำทุกปี ร้อยละ 40.5 จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาดเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 48.6 ไม่ได้จัดคดีเตือนใจตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียงเป็นประจำ

ผู้บริหารให้ข้อมูลว่ากิจกรรมที่จัดแล้วประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง อันดับ 1 ร้อยละ 37.8 เป็นกิจกรรมการจัดค่ายคุณธรรม รองลงมา ร้อยละ 28.9 เป็นการนิมนต์พระมาสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่แล้วผู้บริหาร ร้อยละ 94.6 ใช้วิธีประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมด้วยวิธีสังเกตขณะดำเนินงาน รองลงมา ร้อยละ 83.8 ใช้การสอบถามครูผู้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมภายหลังการดำเนินงาน ในด้านงบประมาณผู้บริหารโรงเรียน ร้อยละ 32.4 จัดสรรงบประมาณสำหรับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ร้อยละ 10 ของงบประมาณรวมทั้งหมด และ ร้อยละ 32.4 เท่ากัน จัดสรรงบประมาณตามแต่เหตุการณ์ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.5 สนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์และสื่อในการจัดกิจกรรม รองลงมา ร้อยละ 75.7 สำรวจแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ ในด้านสถานที่การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนั้นผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมด ร้อยละ 100 ใช้ห้องประชุมในการจัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ กิจกรรมค่ายคุณธรรม กิจกรรมอบรมคุณธรรมนักเรียน กิจกรรมตัดบาตร และจัดนิทรรศการ ส่วนสถานที่ตั้งของโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.2 โรงเรียนตั้งอยู่ในบริเวณวัด ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.3 ได้นิมนต์พระภิกษุมารที่โรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอันได้แก่ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมบรรยายธรรม การสอนวิชาพระพุทธศาสนา การสอนธรรมศึกษา กิจกรรมทำบุญตัดบาตรเนื่องในวันพระหรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดการบวชสามเณร การสอนวิธีการฝึกสติและการฝึกสมาธิ การจัดพิธีพุทธมาฆะ การอาราธนาศีล 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม	37	97.4
เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย	37	97.4
เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน	35	94.6
เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	28	75.7
เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์	33	89.2
เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ	32	84.2
เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ส่งเสริม ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ	35	92.1
เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ	35	92.1
เพื่อให้มีความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	35	92.1
เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย	32	84.2
การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ไม่ได้จัดทำ	2	5.4
จัดทำ	36	94.7
1) จัดทำโดยผู้บริหาร	25	65.8
2) จัดทำโดยครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	20	52.6
3) จัดทำโดยครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	27	71.1
4) จัดทำโดยครูประจำชั้น	22	57.9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
ข้อมูลที่นำมาพิจารณาเพื่อการวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ความต้องการของครู	27	71.1
ความต้องการของผู้ปกครอง	30	78.9
ความเหมาะสมของเวลา	28	73.7
ความเหมาะสมของสถานที่	23	60.5
ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น	24	63.2
การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา	30	78.9
พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม	31	81.6
การกำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียน ปีการศึกษา 2547		
ไม่จัด (บูรณาการกับทุกวิชา)	4	10.5
จัด (บูรณาการกับทุกวิชา)	34	89.5
ผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมได้แก่		
ครูอาจารย์ทุกท่านที่นักเรียนของตนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	36	94.7
ครูอาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	29	76.3
พระภิกษุ	37	97.4
ผู้ปกครอง	31	81.6
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดให้มีขึ้น		
<u>จัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน</u>		
จัดทุกวัน	36	94.7
จัดทุกสัปดาห์	2	5.3
<u>จัดกิจกรรมการอบรมในชั่วโมงเรียน</u>		
จัดทุกวัน	28	73.7
จัดทุกสัปดาห์	9	23.7
ไม่มีการจัด	1	2.6

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
<u>จัดการอบรมและสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์</u>		
จัดทุกสัปดาห์	33	86.8
จัดทุกเดือน	2	5.3
ไม่มีการจัด	3	7.9
<u>จัดกิจกรรมตักบาตร</u>		
จัดทุกวัน	1	2.6
จัดทุกสัปดาห์	3	7.9
จัดทุกเดือน	3	7.9
จัดทุกภาคการศึกษา	10	26.3
จัดทุกปี	12	31.6
ไม่มีการจัด	9	23.7
<u>จัดกิจกรรมบรรพชาสามเณร</u>		
จัดทุกภาคการศึกษา	3	7.9
จัดทุกปี	15	39.5
ไม่มีการจัด	20	52.6
<u>จัดการบรรยายธรรมโดยวิทยากรพิเศษ</u>		
จัดทุกสัปดาห์	7	18.4
จัดทุกเดือน	8	21
จัดทุกภาคการศึกษา	11	28.9
จัดทุกปี	6	15.85
ไม่มีการจัด	6	15.85
<u>จัดนิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ</u>		
จัดทุกสัปดาห์	2	5.2
จัดทุกเดือน	17	44.7
จัดทุกภาคการศึกษา	12	31.6
จัดทุกปี	5	13.2
มีการจัด	2	5.3

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
<u>จัดกิจกรรมฝึกมารยาทไทย การอบรมและการประกวดมารยาทไทย</u>		
จัดทุกวัน	3	7.8
จัดทุกสัปดาห์	7	18.4
จัดทุกเดือน	6	15.8
จัดทุกภาคการศึกษา	10	26.4
จัดทุกปี	5	13.2
ไม่มีการจัด	7	18.4
<u>จัดกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือ เนตรนารี</u>		
จัดทุกภาคการศึกษา	7	18.4
จัดทุกปี	31	81.6
<u>จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาด</u>		
จัดทุกวัน	15	39.5
จัดทุกสัปดาห์	6	15.7
จัดทุกเดือน	7	18.4
จัดทุกภาคการศึกษา	3	7.9
จัดทุกปี	4	10.6
ไม่มีการจัด	3	7.9
<u>จัดกิจกรรมเตือนใจ ตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียง</u>		
จัดทุกสัปดาห์	6	15.8
จัดทุกเดือน	1	2.6
จัดทุกภาคการศึกษา	8	21
จัดทุกปี	5	13.1
มีการจัด	18	47.5
<u>กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดให้นักเรียน</u>		
จัดการเข้าค่ายคุณธรรม	14	36.8
จัดการบวชสามเณร	18	47.3
จัดการอบรมคุณธรรมในชั่วโมงเรียน	38	100

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดให้แก่นักเรียน (ต่อ)		
จัดสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม	38	100
จัดการเรียนการสอนศีลธรรม หรือวิชาพระพุทธศาสนา	38	100
จัดไปวัดวันพระ	5	13.2
จัดการเรียนและสอบธรรมศึกษา	5	13.2
จัดการตอบปัญหาธรรม	9	23.7
จัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	34	89.5
จัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ	25	65.8
จัดการฟังกเทศน์มหาชาติ	3	7.9
จัดทำบุญตักบาตร	29	76.3
จัดชมรมพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	2	5.3
จัดบรรยายธรรมโดยเชิญวิทยากรพิเศษ	7	18.4
จัดการฝึกมารยาทงาม	31	81.6
จัดพิธีไหว้ครู	35	92.1
จัดกิจกรรมธนาคารความดี	3	7.9
จัดการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือ เนตรนารี	38	100
จัดนิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ	36	94.7
จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาด	35	92.1
จัดกิจกรรมเตือนใจ ตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียง	20	52.6
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดแล้วประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง		
การจัดค่ายคุณธรรม	14	36.8
การนิมนต์พระมาสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา	12	31.6
การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา	9	23.7
การจัดสวดมนต์ไหว้พระ	7	18.4
การนิมนต์พระมาเป็นวิทยากรพิเศษถ่ายทอดความรู้หรือเทศน์สอน	6	15.8
การจัดพิธีทำบุญตักบาตรวันพระหรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	5	13.1
การจัดกิจกรรมวันแม่	4	10.5
การจัดการเรียนธรรมศึกษา	3	7.9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจะได้รับประโยชน์ในด้าน		
ได้รับความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้น	33	86.8
มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น	37	97.4
มีความอดทนอดกลั้น ข่มใจได้มากขึ้น	31	81.6
พฤติกรรมที่มีความก้าวร้าวหรือรุนแรงนั้นลดลง	31	81.6
พฤติกรรมของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่เปลี่ยนไป		
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ไหวพระ สวดมนต์ หลังเข้าร่วมกิจกรรมไหวพระ สวดมนต์	20	52.6
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเบียดเบียนรังแกหรือแกล้งเพื่อนหรือรุ่นน้อง รวมถึง สัตว์มีชีวิต หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่เบียดเบียนรังแกหรือแกล้งเพื่อนหรือรุ่นน้อง รวมถึงสัตว์มีชีวิต	21	55.3
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมหิบบนข้าวของ ของผู้อื่น โดยมีได้รับอนุญาต หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่หิบบนข้าวของ ของผู้อื่น โดยมีได้รับอนุญาต	19	50
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแย่งของรักของหวงของผู้อื่น หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่แย่งของรักของหวงของผู้อื่น	16	42.1
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพูดคำหยาบคาย หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่พูดคำ หยาบคาย	26	68.4
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ไม่ตั้งใจเรียน ทำการบ้านไม่ส่ง ตรงตามกำหนด หลังเข้าร่วมกิจกรรมรู้จักคุณค่าของเวลา ตั้งใจเรียน ทำการบ้าน ส่งตรงตามกำหนด	26	68.4
วิธีประเมินผลนักเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
แบบทดสอบ	17	44.7
แบบสัมภาษณ์	17	44.7
แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	30	78.9
แบบประเมินผลงาน	28	73.7
สังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นของนักเรียน	31	81.6

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน	36	94.7
ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม	17	44.7
สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม	26	68.4
สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน	32	84.2
สื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
นิทาน	30	78.9
เกม	11	28.9
โทรทัศน์	5	13.2
วีดิทัศน์	23	60.5
หุ่น	8	21.1
เพลง	15	39.5
การให้บริการวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อแก่ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
สำรวจแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่	29	76.3
สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม	33	86.8
ช่วยขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	18	47.4
ให้บริการยืม-คืนดูแลรักษาและซ่อมแซม	11	28.9
อาคาร สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม		
ห้องประชุม	38	100
อาคารเรียน	28	73.7
วัดใกล้โรงเรียน	34	89.5
สถานที่ใกล้เคียง	12	31.6
สนามหญ้าของโรงเรียน	20	52.6
บริเวณทางเดินข้างอาคารเรียน	11	28.9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในด้านต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากวัดประมาณ		
อยู่ในหรือบริเวณวัด	23	60.5
อยู่ใกล้วัด	13	34.2
อยู่ไกลจากวัด	2	5.3
มีการนิมนต์พระภิกษุมารที่โรงเรียน		
มี	37	97.4
ไม่มี	1	2.6

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ร้อยละ 97.4 กล่าวถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม และเพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รองลงมาร้อยละ 94.6 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.6 ได้มีการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม โดยร้อยละ 71.1 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจัดทำแผนการจัดกิจกรรม รองลงมาร้อยละ 65.8 จัดทำโดยผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งข้อมูลที่น่ามาพิจารณาในการจัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนั้น ร้อยละ 81.6 พิจารณาจากพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม รองลงมาร้อยละ 78.9 เท่ากัน พิจารณาจากการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมาและความต้องการของผู้ปกครอง ในการกำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียนปีการศึกษา 2547 ร้อยละ 89.5 ได้จัดทำโดยบูรณาการกับทุกวิชา ส่วนผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ร้อยละ 97.4 คือ ครูอาจารย์ทุกท่านที่นักเรียนของตนมาเข้าร่วมกิจกรรมนี้ รองลงมาร้อยละ 97.4 เป็นคณะพระภิกษุ

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 94.7 จัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียนเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 73.7 จัดกิจกรรมการอบรมในชั่วโมงเรียนเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 86.8 จัดการอบรมและสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์จัดเป็นประจำทุกสัปดาห์ ร้อยละ 31.6 จัดกิจกรรมตักบาตรประจำปี ร้อยละ 52.6 ไม่มีการจัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรและร้อยละ 39.5 จัดบรรพชาสามเณรประจำปี ร้อยละ 28.9 จัดการบรรยายธรรมโดยวิทยากรพิเศษทุกภาคการศึกษา ร้อยละ 44.7 จัดนิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำทุกเดือน ร้อยละ 26.4 จัดกิจกรรมฝึกมารยาทไทยและการประกวดมารยาทไทยเป็นประจำทุกภาคการศึกษา ร้อยละ 81.1 จัดกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือเนตรนารีประจำปี ร้อยละ 39.5 จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาดเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 47.5 ไม่ได้จัดคดีเตือนใจตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียงเป็นประจำ

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งหมดร้อยละ 100 เท่ากันได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้แก่นักเรียนได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา รองลงมาร้อยละ 94.7 จัดนิทรรศการวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 36.8 จัดค่ายคุณธรรมแล้วประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง รองลงมาร้อยละ 31.6 เป็นการนิมนต์พระมาสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมร้อยละ 97.4 จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ในการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น รองลงมาร้อยละ 86.8 เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้น

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.4 เท่ากันกล่าวถึงพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมแล้วมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพูดคำหยาบคาย ไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ไม่ตั้งใจเรียน ทำการบ้านไม่ส่งตรงตามกำหนด หลังจากร่วมกิจกรรมแล้วไม่พูดคำหยาบคาย รู้จักคุณค่าของเวลา ตั้งใจเรียน ทำการบ้านส่งตรงตามกำหนด ซึ่งครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 81.6 มีวิธีประเมินผลนักเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นของนักเรียน รองลงมาร้อยละ 78.9 ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.7 ใช้การสังเกตขณะดำเนินงานในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 78.9 ให้ข้อมูลว่าสื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดคือ นิทาน รองลงมาร้อยละ 60.5 ใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 86.8 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านวัสดุ อุปกรณ์และสื่อในการจัดกิจกรรม

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ร้อยละ 100 ใช้ห้องประชุมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 60.5 โรงเรียนตั้งอยู่ในบริเวณวัด ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 97.4 มีการนิมนต์พระภิกษุมารที่โรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมบรรยายธรรม การสอนวิชาพระพุทธศาสนา การสอนธรรมศึกษา กิจกรรมทำบุญตักบาตรเนื่องในวันพระหรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดการบวชสามเณร การสอนวิธีฝึกสติ และการฝึกสมาธิ การจัดพิธีพุทธมามกะ การอาราธนาศีล 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
ด้านแผนงาน		
แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ	2	5.4
ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด	14	37.8
<u>ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่</u>	12	32.4
ความจำกัดของเวลา	1	2.7
การติดต่อวิทยากร	1	2.7
งบประมาณจำกัด	4	10.8
ขาดแคลนบุคลากร	3	8.1
ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญ	1	2.7
ผู้ปฏิบัติไม่เห็นความสำคัญ	1	2.7
ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ	1	2.7
ไม่พบปัญหา	9	24.3
ด้านบุคลากร		
ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม	3	8.1
ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	11	29.7
ขาดแคลนบุคลากร	4	10.8
ขาดประสบการณ์และความชำนาญ	4	10.8
ไม่พบปัญหา	15	40.5
ด้านการประเมินผล		
ไม่มีเวลาในการติดตามผล	5	13.5
ขาดบุคลากรในการติดตามผล	10	27.2
ไม่พบปัญหา	22	59.4
ด้านงบประมาณ : งบประมาณจำกัด		
มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก	5	13.5
งบประมาณจำกัด	4	10.8
บางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก	9	24.3

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=37)	ร้อยละ
ด้านงบประมาณ : งบประมาณจำกัด (ต่อ)		
งบประมาณจำกัด ได้รับความอนุเคราะห์จากวัดใกล้โรงเรียน	1	2.7
ขาดงบสำหรับให้วิทยากร	1	2.7
ไม่พบปัญหา	17	45.9
ด้านอุปกรณ์และสื่อ		
เวลาในการติดต่อหน่วยงานมีจำกัด	13	35.1
ไม่สามารถหาหน่วยให้ยืมอุปกรณ์และสื่อได้	13	35.1
ขาดงบประมาณ	5	13.5
ไม่พบปัญหา	17	45.9
ด้านอาคารสถานที่		
สถานที่ที่มีบริเวณจำกัด	9	24.3
ห้องจัดกิจกรรมมีจำกัด	8	21.6
ไม่พบปัญหา	21	56.8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยภาพรวม ผู้บริหารโรงเรียน ร้อยละ 37.8 ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด และร้อยละ 24.3 ไม่พบปัญหา ในด้านบุคลากรร้อยละ 40.5 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 29.7 ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมร้อยละ 59.4 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 27.2 ขาดบุคลากรในการติดตามผล ในด้านงบประมาณร้อยละ 45.9 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 24.3 บางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก ในด้านการจัดหาจัดซื้อ อุปกรณ์และสื่อ ร้อยละ 45.9 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 35.1 เวลาในการติดต่อหน่วยงานมีจำกัดและไม่สามารถหาหน่วยงานให้ยืมอุปกรณ์และสื่อได้ และในด้านสถานที่จัดกิจกรรม ร้อยละ 56.8 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 24.3 สถานที่จำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=38)	ร้อยละ
ด้านแผนงาน		
แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ	5	13.2
ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด	12	32.6
<u>ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่</u>	6	15.8
มีปัญหาค่าใช้จ่ายบางส่วนเนื่องจากการเก็บค่าเดินทางจาก นักเรียนที่มีฐานะทางบ้านไม่ดี	1	2.6
ขาดแคลนบุคลากร	1	2.6
ผู้ปกครองบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือ	1	2.6
การกำหนดเวลาในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	1	2.6
ขาดวิทยากรด้านการปฏิบัติธรรม	1	2.6
ผู้บริหารและครูควรตระหนักถึงความสำคัญให้มากกว่านี้	1	2.6
ไม่พบปัญหา	19	50
ด้านบุคลากร		
ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม	9	23.6
ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	9	23.6
มีงานอื่นให้ทำมาก	2	5.3
ให้ความร่วมมือน้อย ไม่ค่อยเห็นคุณค่าไม่ยกย่องและเสียเวลา	2	5.3
ไม่พบปัญหา	24	63.1
ด้านการประเมินผล		
ไม่มีเวลาในการติดตามผล	4	10.5
ขาดบุคลากรในการติดตามผล	11	28.9
ไม่พบปัญหา	26	68.4
ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจาก		
มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก	9	23.7
งบประมาณมีจำกัด	17	44.7

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ (ต่อ)		
บางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก	8	21.1
งบประมาณจำกัด แต่ได้รับความอนุเคราะห์จากวัดใกล้โรงเรียน	3	7.9
ไม่พบปัญหา	15	39.5
ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ		
เวลาในการติดต่อหน่วยงานมีจำกัด	5	13.1
ไม่สามารถหาหน่วยงานให้ยืมสื่อได้	12	31.6
ขาดสื่อที่ดีและมีความหลากหลาย	4	10.5
ไม่มีงบประมาณด้านนี้	3	7.9
ไม่พบปัญหา	18	47.4
ด้านสถานที่จัดกิจกรรม		
สถานที่ที่มีบริเวณจำกัด	11	28.9
ห้องจัดกิจกรรมมีจำกัด	12	31.6
ไม่พบปัญหา	24	63.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยภาพรวม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ร้อยละ 50 ไม่พบปัญหา ในด้านบุคลากรครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ร้อยละ 63.1 ไม่พบ ปัญหา และร้อยละ 23.6 พบปัญหาด้านบุคลากร คือ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และร้อยละ 23.6 บุคลากรขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม ในด้านการประเมินผล การจัดกิจกรรมร้อยละ 68.4 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 28.9 ขาดบุคลากรในการติดตามผล ด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม ร้อยละ 44.7 พบว่า งบประมาณมีจำกัด และร้อยละ 39.5 ไม่พบปัญหา ใน ด้านอุปกรณ์และสื่อ และในด้านอาคารสถานที่ ร้อยละ 63.2 ไม่พบปัญหา และร้อยละ 31.6 ห้องจัด กิจกรรมมีจำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตารางที่ 15 จำนวนของผู้บริหาร โรงเรียน ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ค่ายคุณธรรม) ในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ในตารางเรียนประจำปีการศึกษา 2547 ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดังนี้	
ภาคเรียนที่ 1	2
ภาคเรียนที่ 2	4
โรงเรียนจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา จัดทำโดย	
ผู้บริหาร	3
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4
ครูประจำชั้น	3
ข้อมูลที่ได้นำมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ความต้องการของครู	2
ความต้องการของผู้ปกครอง	4
ความเหมาะสมของเวลา	3
ความเหมาะสมของสถานที่	2
ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น	2
การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา	4
พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาอย่างไม่เหมาะสม	4
การคัดเลือกบุคลากรในจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
เลือกตามหมวดวิชาที่เกี่ยวข้อง	4
เลือกตามความสนใจและสมัครใจ	3
เลือกตามประสบการณ์การจัดกิจกรรมของครู	3

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ใช้แบบสอบถาม	1
ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน	5
ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม	3
สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม	3
สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน	3
โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีการศึกษาให้กับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ไม่มีงบประมาณ แต่วัดให้การสนับสนุน	2
มีงบประมาณบางส่วน และผู้ปกครองร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	4
การสนับสนุน อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา	
สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม	2
ให้บริการยืม-คืน คู่มือและซ่อมแซม	1
ช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2
จัดซื้ออุปกรณ์มาใช้ในการจัดกิจกรรม	1
สถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
จัดขึ้นในบริเวณโรงเรียน	2
วัดใกล้โรงเรียน	2
พุทธมณฑล	2

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (4 คน) ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ในตารางเรียนประจำปีการศึกษา 2547 ภาคเรียนที่ 2 ในการจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่จัดทำโดยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมและครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ในส่วนของข้อมูลที่ได้นำมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา พิจารณาจากความต้องการของผู้ปกครอง (4 คน) การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา (4 คน) และพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม (4 คน) ผู้บริหารโรงเรียน (4 คน) คัดเลือกบุคลากรในจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาตามหมวดวิชาที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียน (5 คน) ใช้การสังเกตขณะดำเนินงานเป็นวิธีในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (4 คน) จัดสรรงบประมาณในแต่ละปีการศึกษาให้กับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาบางส่วนและผู้ปกครองร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายบางส่วน ส่วนการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อ ต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (2 คน) ได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม และช่วยติดต่อขอยืม อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (2 คน) ได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาขึ้นในบริเวณโรงเรียน วัดใกล้โรงเรียน และสำนักงานพระพุทธศาสนา พุทธมณฑล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 จำนวนของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ค่าคุณธรรม)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน (N=6)
ในตารางเรียนประจำปีการศึกษา 2547 ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดังนี้	
ภาคเรียนที่ 1	2
ภาคเรียนที่ 2	4
โรงเรียนจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา จัดทำโดย	
ผู้บริหาร	3
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4
ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4
ครูประจำชั้น	3
ข้อมูลที่ได้นำมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ความต้องการของครู	5
ความต้องการของผู้ปกครอง	4
ความเหมาะสมของเวลา	4
ความเหมาะสมของสถานที่	3
ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น	4
การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา	4
พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม	4
การสนับสนุนอุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา	
สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม	2
ให้บริการยืม-คืน คู่มือและสื่อต่าง ๆ	1
ช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2
จัดซื้ออุปกรณ์มาไว้ในการจัดกิจกรรม	1
สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
จัดขึ้นในบริเวณโรงเรียน	2
วัดใกล้โรงเรียน	2
พุทธมณฑล	2

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าสำหรับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ 4 คน ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ในตารางเรียนประจำปีการศึกษา 2547 ภาคเรียนที่ 2 และจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมโดยครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในส่วนของข้อมูลที่ได้นำมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (4 คน) พิจารณาจากความต้องการของผู้ปกครอง ความเหมาะสมของเวลา ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา และพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาอย่างไม่เหมาะสม ส่วนการสนับสนุน อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ 2 คน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม และช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (2 คน) ได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาขึ้นในบริเวณ โรงเรียน วัดใกล้โรงเรียน และที่พุทธมณฑล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 จำนวนของผู้บริหาร จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ด้านแผนงาน	
ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด	2
ไม่พบปัญหา	4
ด้านบุคลากร	
ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	4
ไม่พบปัญหา	2
ด้านการประเมินผล	
ขาดบุคลากรในการติดตามผล	3
ไม่พบปัญหา	3
ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจาก	
มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก	2
งบประมาณในการจัดหาจัดซื้อสื่อมีจำกัด	1
ขาดงบประมาณ	2
ไม่พบปัญหา	1
ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ	
มีเวลาในการติดต่อขอซื้อสื่อน้อยเกินไป	1
ไม่สามารถหาหน่วยงานที่จัดทำ หรือ ให้ซื้อสื่อที่ต้องการได้	2
ไม่พบปัญหา	3
ด้านสถานที่จัดกิจกรรม	
สถานที่ที่มีบริเวณไม่กว้างพอ	1
ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ	1
ไม่พบปัญหา	4
ปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา	
ไม่มี	6

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา โดยภาพรวมผู้บริหารโรงเรียน(4 คน) ไม่พบปัญหาด้านการวางแผนงาน ในด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรม ไม่พบปัญหา(3 คน) และพบปัญหาว่าขาดบุคลากรในการติดตามผล (3 คน) ส่วนปัญหาด้านบุคลากรผู้บริหาร (4 คน) ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนปัญหาด้านการจัดหาจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์และสื่อ ผู้บริหารโรงเรียน (3 คน) ไม่พบปัญหา ผู้บริหารโรงเรียน (จำนวน 2 คน เท่ากัน) กล่าวถึงสาเหตุที่งบประมาณในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาไม่เพียงพอ เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก และขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนปัญหาในด้านอาคารสถานที่ ผู้บริหารส่วนใหญ่จำนวน 4 คน ไม่พบปัญหา ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ที่ระบุเพิ่มเติม ผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมด (6 คน) ไม่พบปัญหาและอุปสรรค

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 จำนวนของครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำแนกตามปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ด้านแผนงาน	
ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด	2
ไม่พบปัญหา	4
ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ	
มีเวลาในการติดต่อขอยืมสื่อน้อยเกินไป	1
ไม่สามารถหาหน่วยงานที่จัดทำ หรือให้ยืมสื่อที่ต้องการได้	1
ไม่พบปัญหา	4
ด้านสถานที่จัดกิจกรรม	
สถานที่ที่มีบริเวณไม่กว้างพอ	1
ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ	1
ไม่พบปัญหา	4
ปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ไม่มี	6

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา โดยภาพรวมครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ไม่พบปัญหาด้านการวางแผนงาน ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ ด้านอาคารสถานที่ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาที่ระบุเพิ่มเติม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งหมด จำนวน 6 คน ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

ตารางที่ 19 จำนวนของผู้บริหาร โรงเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์ ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ปรัชญาของโรงเรียน	
ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก	1
รู้งาน รู้กาล รู้จรรยา	1
ตรงต่อเวลา รักษาหน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม	2
ลูกไทยรัฐ 75 สง่างาม	1
มีคุณธรรม นำความรู้ สู่สังคม	1
วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ปลูกจิตสำนึก และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข	6
การวางแผนงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
มีประชุมร่วมกับ คณะครูเพื่อจัดทำโครงการ กิจกรรม ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน มีการประสานงานเพื่อดำเนินกิจกรรม มีการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ มีการนิเทศติดตามประเมิน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	6
ขั้นตอนของการจัดทำแผนงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ประชุมวางแผน กำหนดแผนปฏิบัติการ แต่งตั้งกรรมการผู้รับผิดชอบ ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมและติดตามผล	6
เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
จัดการนั่งสมาธิบริหารจิตเจริญปัญญาทุกวันในช่วงเช้าและกลางวันก่อนเข้าเรียน	2
จัดการนั่งสมาธิบริหารจิตทุกระดับชั้นในเวลาก่อนเลิกเรียนในวันศุกร์	1
จัดการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต 2 คืน 3 วัน	6
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง	1
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	2
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ เดือนละ 1 ครั้ง	2

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน
การคัดเลือกหรือจัดบุคลากรในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ครูประจำชั้นเป็นผู้ดูแลเด็ก และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการ และบุคลากรท่านอื่น ๆ มาช่วยดำเนินการในด้านต่าง ๆ	6
บุคลากรได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
บุคลากรได้รับความรู้และหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติ มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม และมีลูกศิษย์ที่มีคุณธรรมมีความอ่อนน้อม ตั้งใจเรียน เป็นเด็กดีมากยิ่งขึ้น	6
ผู้ประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จัดทำโดย	
ผู้บริหาร	
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	1
ครูประจำชั้น	3
ฝ่ายประเมินผลการจัดกิจกรรม	1
ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของ	1
นักเรียนด้วย	
แบบสอบถาม	
แบบสัมภาษณ์	6
การสังเกต	1
การให้เขียนความรู้สึกรัก	6
การนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้โดย	6
นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในครั้งต่อไป	
ข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน	6
ข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการชมเชยและเป็นต้นแบบของนักเรียนชั้นอื่น ๆ ได้	1
	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
งบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	4
ได้รับความช่วยเหลือจากวัดใกล้โรงเรียน	1
ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา	1
การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
โรงเรียนเตรียมบางส่วน และทางวัด/พระอาจารย์มีอุปกรณ์ และสื่อที่ทันสมัย	5
โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ	1
การเตรียมสถานที่เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ประสานงานติดต่อไปใช้นอกสถานที่	4
เตรียมอาคารสถานที่ในโรงเรียน	2
ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม	6
ร่วมรับรู้ข้อบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินการเข้าร่วมกิจกรรม	1
เข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียนในช่วงพระคุณบิดามารดา	1
บุคลากรหรือองค์กรที่ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร	6
สมาคมครูผู้ปกครอง	3
วัด/พุทธมณฑล	4
กิจกรรมที่อยากให้อีกจัดเพิ่ม คือ	
นำโรงเรียนสู่โรงเรียนวิถีพุทธ	1
จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม โดยบูรณาการกับทุกกลุ่มสาระ	1
อยากให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมกับชั้นอื่น ๆ ระยะเวลาสั้น 1 วัน	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้กับโรงเรียนอื่น ๆ	
ให้เป็นต้นแบบในสถานศึกษาและแนวทางในการปฏิบัติงาน	4
ควรให้โรงเรียนกับวัดในท้องที่ประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรม	1
ควรสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าของตนเอง มีระเบียบวินัย เป็นการพัฒนาคุณธรรมที่เป็นรูปธรรม	1
ข้อเสนอแนะให้กับโรงเรียนที่สนใจจะจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
การได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากผู้บริหารในการจัดกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก และต้องมีงบประมาณในการจัดกิจกรรม	3
ในการจัดกิจกรรมผลที่ได้รับค่อนข้างเป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นควรกำหนดวัตถุประสงค์และรูปแบบ ตลอดจนการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน	1
ทางโรงเรียนมีความยินดีให้ผู้ที่สนใจการจัดกิจกรรมนี้มาเยี่ยมชมดูงาน	1
จัดทำคู่มือแนะนำการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียน (2 คน) มีปรัชญาของโรงเรียนที่เหมือนกัน คือ ตรงต่อเวลา รักษาหน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม ผู้บริหารโรงเรียน (6 คน) กล่าวถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ปลูกจิตสำนึก และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ผู้เรียน โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ มีระเบียบวินัย โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

การวางแผนงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (6 คน) ได้จัดประชุมร่วมกับคณะครูเพื่อจัดทำโครงการ/ กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน จัดสภาพและบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม มีการประสานงานเพื่อดำเนินโครงการ/ กิจกรรม ในด้านวิทยากร สถานที่จัดกิจกรรม ฯ มีการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ มีการนิเทศติดตามประเมิน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้บริหารโรงเรียน (6 คน) กล่าวถึงขั้นตอนของการจัดทำแผนงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา โดยประชุมวางแผน กำหนดแผนปฏิบัติการ แต่งตั้งกรรมการผู้รับผิดชอบ ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมและติดตามผล รูปแบบเวลาที่ผู้บริหาร (6 คน) ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา คือ จัดค่ายกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา 2 คืน 3 วัน

ผู้บริหารโรงเรียน (6 คน) จัดให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ดูแลเด็ก ๆ และครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม และบุคลากรท่านอื่น ๆ มาช่วยดำเนินการในด้านต่าง ๆ โดยบุคลากรที่ดำเนินการจัดกิจกรรมนี้จะได้รับความรู้และหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติจากพระวิทยากร ได้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และมีลูกศิษย์ที่มีคุณธรรมมีความอ่อนน้อม ตั้งใจเรียน เป็นเด็กดีมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารโรงเรียน (3 คน) ได้มอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (6 คน) กล่าวถึงวิธีการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนด้วยการสังเกต แบบสอบถาม และการให้เขียนความรู้สึก ซึ่งผลการประเมินที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

งบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหารโรงเรียน (4 คน) ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ด้านการจัดหาอุปกรณ์ และสื่อที่ใช้ในการจัด

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ผู้บริหาร (5 คน) ได้เตรียมอุปกรณ์บางส่วน และทางวัดหรือพระอาจารย์ได้เตรียมอุปกรณ์ และสื่อที่ทันสมัย โดยผู้บริหาร(4 คน) ประสานงานติดต่อด้านสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา นอกสถานที่

ผู้บริหาร โรงเรียน (6 คน) ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นอย่างดีในการสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้สนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ด้านกิจกรรมที่ผู้บริหาร โรงเรียนอยากให้อีกเพิ่มเติม คือ นำโรงเรียนสู่โรงเรียนวิถีพุทธ จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยบูรณาการกับทุกกลุ่มสาระ และอยากให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมกับชั้นอื่น ๆ ระยะเวลาสั้น 1 วัน

ด้านการสนับสนุนให้มีการเผยแพร่การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ผู้บริหาร โรงเรียน (4 คน) กล่าวว่า ควรจัดสถานศึกษาให้เป็นต้นแบบในการปฏิบัติงาน และผู้บริหาร โรงเรียน (3 คน) ฝากข้อเสนอแนะถึงโรงเรียนที่สนใจจะจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดังนี้ การจะจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา สิ่งที่สำคัญอันดับแรกคือ ได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากผู้บริหาร โดยมีผู้รับผิดชอบนโยบาย จากนั้นจึงจัดตั้งคณะทำงาน และผู้ปกครองให้ความร่วมมือ นอกจากนี้ต้องมีงบประมาณในการจัดกิจกรรม ซึ่งถ้ามีงบประมาณก็สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้อย่างราบรื่นทั้งในส่วนของการอาหาร สถานที่ สื่อ และวิทยากร

ผู้บริหาร โรงเรียน (1 คน) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาเป็นรูปแบบที่ผลที่ได้รับค่อนข้างเป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นในการจัดกิจกรรมควรกำหนดวัตถุประสงค์และรูปแบบ ตลอดจนการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน ผู้บริหาร โรงเรียน (1 คน) มีความยินดีให้ผู้ที่สนใจจะเยี่ยมชมดูงาน ซึ่งปีหนึ่งมีผู้ที่มาเยี่ยมชมดูงานเป็นจำนวนมาก ผู้บริหาร โรงเรียน (1 คน) เสนอให้โรงเรียนที่จัดกิจกรรมนี้จัดทำคู่มือแนะนำการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อให้บุคลากรที่มาปฏิบัติหน้าที่ในภายหลังมีแนวทางในการดำเนินการจัดกิจกรรม และเป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ที่สนใจและอยากจะทำกิจกรรมนี้ได้

ตารางที่ 20 จำนวนของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้ให้การสัมภาษณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ควรสนับสนุนให้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตทุกช่วงชั้น	1
เป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้คำสอนในพระพุทธศาสนา แบบคู่ขนานไปทั้งด้านวิชาการตามหลักสูตรในกลุ่มสาระต่าง ๆ กับการพัฒนาด้านจิตใจด้วยการฝึกปฏิบัติ	2
ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงกับพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้เป็นผู้มีสติ สงบจิต สำนวนจิต มีสมาธิ	5
เป็นการพัฒนาตนเองช่วยให้รู้จักตนเอง และมีความเข้าใจว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้เอง	3
การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ประชุมคณะกรรมการวางแผนการจัดกิจกรรม จัดกลุ่มนักเรียน เตรียมเอกสารอุปกรณ์ สื่อ สถานที่ และยานพาหนะ ประชุมการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับพระวิทยากร ตลอดจนร่วมกันหาทุนทรัพย์ในการจัดกิจกรรม รวมถึงชี้แจงรายละเอียดให้แก่ผู้เรียนในการเตรียมความพร้อมและแจ้งขออนุญาตจากผู้ปกครองในการพักค้างของนักเรียน	6
เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้กับนักเรียนแต่ละระดับชั้น	
จัดการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา 2 คืน 3 วัน	6
จัดการนั่งสมาธิบริหารจิตเจริญปัญญาทุกวันในช่วงเช้าและกลางวันก่อนเข้าเรียน	2
จัดการนั่งสมาธิบริหารจิตเจริญปัญญาทุกระดับชั้นในเวลาก่อนเลิกเรียนในวันศุกร์	1
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	2
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง	1
นิมนต์พระภิกษุมาสอนการบริหารจิตเจริญปัญญาและอบรมธรรมะ เดือนละ 1 ครั้ง	2

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน
คุณธรรมและคุณลักษณะของนักเรียนก่อนและหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
<u>มีระเบียบวินัย</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 4
ปานกลาง	4 / 2
น้อย	2 / 0
<u>มีความรับผิดชอบ</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 4
ปานกลาง	4 / 2
น้อย	2 / 0
<u>มีความซื่อสัตย์สุจริต</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 5
ปานกลาง	5 / 1
<u>ตรงต่อเวลา</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 4
ปานกลาง	4 / 2
น้อย	1 / 0
<u>มีความอ่อนน้อมถ่อมตน</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 4
ปานกลาง	5 / 2
น้อย	1 / 0
<u>มีความเคารพ</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 5
ปานกลาง	5 / 1
<u>มีความอดทน</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 2
ปานกลาง	2 / 4
น้อย	4 / 0

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน
<u>มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 5
ปานกลาง	4 / 1
น้อย	2 / 0
<u>พูดจาสุภาพ</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 5
ปานกลาง	2 / 1
น้อย	3 / 0
<u>มีจิตใจอ่อนโยน</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 4
ปานกลาง	2 / 2
น้อย	3 / 0
<u>รู้จักตนเอง</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 3
ปานกลาง	2 / 3
น้อย	4 / 0
<u>มีความเข้าใจผู้อื่น</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 3
ปานกลาง	2 / 3
น้อย	4 / 0
<u>มีสมาธิในการเรียน</u>	ก่อน / หลัง
มาก	1 / 5
ปานกลาง	2 / 1
น้อย	3 / 0
<u>มีเหตุผล</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 4
ปานกลาง	2 / 2
น้อย	4 / 0

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน (N=6)
<u>ความสามารถในการควบคุมอารมณ์</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 3
ปานกลาง	2 / 3
น้อย	4 / 0
<u>มีสติ</u>	ก่อน / หลัง
มาก	0 / 3
ปานกลาง	2 / 3
น้อย	4 / 0
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา คือ	
มีการพัฒนาตนเองในระดับที่ดีขึ้น รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองดีขึ้น มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น มีจิตใจอ่อนโยน มีกริยามารยาท มีความเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัย มีความอดทน รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณและสามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้จากพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น	6
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาที่จัดขึ้นสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ดังนี้	
รู้สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ ให้นักเรียนไม่แก่งแย่งผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักให้อภัยกัน สามารถควบคุมอารมณ์และมีสติในการแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีจิตสำนึกสอนตัวเองได้ ระลึกได้เอง	6
กิจกรรมที่ต้องการจัดให้มีขึ้นเช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
กิจกรรมการนั่งสมาธิในตอนเช้าก่อนเข้าเรียนทุกวัน	2
นิมนต์พระอาจารย์มาสอนศีลธรรมและพระพุทธศาสนาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	2
กิจกรรมเยาวชนรุ่นใหม่ที่ห่างไกลยาเสพติด	1
กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกาย	1
กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้จัดมากขึ้น	1
การประสานความร่วมมือของบ้าน วัด และ โรงเรียน	2

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
ในการอบรม การฝึกปฏิบัติธรรม หรือการจัดกิจกรรมคุณธรรมให้แก่คณะทำงาน ได้มีการดำเนินการ ดังนี้	
ได้เชิญวิทยากรมาฝึกอบรมพัฒนาจิตให้คณะทำงาน	1
สนับสนุนให้คณะทำงานเข้ารับการอบรมปฏิบัติธรรมทุกปี	2
ให้คณะทำงานได้รับการอบรมไปพร้อมกับนักเรียน	3
สิ่งที่ผู้ร่วมงานได้รับจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ ปัญญา	
ได้พัฒนาคุณธรรมของตนไปพร้อมกับนักเรียนและมีสมาธิขึ้น	3
ได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา	3
ทำให้รู้ตน รู้คน รู้งานและการวางตัว การพูดจา การสำรวมกาย วาจา ใจ	3
ทำให้บุคลากรรักสามัคคีกัน และสามารถนำวิธีการถ่ายทอดคุณธรรมหรือวิธีการจัด กิจกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมได้	6
ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญานั้นได้รับการ สนับสนุนดังนี้	
ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีในทุกด้าน (นโยบาย งบประมาณ สื่อ สถานที่ บุคลากรวิทยากร ผู้ปกครอง นักเรียน) คณะทำงานทุกคนเต็มใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งได้รับกำลังใจเป็นอย่างดีจากฝ่ายบริหาร	6
งบประมาณที่ได้รับต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
มีความเหมาะสม	
มีความเหมาะสม แม้งบประมาณน้อย แต่ได้รับความอนุเคราะห์จากวัดใกล้เคียง	4
มีความเหมาะสมแม้งบประมาณน้อยแต่ได้รับความอนุเคราะห์จากมูลนิธิ เอกชน	1
การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการ บริหารจิตเจริญปัญญา	1
ได้รับการสนับสนุนจากพระวิทยากร	
ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนและผู้ปกครอง	4
	2

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=6)
การดำเนินการเพื่อเตรียมสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
ประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่พุทธมณฑลและวัดใกล้โรงเรียน ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี	4
ประสานงานกับบุคลากรในโรงเรียน ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี	2
ผลที่ได้จากการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนนำไปใช้ประโยชน์	
นำผลการประเมิน ไปปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น	6
นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในครั้งต่อ ๆ ไปเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์สูงสุด	6
ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	
สนับสนุนให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม	6
เป็นวิทยากรรับเชิญในกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น	1
ให้การสนับสนุนงบประมาณ ยานพาหนะ อาหารและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น	4
มาร่วมในกิจกรรมแสงเทียนแสงธรรม (พระคุณบิดามารดา)	1
ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในด้าน	
การสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ต่าง ๆ	2
การสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรม	3
การเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรม	1

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่า ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5 คน) มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เป็นการช่วยปลูกฝังคุณธรรมเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้มีสติ สงบจิต ดำรงจิต มีสมาธิ เช่น สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น นั่งสมาธิและเดินจงกรม เป็นต้น ถึงแม้ระยะเวลาอันสั้นแต่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงกับพระภิกษุ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (3 คน) เห็นว่าเป็นการพัฒนาตนเองช่วยให้รู้จักตนเอง และมีความเข้าใจว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูกสามารถตัดสใจด้วยตนเองได้ว่าถูกหรือผิด เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้เอง

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาโดยประชุมคณะกรรมการวางแผนการจัดกิจกรรม จัดกลุ่มนักเรียน เตรียมเอกสารอุปกรณ์ สื่อ สถานที่ และยานพาหนะ ประชุมการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับพระวิทยากร ตลอดจนร่วมกันหาทุนทรัพย์ในการจัดกิจกรรม รวมถึงชี้แจงรายละเอียดให้แก่นักเรียนในการเตรียมความพร้อมและแจ้งขออนุญาตจากผู้ปกครองในการพักค้างของนักเรียนและรูปแบบเวลาที่ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต คือ จัดค่ายกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา 2 คืน 3 วัน

คุณธรรมและคุณลักษณะของนักเรียนก่อนและหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาตามความเห็นของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) คุณธรรมของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง ได้แก่ คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความอดทน ความมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักตนเอง มีความเข้าใจผู้อื่น มีเหตุผล มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มีสติ ซึ่งภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้วคุณธรรมเหล่านี้ของนักเรียนอยู่ในระดับที่สูงขึ้น คือ ระดับปานกลาง-มาก

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดังนี้ มีการพัฒนาตนเองในระดับที่ดีขึ้นรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองดีขึ้น มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น มีจิตใจอ่อนโยน มีกิริยามารยาท มีความเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัย มีความอดทน รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณและสามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้จากพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ นักเรียนส่วนน้อยยังคงปฏิบัติได้ และนักเรียนส่วนใหญ่กลับเหมือนเดิมดังนั้นจึงต้องมีการจัดอบรมทุกปี

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) มีความเห็นว่ากิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาที่จัดขึ้นสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ดังนี้ รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร และมีเพื่อนคอยช่วยเหลือ เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันช่วยให้นักเรียนไม่แก่งแย่งผู้อื่น ไม่ทำให้อีกคนอื่นเดือดร้อน รู้จักให้อภัยกัน นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์และมีสติในการแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีจิตสำนึกสอนตัวเองได้ ระลึกได้เอง โดยที่ครูไม่ต้องบอก นอกจากนี้ผลการเรียนดีขึ้นเพราะมีสมาธิในการเรียนและมีความรับผิดชอบมากขึ้น

กิจกรรมที่ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2 คนเท่ากัน) ต้องการจัดให้มีขึ้นเช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาคือ กิจกรรมการนั่งสมาธิในตอนเช้าก่อนเข้าเรียนทุกวัน กิจกรรมการสอนศีลธรรมและพระพุทธศาสนาโดยนิมนต์พระอาจารย์มาสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และจัดครั้งละ 1 ชั่วโมงในทุกช่วงชั้นเรียน และต้องการให้มีการพัฒนาคุณธรรมด้วยการประสานความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (3 คน) ได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมแก่คณะทำงาน โดยคณะทำงานได้รับการอบรมไปพร้อมกับนักเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) กล่าวถึงสิ่งที่ผู้ร่วมงานได้รับจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดังนี้ ทำให้บุคลากรรักสามัคคีกัน ร่วมมือกันทำงาน และสามารถนำวิธีการจัดกิจกรรมหรือวิธีการถ่ายทอดคุณธรรมไปมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมได้ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญานั้น ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) ได้รับการสนับสนุนดังนี้ ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีในทุกด้านทั้งนโยบาย งบประมาณ สื่อ สถานที่ บุคลากร ผู้ปกครอง และ นักเรียน ซึ่งคณะทำงานทุกคนเต็มใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งได้รับกำลังใจเป็นอย่างดีจากฝ่ายบริหาร

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) กล่าวถึงงบประมาณที่ได้รับต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาว่ามีความเหมาะสมและกล่าวว่าได้มีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาจากพระวิทยากร รวมถึงการดำเนินงานเพื่อเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่พุทธมณฑลและวัดใกล้โรงเรียน

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คนเท่ากัน) นำผลที่ได้จากการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนไปปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาโดยสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของนักเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา
คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=36)	ร้อยละ
นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา		
ทราบว่าการให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีมารยาท มีจิตใจที่ดีงาม	21	58.3
ทราบว่าการให้เด็กเป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	10	27.7
ทราบว่าการให้เรียนหนังสือเก่ง ๆ และได้เรียนรู้ธรรมะ	9	14
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา		
นักเรียนได้ทราบข้อปฏิบัติในการเตรียมตัว เตรียมใจ		
ทราบล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัว และจะต้องเตรียมใจ โดยจะต้องไม่งอแงคิดถึงบ้าน ต้องอดทน ไม่ชน ไม่เล่น เชื้อฟังพระอาจารย์และคุณครู	36	100
เมื่อทราบว่าจะได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญานักเรียนมีความรู้สึก		
รู้สึกว่าจะสนุก ไม่รู้จะทำได้ดีหรือเปล่า	6	16.7
รู้สึกดีใจมากที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมและจะได้มาฝึกสมาธิ	17	47.2
รู้สึกดีใจและตื่นเต้นมากที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมอยากทราบว่าธรรมะเป็นอย่างไร	10	27.7
รู้สึกเฉย ๆ	3	8.3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา คือ		
ได้เรียนรู้ธรรมะต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา	16	44.4
ได้ทำความดี	2	5.5
มีสมาธิ	13	36.1
มีสติ	6	16.7
ได้ฝึกตัวเองให้มีวินัย มีความอดทน	5	13.9

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=36)	ร้อยละ
ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ต่อ)		
ได้ความสามัคคี	4	11.1
ได้แง่คิดใหม่ ๆ ได้สิ่งที่ดีงามและได้รับความสนุกสนาน	1	2.7
มีจิตใจแจ่มใสหรือมีจิตใจที่ดีขึ้น	4	11.1
มีจิตใจสงบ	8	22.2
มีความแข็งแรง	2	5.5
เป็นเด็กดีขึ้น	2	5.5
ความรู้สึกก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนแตกต่างกัน คือ		
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกตื่นเต้นดีใจ หลังเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกเสียใจ ไม่อยากกลับ อยากอยู่ต่อ	31	86.1
รู้สึกเฉย ๆกับการจะมาเข้าร่วมกิจกรรมแต่ หลังเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกอยากมา เข้าร่วมกิจกรรมอีก	3	8.3
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าคงจะน่าเบื่อต้องฟังเทศน์ทั้งวัน แต่หลังจากเข้าร่วม กิจกรรมแล้วรู้สึกว่าสนุก ไม่น่าเบื่อ	2	5.5
นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตาม แนวการบริหารจิตเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนี้		
วิธีในการมีสติในการฟัง การรับประทานอาหาร การนอน ฯลฯ ทำให้จิตใจ ไม่วอกแวก	7	19.4
ได้รู้วิธีการเดินจงกรม สามารถนำไปฝึกสติได้เองที่บ้าน	6	11.1
วิธีการทำสมาธิ จะช่วยให้เรียนหนังสือได้เข้าใจ	18	50
วิธีการทำความดีด้วยตนเองทุกวัน เช่น การกราบคุณพ่อคุณแม่	3	8.3
สวดมนต์ก่อนนอน	4	11.1
รู้จักการปรับตัวและนำไปใช้ในการอยู่ในสังคมได้ดีขึ้น	3	8.3

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=36)	ร้อยละ
ฐานกิจกรรมที่นักเรียนเกิดความซาบซึ้งประทับใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา		
ฐานกิจกรรมพระคุณแม่	30	83.3
ฐานกิจกรรมไหว้ครู	2	5.5
ฐานกิจกรรมรักความสะอาด ด้วยการขัดห้องน้ำ	1	2.7
ฐานรวมพลังรักสามัคคี	3	8.3
หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญาแล้ว นักเรียนมีความคิด คำพูด หรือการกระทำที่เปลี่ยนแปลงไปจาก เดิม คือ		
มีความคิดที่ดีกับแม่มากขึ้น มีภาพของแม่อยู่ในใจ รู้สึกสำนึกในบุญคุณ	8	22.2
รู้ว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ	3	8.3
ไม่พูดคำหยาบคาย พูดจาสุภาพหรือไพเราะมากขึ้น	12	33.3
มีสติในการกระทำสิ่งใด ๆ มากขึ้น	4	11.1
นอนตื่นเช้า ไม่นอนตื่นสาย	1	2.7
มีกิริยามารยาทและนิสัยดีขึ้น	10	27.7
มีระเบียบวินัย	5	13.8
ไม่เกียจคร้าน	1	2.7
คล่องแคล่วว่องไวขึ้น และมีสมาธิดีขึ้น	17	47.2
นักเรียนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มจากกิจกรรมที่มีอยู่เดิม ดังนี้		
อยากให้มีการออกกำลังกาย	3	8.3
กิจกรรมที่จัดอยู่ดีอยู่แล้ว	33	91.7

จากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 58.3 ทราบว่าวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อต้องการให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีมารยาท มีจิตใจที่ดีงามรองลงมาร้อยละ 27.7 เพื่อต้องการให้เด็กเป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนทั้งหมด ร้อยละ 100 ทราบข้อปฏิบัติในการเตรียมตัวเตรียมใจล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัว และจะต้องเตรียมใจโดยจะต้องไม่เผลอแง่คิดถึงบ้าน ต้องอดทน ไม่ชน ไม่เล่น เชื้อฟุ้งพระอาจารย์และคุณครู นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 30.5 เมื่อทราบว่าจะได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แล้วนักเรียนมีความรู้สึกดีใจที่จะได้มาฝึกสมาธิ รองลงมาร้อยละ 16.7 รู้สึกว่าน่าจะสนุก แต่ไม่รู้จะทำได้ดีหรือเปล่า

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ของนักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.4 คือ ได้เรียนรู้ธรรมะหรือหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา รองลงมาร้อยละ 36.1 มีสมาธิ ความรู้สึกก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ของนักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.1 คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกตื่นเต้นดีใจ หลังเข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกเสียใจ ยังไม่อยากจะกลับบ้าน อยากอยู่ต่อ นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะได้รู้วิธีการทำสมาธิ เพราะการมีสมาธิจะช่วยให้เรียนหนังสือได้เข้าใจ

ฐานกิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.3 เกิดความซาบซึ้งประทับใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา คือ ฐานกิจกรรมพระคุณแม่ หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.2 มีความคิด คำพูด หรือการกระทำที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ คล่องแคล่วองไวขึ้น และมีสมาธิดีขึ้น รองลงมา ร้อยละ 33.3 ไม่พูดคำหยาบคาย พูดจาสุภาพหรือไพเราะมากขึ้น นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.7 คิดว่ากิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตที่จัดอยู่ดีอยู่แล้ว

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของนักเรียนผู้ให้การสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน	ร้อยละ (N=36)
ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในด้านต่าง ๆ ดังนี้		
<u>ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม</u>		
กำลังดี	13	36.1
อยากให้ขยายเวลาเป็น 1 สัปดาห์	21	58.3
อยากให้ขยายเวลาเป็น 2 สัปดาห์	2	5.5
<u>สถานที่จัดกิจกรรม</u>		
ได้บรรยากาศของการอยู่ในวัด สงบดี	18	50
น่าจะจัดที่วัด	13	36.1
คับแคบ	5	13.9
<u>สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม</u>		
ดีมาก	36	100
<u>กิจกรรมที่ปฏิบัติ</u>		
สนุกสนานดี ได้ความรู้	36	100
<u>วิทยากร</u>		
ดีมาก	32	88.9
สร้างความสนุกสนาน	28	77.8
<u>อาหาร</u>		
อร่อยมาก	31	86.1
อยากให้อาหารมีมากขึ้น	5	13.9
<u>จำนวนนักเรียน</u>		
กำลังดี	35	97.2
อยากให้มียุทธยานักเรียนเพิ่มขึ้นอีก	1	2.7

ตารางที่ 22 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน (N=36)	ร้อยละ
คติธรรมประจำใจ		
ช่วยเหลือตัวเอง มีน้ำใจ	2	5.5
ทำเพื่อความสำเร็จ	3	8.3
ทำวันนี้ให้ดีที่สุด	15	41.6
ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว	8	22.2
คิดให้รอบคอบ ค่อยตัดสินใจ	3	8.3
ทำอะไรต้องทำให้ดีที่สุด	3	8.3
รักและสามัคคีคือพลัง	2	5.5
ข้อเสนอแนะ		
น่าจะมีการแสดงละคร หรือการรำ	2	5.5
อยากให้จัดกิจกรรมนี้อีก	34	94.4

ตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ในด้านระยะเวลา นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.3 อยากให้ขยายระยะเวลาในการจัดกิจกรรมจากที่จัด 3 วันให้เป็น 1 สัปดาห์ สำหรับสถานที่จัดกิจกรรมนักเรียนร้อยละ 50 กล่าวว่าการจัดกิจกรรมในวัดนั้นได้บรรยากาศของการอยู่ในวัด เกิดความสงบกายและใจดี ส่วนสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ นักเรียนทั้งหมดร้อยละ 100 กล่าวว่าดีมาก ด้านวิทยากรที่มาอบรมคุณธรรมให้นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 88.9 กล่าวว่าให้ความรู้และหลักปฏิบัติดีมาก รองลงมา ร้อยละ 77.8 วิทยากรสร้างความสนุกสนาน ด้านอาหารนักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 86.1 กล่าวว่าอร่อยมาก และจำนวนของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 97.2 กล่าวว่า จำนวนนักเรียนเหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของนักเรียนเกี่ยวกับการประเมินตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ความคิดเห็นก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและระหว่างเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน (N=985)		ระดับ		ปานกลาง		ระดับ	
		มาก	ร้อยละ	ร้อยละ	น้อย	ร้อยละ	
ส่วนที่ 1 ความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียน							
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม							
รู้สึกพอใจ		734	74.5	242	24.6	9	0.9
อยากฝึกจิตให้สงบ		580	58.9	385	39.1	20	2
ระหว่างร่วมกิจกรรม							
รู้สึกพอใจ	วันที่ 1	558	56.6	403	40.9	24	2.4
	วันที่ 2	681	69.1	298	30.3	6	0.6
	วันที่ 3	808	82	177	18	-	-
จิตใจสงบ	วันที่ 1	407	41.3	533	54.1	45	4.6
	วันที่ 2	593	60.2	382	38.8	10	1
	วันที่ 3	738	74.9	247	25.1	-	-
มีจิตเมตตากรุณา	วันที่ 1	422	42.8	518	52.6	45	4.6
	วันที่ 2	590	59.9	380	38.6	15	1.5
	วันที่ 3	755	76.6	228	23.1	2	0.2
การเดินจงกรม	วันที่ 1	481	48.8	442	44.9	62	6.3
	วันที่ 2	616	62.5	344	34.9	25	2.5
	วันที่ 3	717	72.8	261	26.5	7	0.7
การนั่งสมาธิ	วันที่ 1	471	47.8	438	44.5	76	7.7
	วันที่ 2	600	60.9	352	35.7	33	3.4
	วันที่ 3	708	71.9	266	27	11	1.1
การกำหนดอิริยาบถย่อย	วันที่ 1	431	43.8	438	44.5	116	11.8
	วันที่ 2	578	58.7	376	37.6	37	3.8
	วันที่ 3	718	72.9	258	26.2	9	0.9

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาจำนวน(N=985)	ระดับ มาก	ร้อยละ	ระดับ ปาน กลาง	ร้อยละ	ระดับ น้อย	ร้อยละ
หลังเข้าร่วมกิจกรรม						
ด้านความรู้สึกรู้สึก						
มีความอดทน	686	69.6	293	29.7	6	0.6
รู้สึกผ่อนคลาย	583	59.1	373	37.9	30	3
รู้สึกเบื่อหน่าย	31	3.1	101	10.6	853	86.6
ได้รับประโยชน์	747	76	220	22.3	16	1.6
อยากเข้าร่วมกิจกรรมอีก	772	78.4	196	19.9	17	1.7
อยากให้คนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรม	747	75.8	227	23	11	1.4
อยากนำสิ่งที่ได้ ไปบอกต่อ	700	71.1	271	27.5	14	1.4
ด้านความพอใจ						
วิทยาการ	790	80.2	180	18.3	15	1.5
หัวข้อธรรมะที่ได้รับการอบรม	773	78.5	207	21	5	0.5
กิจกรรมเข้าฐานประจำกลุ่ม	815	81.4	177	18	6	0.6
กิจกรรมฟังธรรมจากพระอาจารย์	832	82.7	166	16.9	4	0.4
กิจกรรมบูชาคุณบิดามารดา	638	64.5	149	15.1	4	0.4
สื่อ	638	64.8	322	32.7	25	2.5
เวลาของแต่ละกิจกรรม	562	57.1	369	37.5	54	5.5
อาหาร	543	55.1	403	40.9	39	4
สถานที่	594	60.3	331	33.6	60	6.1

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (N=985)	ร้อยละ
ส่วนที่ 2 ตอบคำถามตามความคิดเห็นของนักเรียน		
ข้อดีของการสวดมนต์ไหว้พระ		
ได้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าเกิดความเคารพต่อพระพุทธองค์ และพระรัตนตรัย คุ้มครองให้ปลอดภัย สามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้	114	11.5
ฝึกการกราบการไหว้ได้สวยงามขึ้น ได้ออกเสียงทางภาษาได้ถูกต้อง ทำให้สวด มนต์ได้มากขึ้นและสวดได้ถูกต้อง ทำให้รู้ว่าเรายังเป็นชาวพุทธอยู่	66	6.6
ได้รู้ว่าศีลเป็นอย่างไรมีธรรมะในใจ	23	2.3
ได้แผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ ได้อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ทำให้ หลับสบายจิตใจดี มีความอ่อนโยน	139	13.6
ทำให้จิตใจผ่องใส ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น สว่าง สงบ ทำให้จิตบริสุทธิ์ เกิด ความสุขใจ เกิดบุญกุศลมหาศาล	427	43.3
ทำให้มีสติ ทำให้เป็นคนเรียบร้อย มีคุณธรรม	54	5.4
เกิดสมาธิ ทำให้มีสติปัญญาดี เรียนเก่ง	147	14.9
ทำให้ไม่หงุดหงิดง่าย ใจเย็นขึ้นรู้สึกปล่อยวาง ไม่เครียด ผ่อนคลาย สบาย ปลอดโปร่ง	61	6.1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน (N=985)	ร้อยละ
<u>ข้อดีของการฝึกสติ</u>		
ทำให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ	301	30.5
ทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิ	75	7.6
สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้นทำให้เรียนเก่ง	122	12.4
ทำให้ไม่ขี้หลงขี้ลืมทำให้ไม่ออกแวก ทำให้ไม่วุ่นวาย ไม่ซุ่มซ่าม		
และลดอุบัติเหตุ	140	14
ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาทไม่ขาดสติ ไม่บ้าไม่หลงผิด คิดยาบ้า ยาเสพติด	65	6.5
ทำให้ไม่ใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย	27	2.7
มีความอดทนสามารถควบคุมตนเอง มีความยับยั้งชั่งใจ	104	11.1
รู้จักตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง	13	1.3
ไม่คิดสั้นทำร้ายตนเอง ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนโดยไปแกล้งหรือทำร้าย		
ผู้อื่น	58	5.8
รู้จักคิดก่อนทำ รู้ว่าสิ่งไหนถูก-ผิด ดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร	115	11.6
มีไหวพริบ แก้ไขปัญหาได้ดี สามารถทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี	89	8.9
<u>ข้อดีของการฝึกสมาธิ</u>		
ไม่คิดมาก คิดแต่สิ่งดี ๆ รู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียด	56	5.6
มีสมาธิ จิตใจสงบ จิตบริสุทธิ์ จิตใจผ่องใส จิตใจมั่นคง	649	62.4
มีสติรอบรอบ งานรอบคอบ ทำงานได้เร็ว ไม่ผิดพลาด	197	19.9
เตือนตนเอง ได้ทำสิ่งที่ถูกต้อง	16	1.6
ใจเย็น เข้าสังคมได้ดี มีความสุข	25	2.5
มีความเมตตาปรารถนาดีให้กับผู้อื่น	29	2.9
เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น	12	1.2
มีความจำดี เรียนเก่ง	47	4.7

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ระดับความรู้ความเข้าใจ จำนวน (N=985)	ระดับ มาก	ร้อยละ	ระดับ ปาน กลาง	ร้อยละ	ระดับ น้อย	ร้อยละ
ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียน						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังการร่วมกิจกรรม						
<u>ศีล 5</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	529	53.7	414	42	42	4.3
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	863	87.6	117	11.9	5	0.5
<u>ประโยชน์ของการรักษาศีล 5</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	484	49.1	444	45.1	57	5.8
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	821	83.4	160	16.2	4	0.4
<u>การทำดี ละเว้นความชั่ว</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	555	56.5	370	37.6	60	6.1
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	826	83.9	158	16	1	0.1
<u>พระคุณของบิดามารดา</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	768	78	197	29	20	0.2
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	937	95.1	47	4.8	1	0.1
<u>การตอบแทนผู้มีพระคุณ</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	683	69.3	275	27.9	27	2.7
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	914	92.8	70	7.1	1	0.1
<u>การสวดมนต์-แผ่เมตตา</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	439	44.6	431	43.8	115	11.7
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	790	80.2	185	18.8	10	1
<u>การมีสติอยู่กับปัจจุบันของตนเอง</u>						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	405	41.4	498	50.6	82	8.3
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	771	78.3	210	21.3	4	0.4

ตารางที่ 23 (ต่อ)

สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา	จำนวน (N=985)	ร้อยละ
ส่วนที่ 4 สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม		
กิจกรรมที่ชอบและประทับใจในการเข้าร่วมกิจกรรม		
การนั่งสมาธิ	204	20.7
การเดินจงกรม	242	24.6
การสวดมนต์ไหว้พระ	88	8.9
การศึกษาพุทธประวัติ	33	3.3
การเยี่ยมชมสถานที่จำลองที่ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน	34	3.4
การฟังธรรมจากพระอาจารย์	86	8.7
การไหว้ครู	12	1.2
พระคุณบิดามารดา	110	11.2
นันทนาการ	141	14.3
การได้วาทีธรรมะ	13	1.3
การทำความสะอาดขัดห้องน้ำ	8	0.8
ประทับใจทุกกิจกรรม	14	1.42
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม		
ได้รู้จักกับพระพุทธศาสนาได้เป็นพุทธมามะกะเต็มตัว	40	4
มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น รู้คุณค่าของการรักษาศีล	48	4.8
รู้จักบาปบุญคุณโทษรู้ผลของการทำชั่ว ไม่ทำผิดศีล	41	4.1
ไม่พูดคำหยาบ พูดจาไพเราะ	22	2.2
ไม่ดื้อเป็นเด็กดีมากขึ้น	24	2.4
รักพ่อแม่ครูอาจารย์มากยิ่งขึ้น	51	5.2
ได้ทำสิ่งดี ๆ มากมายและอยากทำดีเพิ่มขึ้น	16	1.6
สวดมนต์นั่งสมาธิเดินจงกรม นั่งสมาธิเป็นมีสมาธิดีขึ้น ใจเย็น ใจสงบขึ้น	320	32.5
ได้สวดมนต์ทุกครั้งก่อนนอน รู้สึกผ่อนคลาย มีความสุขและสบายใจ	98	9.9
มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ	64	6.5
อารมณ์และนิสัยเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นรับฟังเหตุผลมากขึ้น	97	9.8
มีมารยาท สำรวมเรียบร้อยขึ้นมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น	120	12.2

ตารางที่ 23 (ต่อ)

สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ ปัญหา	จำนวน (N=985)	ร้อยละ
<u>ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม (ต่อ)</u>		
มีสติอยู่กับตัวสติปัญญาเพิ่มขึ้นตั้งใจเรียน	6	0.6
มีความอดทนมีความรับผิดชอบรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย	95	9.6
<u>ข้าพเจ้าอยากจะทำ</u>		
ได้รู้ธรรมะมากมาย ได้เข้าใจความรู้ในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมที่มีความสนุกมาก	214	21.6
รู้สึกประทับใจมากกับประสบการณ์ที่ได้รับสิ่งที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติมานี้เป็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่าย ๆ	44	4.4
ดีใจมากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ มีความสุขมากที่สุด เป็นโครงการที่ดีมากเกิดประโยชน์เพราะสอนให้ทุกคนเป็นคนดี	62	6.2
อยากเข้าร่วมและอยากให้จัดกิจกรรมอย่างนี้ขึ้นอีก อยากให้ห้อง ๆ ได้มาร่วมกิจกรรมนี้บ้าง อยากอยู่ต่อและน่าจะจัดให้นานกว่านี้	269	27.2
ข้าพเจ้าจะเป็นเด็กดีจะนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์กับตนเองในชีวิตประจำวัน	34	3.4
ได้รู้จักดูแลตัวเองได้รู้จักกับตนเองเป็นคนดีมากขึ้นได้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง ทำให้ตัวข้าพเจ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี	63	6.3
ได้มีธรรมะอยู่ในใจมีสมาธิ จิตใจสงบขึ้น นั่งสมาธิเป็นสิ่งที่รู้สึกชอบมากสมาธิดีต่อสุขภาพ	112	12
รักพ่อแม่มาก ควรตอบแทนผู้มีพระคุณขอให้บุญที่ได้ทำไปส่งถึงพ่อแม่และอยากให้พระอาจารย์ทุกท่านมีความสุข	63	6.3
รู้คุณค่าของเมล็ดข้าว กินง่ายอยู่ง่าย	29	2.9
ได้รู้ว่าสวดมนต์นั้นคืออย่างไรเราควรปฏิบัติธรรมทุกวัน	11	1.1
การทำบุญเป็นสิ่งที่ดี การทำชั่วเป็นสิ่งไม่ดี และไม่ควรม่าสัตว์ ควรปฏิบัติตามศีล 5 จะได้ไม่บาป นรกมีจริง สวรรค์มีจริงคนทำดีไปสวรรค์ คนทำชั่วไปนรกความดีจะเป็นสิ่งที่ติดตัวตนไปทุกที่ธรรมะเป็นสิ่งประเสริฐ	99	9.9
ขอบคุณอาจารย์ที่จัดกิจกรรมนี้	13	1.3

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.5 มีความรู้สึกพอใจที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอยู่ในระดับมาก และร้อยละ 24.6 มีความรู้สึกพอใจที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.9 อยากฝึกจิตให้สงบอยู่ในระดับมาก และร้อยละ 39.1 อยากฝึกจิตให้สงบในระดับปานกลาง

ระหว่างร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตและเจริญปัญญา นักเรียนมีความพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่วันที่ 1 วันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 56.6 ร้อยละ 69.1 และร้อยละ 82 มีความรู้สึกพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในระดับมาก ตามลำดับ ความสงบของจิตใจในวันที่ 1 ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.1 มีจิตใจสงบอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 60.2 และร้อยละ 74.9 มีจิตใจที่สงบในระดับมาก ตามลำดับ ความมีจิตเมตตากรุณาต่อผู้อื่นในวันที่ 1 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.6 มีจิตเมตตากรุณาต่อผู้อื่นในระดับปานกลาง ส่วนวันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.9 และร้อยละ 76.6 มีจิตใจที่สงบในระดับมาก ตามลำดับ การเดินจงกรมในวันที่ 1 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ ร้อยละ 62 เดินจงกรมได้ทันปัจจุบันในระดับปานกลาง ส่วนวันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 62.5 และร้อยละ 72.8 เดินจงกรมได้ทันปัจจุบันในระดับมาก ตามลำดับ การนั่งสมาธิตั้งแต่วันที่ 1 วันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 47.8 ร้อยละ 60.9 และร้อยละ 71.9 นั่งสมาธิแล้วเกิดสมาธิได้ในระดับมาก ตามลำดับ การกำหนดอิริยาบถย่อยวันที่ 1 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 44.5 กำหนดอิริยาบถย่อยได้ในระดับปานกลาง ในวันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนร้อยละ 58.7 และร้อยละ 72.9 กำหนดอิริยาบถย่อยได้ในระดับมาก ตามลำดับตามลำดับ

หลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.6 และร้อยละ 59.1 มีความอดทนและรู้สึกผ่อนคลายในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 86.6 รู้สึกเบื่อหน่ายในระดับน้อย นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 76 ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก และร้อยละ 78.4 อยากเข้าร่วมกิจกรรมนี้อีกในระดับมากเช่นกัน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 75.8 และ 71.1 อยากให้คนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้เช่นเดียวกับตนและ

อยากนำสิ่งที่ได้รับไปบอกต่อในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.2 ร้อยละ 78.5 และร้อยละ 81.4 มีความพอใจ ในวิทยากร ในหัวข้อธรรมะที่ได้รับการอบรม และในกิจกรรมเข้าฐานประจำกลุ่มระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.7 และร้อยละ 84.5 มีความพอใจในกิจกรรมฟังธรรมจากพระอาจารย์ และมีความพอใจในกิจกรรมบูชา คุณบิดามารดาในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหาร จิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 64.8 และร้อยละ 57.1 มีความพอใจในสื่อ และในเวลาที่ใช้ในแต่ละ กิจกรรมในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญาส่วนใหญ่ร้อยละ 55.1 และร้อยละ 60.3 มีความพอใจในอาหารและสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม ในระดับมาก ตามลำดับ

นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 43 มีความคิดเห็นว่า การสวดมนต์ไหว้พระ มีข้อดี คือ ทำให้จิตใจผ่องใส ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น สว่าง สงบ ทำให้จิตบริสุทธิ์ เกิดความสุข เกิดบุญกุศลมหาศาล รองลงมาร้อยละ 14.9 กล่าวว่าทำให้เกิดสมาธิ ทำให้ สติปัญญาดี เรียนเก่ง นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.5 มีความคิดเห็นว่า การฝึกสติ มีข้อดี คือ ทำให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ รองลงมา ร้อยละ 14 กล่าวว่า ทำให้ไม่ขี้หลงขี้ลืม ไม่วอกแวก ไม่วุ่นวาย ไม่ชุ่มซำและช่วยลดอุบัติเหตุ นักเรียนที่ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.4 มีความ คิดเห็นว่า การฝึกสมาธิ มีข้อดี คือ มีสมาธิ จิตใจสงบ จิตบริสุทธิ์ จิตใจผ่องใส จิตใจมั่นคง รองลงมา ร้อยละ 19.9 ทำให้มีสติรอบคอบ ทำงานได้เร็วไม่ผิดพลาด

นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา ร้อยละ 53.7 และ ร้อยละ 87.6 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง ศีล 5 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 49.1 และร้อยละ 83.4 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง ประโยชน์ของการรักษาศีล 5 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต เจริญปัญญา ร้อยละ 56.5 และร้อยละ 83.9 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การทำดี ละเว้นความชั่ว อยู่ใน ระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 78 และ 95.1 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง พระคุณของบิดามารดาอยู่ใน ระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว การบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 69.3 และ 92.8 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การตอบแทนผู้มีพระคุณ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนว

การบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 44.6 และร้อยละ 80.2 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การสวดมนต์-
แผ่เมตตา อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา
คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 41.4 และ 78.3 มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การมีสติ
อยู่กับปัจจุบันของตนเอง อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาที่นักเรียนส่วนใหญ่พอใจและม
ีความประทับใจ ร้อยละ 24.6 เป็นการเดินจงกรม รองลงมา ร้อยละ 20.7 การนั่งสมาธิ ร้อยละ 14.3 เป็น
กิจกรรมนันทนาการ และร้อยละ 11.2 เป็นกิจกรรมพระคุณบิดามารดา ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ
นักเรียนส่วนใหญ่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ร้อยละ 32.5
สวดมนต์นั่งสมาธิเดินจงกรม นั่งสมาธิเป็นมีสมาธิดีขึ้นใจเย็น ใจสงบขึ้น รองลงมา ร้อยละ 12.2 มี
มารยาท สำรวมเรียบร้อยขึ้นมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม
ตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่ ร้อยละ 27.2 อยากเข้าร่วมและอยากให้จัดกิจกรรมอย่างนี้
ขึ้นอีก อยากให้น้อง ๆ มาร่วมกิจกรรมนี้บ้าง อยากจะอยู่ต่อและเสนอให้จัดกิจกรรมให้นานกว่านี้
รองลงมา ร้อยละ 21.6 รายงานว่าได้เรียนรู้ธรรมะมากมาย เข้าใจความรู้ในพระพุทธศาสนาจากการ
ปฏิบัติธรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมให้มีความสุขสนุกสนานมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร การนำเสนอสรุปผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ คือ วัตถุประสงค์ การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมผลการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและ ผลการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้
  - 1.1 ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 37 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 38 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 985 คนที่ให้ ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม
  - 1.2 ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 6 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหาร จิตเจริญปัญญาจำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา จำนวน 36 คน ที่ให้ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม ใช้ในการสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน ในด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม สอบถามครูในด้านวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม สอบถามนักเรียนเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ความคิดเห็น กิจกรรมที่ประทับใจ ความเปลี่ยนแปลงของตนเอง สิ่งที่นักเรียนอยากจะทำบอก ความรู้ความเข้าใจ และประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ในด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา สัมภาษณ์ครูในด้านวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา แผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา สัมภาษณ์นักเรียนในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา การประเมินผล การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา และปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 6 ฉบับ ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาเนื้อหา โดยตรวจความครอบคลุมของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสอดคล้องของเนื้อหา และความถูกต้องของสำนวนภาษาที่ใช้สื่อความหมายของข้อความ จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ และผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา หลังจากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพัฒนาและโรงเรียนศรีวิทยา ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในด้านความถูกต้อง การสื่อความหมายของภาษา ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหา และการครอบคลุมเนื้อหาแล้วปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังสำนักงานพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน ครูและนักเรียน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลจากการสอบถามผู้บริหาร โรงเรียน และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม การสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา การสอบถามและการสัมภาษณ์นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาได้ข้อสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้การสัมภาษณ์

การศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 51 ขึ้นไป และนับถือศาสนาพุทธ ผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่ มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาโท ไม่มีวุฒิทางพระพุทธศาสนา มีประสบการณ์ในการบริหารงาน 1-5 ปี ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี ไม่มีวุฒิทางพระพุทธศาสนาแต่มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรมและมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นระยะเวลา 1-5 ปี ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม โดยการศึกษาด้วยตนเองและได้รับใบประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรม นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและนับถือศาสนาพุทธ โดยผู้บริหารโรงเรียน มีอายุระหว่าง 46-50 ปี (3 คน) ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีอายุมากกว่า 51 ขึ้นไป (5 คน) โดยผู้บริหารโรงเรียนมีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาตรี (3 คนเท่ากัน) และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี (4 คน) ผู้บริหารโรงเรียนมีประสบการณ์ในการบริหารงาน 1-5 ปี (4 คน) ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางพระพุทธศาสนาแต่มีประสบการณ์ในการเข้าวัดฟังธรรมเช่นเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเป็นระยะเวลา 6-10 ปีและได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมโดยการเข้าร่วมสัมมนาและการศึกษาด้วยตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนได้รับเกียรติคุณด้านคุณธรรม (2 คน) และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้รับใบประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรม (3 คน) และนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (27 คน)

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม (ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม)

2.1 ด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้แก่นักเรียน คือ เพื่อต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม มีวินัยและเป็นผู้ที่ใฝ่ในการเรียนรู้

2.2 ด้านการจัดทำแผนงาน

1) ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้จัดทำแผนงานกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสม และนำผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในปีที่ผ่านมา มาเป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน ซึ่งแผนงานการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนี้ได้ถูกกำหนดลงในตารางเรียนปีการศึกษา 2547

2) บุคลากรผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ประกอบด้วยครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง และครูที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม นอกจากนี้มีครูประจำชั้นของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและคณะภิกษุที่เป็นวิทยากร

3) การจัดสรรงบประมาณ ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมร้อยละ 10 ของงบประมาณที่โรงเรียนได้รับ จัดสรรงบประมาณตามความเหมาะสม

4) การให้บริการอุปกรณ์ และสื่อ ผู้บริหารส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์ และสื่อ โดยสื่อที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุด คือ นิทาน รองลงมา คือ วีดิทัศน์

5) สถานที่ตั้งของโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณวัด และมีการนิมนต์พระภิกษุมหาที่โรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมบรรยายธรรม การสอนวิชาพระพุทธศาสนา การสอนธรรมศึกษา กิจกรรมทำบุญตักบาตร การบรรพชาสามเณร การสอนวิธีการฝึกสติและการฝึกสมาธิ การจัดพิธีพุทธมามกะ การอาราธนาศีล 5 ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ใช้ห้องประชุมของโรงเรียนเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรม

2.3 ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความเห็นว่าประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หรือที่เรียกว่า “ค่ายคุณธรรม” รองลงมาเป็นการนิมนต์พระภิกษุมาสอนศีลธรรมหรือสอนวิชาพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดให้มีขึ้น ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน กิจกรรมอบรมในชั่วโมงเรียน กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์ กิจกรรมจัดนิทรรศการในวันสำคัญ กิจกรรมบรรยายธรรม โดยวิทยากรพิเศษ กิจกรรมประกวดมารยาทไทย กิจกรรมค่ายพักแรมของลูกเสือเนตรนารี และกิจกรรมตักบาตร

2) ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการจัดกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น รวมทั้งได้รับความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพูดคำหยาบคาย ไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ไม่ตั้งใจเรียน ทำการบ้านส่งไม่ตรงตามกำหนด หลังจากร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมแล้ว นักเรียนไม่พูดคำหยาบคาย รู้จักคุณค่าของเวลา ตั้งใจเรียน และทำการบ้านส่งตรงตามกำหนดมากขึ้น

2.4 ด้านวิธีการประเมินผลของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม ครูใช้วิธีการสังเกตขณะดำเนินงาน ซึ่งพบว่าพฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

2.5 ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1) ด้านแผนงาน โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านแผนงาน ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (14 คน) และครู หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (12 คน) พบปัญหาด้านการวางแผนงาน คือ ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด

2) ด้านบุคลากร โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านบุคลากร ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (11 คน) และครู หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (9 คน) พบปัญหา คือ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3) ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านการประเมินผล ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (10 คน) และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (11 คน) พบปัญหา คือ ขาดบุคลากรในการติดตามผล

4) ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านงบประมาณ ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (9 คน) และครู หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (9 คน) พบปัญหา คือ การใช้งบประมาณเกินของหมวดวิชาอื่น ๆ

5) ด้านอุปกรณ์และสื่อ โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านอุปกรณ์และสื่อ ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (13 คน) พบปัญหา คือ เวลาในการติดต่อหน่วยงานที่สังกัดและไม่สามารถหาหน่วยงานที่ให้ยืมสื่อได้ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (12 คน) พบปัญหา คือ ไม่สามารถหาหน่วยงานที่ให้ยืมสื่อได้

6) ด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านอาคารสถานที่ ส่วนผู้บริหารโรงเรียน (9 คน) พบปัญหา คือ สถานที่ที่มีบริเวณจำกัดและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (12 คน) พบปัญหา คือ ห้องจัดกิจกรรมมีจำกัด

3. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม)

3.1 ด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์

ปรัชญาและวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม ในการจัดกิจกรรมมีปรัชญาและวัตถุประสงค์เพื่อต้องการปลูกฝังคุณธรรม ปลูกจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ผู้เรียน โดยรู้จักนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และอยู่ในสังคมโลกปัจจุบัน ได้อย่างมีความสุข

3.2 ด้านแผนงาน

1) การจัดทำแผนงาน ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะครูเพื่อร่วมกันวางแผน กำหนดแผนปฏิบัติการ แต่งตั้งกรรมการผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน โดยจัดสภาพและบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม มีประสานงานในด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรม (จัดกลุ่มนักเรียน เตรียมเอกสารอุปกรณ์ สื่อ สถานที่ และยานพาหนะ ประชุม ร่วมกับพระวิทยากร ตลอดจนร่วมกันหาทุนทรัพย์ในการจัดกิจกรรม รวมถึงชี้แจงรายละเอียดให้นักเรียนในการเตรียมความพร้อมและแจ้งขออนุญาตจากผู้ปกครองในการพักค้างของนักเรียน) มีการนิเทศติดตามประเมิน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และติดตามผล

2) รูปแบบของเวลาที่ใช้จัดกิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (6 คน) กล่าวว่า จัดค่ายกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา 2 คืน 3 วัน

3) บุคลากรในการจัดกิจกรรม บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ได้แก่ ครูประจำชั้น เป็นผู้ดูแลนักเรียนของตน และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมดังกล่าว คือ ได้รับความรู้และหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติจากพระวิทยากร ทำให้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมและมีผู้เรียนที่กอปรด้วยคุณธรรม มีความอ่อนน้อมตั้งใจเรียน เป็นเด็กดีมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรม ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5 คน) มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมนี้เป็นการช่วยปลูกฝังคุณธรรมเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้มีสติ สงบจิต สำนึกใจ มีสมาธิ เช่น สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น นั่งสมาธิและเดินจงกรม เป็นต้น ถึงแม้ระยะเวลาอันสั้นแต่ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงกับพระภิกษุ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (3 คน) เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ทำให้รู้จักตนเองด้วย และมีความสามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดผิดสิ่งใดถูก เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ให้ข้อมูล ดังนี้
 คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความอดทน ความมีน้ำใจ
 ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักตนเอง มีความเข้าใจผู้อื่น มีเหตุผล มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และมีสติ
 ของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง แต่ภายหลังการร่วมกิจกรรม
 คุณธรรมด้านต่าง ๆ เหล่านี้ของนักเรียนอยู่ในระดับที่สูงขึ้น คือ ระดับปานกลางถึงระดับมาก

นอกจากนี้ นักเรียนยังเกิดการพัฒนาตนเองในระดับที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ รู้จักควบคุม
 อารมณ์ตนเองดีขึ้น มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น มีจิตใจอ่อนโยน มีกริยามารยาท มีความเสียสละ มีน้ำใจ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัย มีความอดทน รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณและสามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้จาก
 พระพุทธศาสนาไปใช้ในการชีวิตประจำวันมากขึ้น นักเรียนยังได้เรียนรู้และเข้าใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด
 สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร และมีเพื่อนคอยช่วยเหลือ เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ
 ช่วยเหลือซึ่งกันและกันช่วยให้นักเรียนไม่แก่งแย่งผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักให้อภัยกัน มีสติในการ
 แก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีจิตสำนึกสอนตัวเองได้ ระลึกได้เอง โดยที่ครูไม่ต้องบอก มีผลการเรียนดีขึ้นเพราะ
 มีสมาธิในการเรียนและมีความรับผิดชอบมากขึ้น

สิ่งที่ผู้ร่วมงานได้รับจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มี
 ดังนี้ ทำให้บุคลากรรักสามัคคีกัน ร่วมมือกันทำงาน และสามารถนำวิธีการจัดกิจกรรมหรือวิธีการ
 ถ่ายทอดคุณธรรมไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมได้

ด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษากรุงเทพมหานคร วัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาที่พุทธมณฑล และโดยเฉพาะสมาคมครูผู้
 ปกครองให้การสนับสนุนงบประมาณ ยานพาหนะ อาหารและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม

ด้านการเผยแพร่การจัดกิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียนเสนอว่าควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่การจัด
 กิจกรรมให้กับโรงเรียนอื่น ๆ โดยเสนอต้นแบบให้กับสถานศึกษาใกล้เคียง เสนอแนะแนวทางปฏิบัติงาน
 อย่างชัดเจน

4) ด้านงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
 และวัฒนธรรม ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสของ
 วัดใกล้โรงเรียนและได้รับความอนุเคราะห์จากมูลนิธิของเอกชน

5) ด้านสื่อและอุปกรณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ให้ข้อมูลว่าทางโรงเรียนได้เตรียมอุปกรณ์บางส่วน
 และทางวัดอนุเคราะห์อุปกรณ์ และสื่อที่ทันสมัย

6) ด้านสถานที่ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ประสานงานติดต่อขอจัดกิจกรรมนอกสถานที่ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่พุทธมณฑลและวัดใกล้โรงเรียน

3.3 ผู้ประเมินผลการจัดกิจกรรม ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครูประจำชั้นและฝ่ายประเมินผลของโรงเรียน วิธีการประเมินผลที่ใช้ คือ การสังเกต แบบสอบถาม และการให้เขียนความรู้สึก โดยผลการประเมินที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.4 ปัญหาของการจัดกิจกรรม

1) ด้านการวางแผนงาน โดยภาพรวมผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ไม่พบปัญหาด้านการวางแผนงาน

2) ด้านการประเมินผล ผู้บริหาร โรงเรียน (3 คน) ไม่พบปัญหา ผู้บริหาร โรงเรียน (3 คน) พบปัญหาในการประเมินผลการจัดกิจกรรมเพราะขาดบุคลากรในการติดตามผล

3) ด้านบุคลากร ผู้บริหาร โรงเรียน (4 คน) พบปัญหาด้านบุคลากรว่าไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4) ด้าน อุปกรณ์และสื่อ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ไม่พบปัญหา ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (1 คน) พบปัญหา คือ เวลาในการติดต่อหน่วยงานมีจำกัดและไม่สามารถหาหน่วยงานที่ให้ยืมสื่อได้

5) ด้านงบประมาณ ผู้บริหาร โรงเรียน (2 คน) กล่าวถึงสาเหตุที่งบประมาณในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาไม่เพียงพอเนื่องจาก มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก ผู้บริหาร โรงเรียน (1 คน) กล่าวถึงปัญหาด้านงบประมาณว่ามีจำกัดและขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรม

6) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ไม่พบปัญหาในด้านสถานที่จัดกิจกรรม ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (1 คน) กล่าวว่า สถานที่มีบริเวณจำกัดและห้องกิจกรรมมีจำกัด

4. ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2

4.1 การเข้าร่วมกิจกรรม

1) วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ทราบว่ากิจกรรมนี้มีเพื่อต้องการให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีมารยาท มีจิตใจที่ดีงาม และเพื่อต้องการให้เด็กเป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2) ข้อปฏิบัติในการเตรียมตัวเตรียมใจล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนที่ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด ทราบข้อปฏิบัติในการเตรียมตัวเตรียมใจล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยจะต้องเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัว และจะต้องเตรียมใจด้วยการไม่ถอแงเพราะคิดถึงบ้าน ต้องอดทน ไม่ซน ไม่เล่น และจะต้องเชื่อฟังพระอาจารย์และคุณครู

3) ความรู้สึกของนักเรียนเมื่อทราบว่า จะได้เข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ มีความรู้สึกดีใจมากที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ฝึกสมาธิ ร้องลงมา รู้สึกดีใจและตื่นเต้นมากที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมเพราะอยากรู้ว่าธรรมะเป็นอย่างไร

4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่กล่าวว่า ได้เรียนรู้ธรรมะ หรือหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา ได้รับ ประโยชน์ คือ มีสมาธิ มีจิตใจสงบ

5) ความรู้สึกก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกตื่นเต้นดีใจหลังเข้าร่วมกิจกรรมแล้วรู้สึกเสียใจ ยังไม่อยากจะกลับบ้าน อยากอยู่ทำกิจกรรมต่อ

6) ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการได้เรียนรู้วิธีการทำสมาธิ เพราะมีผลทำให้เรียนหนังสือได้เข้าใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นักเรียน จะนำวิธีการฝึกสติไปใช้ในการฟัง การรับประทานอาหาร การนอน ฯลฯ เพื่อให้มีสติ ทำให้จิตใจไม่วอกแวก

7) สถานกิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความประทับใจ คือ สถานกิจกรรมพระคุณแม่

8) หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิด คำพูด หรือการกระทำที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ คล่องแคล่วว่องไวขึ้นและมีสมาธิดีขึ้น และไม่พูดคำหยาบคาย พูดจาสุภาพไพเราะมากขึ้น

9) นักเรียนส่วนใหญ่คิดว่ากิจกรรมที่ได้เข้าร่วมนั้นมีความเหมาะสม

4.2 การประเมินผลการจัดกิจกรรม

- 1) ในด้านระยะเวลาของการจัดกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่เสนอให้ขยายระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเพิ่มเป็น 1 สัปดาห์
- 2) สำหรับสถานที่จัดกิจกรรมนักเรียนส่วนใหญ่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมในวัดนั้นได้บรรยากาศของการอยู่วัดเกิดความสงบกายและใจดี
- 3) ด้านจำนวนนักเรียน รสชาติอาหาร สื่อและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติ นักเรียนที่ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ กล่าวว่าดีมาก
- 4) ด้านวิทยากรที่มาอบรมคุณธรรมให้นักเรียนส่วนใหญ่ กล่าวว่า วิทยากรให้ความรู้และหลักปฏิบัติดีมาก และวิทยากรสร้างความสนุกสนาน
- 5) คติธรรมประจำใจของนักเรียนส่วนใหญ่ คือ ทำวันนี้ให้ดีที่สุด
- 6) ข้อเสนอแนะของนักเรียนส่วนใหญ่ คือ อยากให้จัดกิจกรรมนี้อีก

5. ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

5.1 ความรู้สึกหรือความคิดเห็นก่อน ระหว่าง และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกพอใจที่จะได้เข้ากิจกรรม และอยากฝึกจิตให้สงบอยู่ในระดับมาก
- 2) ระหว่างเข้าร่วมกิจกรรม

ความรู้สึกพอใจในวันที่ 1 วันที่ 2 และวันที่ 3 ของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม คือ ความมีจิตใจสงบ การนั่งสมาธิ และการกำหนดคิริยาบถย่อยได้อยู่ในระดับมากขึ้น ตามลำดับ

การมีจิตใจเมตตากรุณาต่อผู้อื่นและเดินจงกรมได้ทันในปัจจุบันของนักเรียน ในวันที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวันที่ 2 และวันที่ 3 นั้นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ
- 3) ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ความอดทน ความผ่อนคลาย ความเบื่อหน่าย นักเรียนส่วนใหญ่มีความอดทนมีความผ่อนคลายในระดับมาก เกิดความเบื่อหน่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อย

การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความอยากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนี้อีก ความอยากที่จะให้คนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้เช่นเดียวกับตน และความอยากที่จะนำสิ่งที่ได้รับไปบอกต่อจากหัวข้อดังกล่าวข้างต้นนักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกอยู่ในระดับมาก

ความพอใจในวิทยากร หัวข้อธรรมะที่ได้รับการอบรม กิจกรรมเข้าฐานประจำกลุ่ม กิจกรรมฟังธรรมจากพระอาจารย์ และกิจกรรมบูชาคุณบิดามารดา นักเรียนส่วนใหญ่มีความพอใจในหัวข้อดังกล่าวข้างต้นอยู่ในระดับมาก

ความพอใจในสื่อ เวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม อาหาร และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ มีความพอใจในสื่อ เวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม อาหาร และสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมในระดับมาก

5.2 ตอบคำถามตามความคิดเห็นของนักเรียน

1) ความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการสวดมนต์ไหว้พระ คือ ทำให้จิตใจสงบใส ร่าเริงเบิกบาน สดชื่น สว่าง สงบ ทำให้เกิดสมาธิ

2) สำหรับความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการฝึกสติ คือ ทำให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ทำให้รู้ว่าสิ่งไหนถูกผิด ดีชั่ว ควรไม่ควร ทำให้จิตใจสงบมีสมาธิและทำให้สามารถควบคุมตนเองมีความยับยั้งชั่งใจได้

3) สำหรับความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการฝึกสมาธิ คือ ทำให้เป็นผู้มีจิตใจสงบ มีสมาธิ มีสติรอบคอบ และทำให้รู้สึกผ่อนคลายไม่เครียด

5.3 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

1) ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่อง ศีล ประโยชน์ของการรักษาศีล 5 การทำดีและละเว้นความชั่ว พระคุณของบิดามารดา การตอบแทนผู้มีพระคุณ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้อยู่ในระดับมาก

2) นักเรียนส่วนใหญ่ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสวดมนต์-แผ่เมตตาและการมีสติอยู่กับปัจจุบันของตนเองอยู่ในระดับปานกลาง แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้อยู่ในระดับมาก

5.4 สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

1) กิจกรรมที่ชอบและรู้สึกประทับใจ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบและเกิดความประทับใจ การฝึกเดินจงกรม การฝึกนั่งสมาธิ กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมพระคุณบิดามารดา ตามลำดับ

2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วมีสมาธิดีขึ้น อารมณ์และนิสัยพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น รู้สึกผ่อนคลาย มีความสุขสบายใจ และเกิดความรักต่อพ่อแม่ครูอาจารย์มากยิ่งขึ้น

3) สิ่งนี้นักเรียนอาจจะบอก นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่อยากให้จัดกิจกรรม เช่นนี้ขึ้นอีก และอยากเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวและ เนื่องจากได้รู้ธรรมะมากมาย ได้เรียนรู้การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมที่มีความสนุกมาก รู้สึกประทับใจมากกับประสบการณ์ที่ได้รับและอยากจะทำว่าเราควรปฏิบัติธรรมทุกวัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษาศักดิ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร มีประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้

1. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความเห็นว่าประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา หรือที่เรียกว่า “ค่ายคุณธรรม” สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรตณกน เพชรวิวรรณ์ (2545) ที่ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นักเรียนที่ได้ผลดีที่สุด คือ กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม และอำไพ สุจริตกุล (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ค่ายความรู้คู่คุณธรรมจัดขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา รู้จักการปฏิบัติธรรมขั้นพื้นฐาน ทำให้มีสติและปัญญาพัฒนาตน เป็นคนดีมีความรู้คู่คุณธรรม ชาญฉลาดในการศึกษา รู้จักใช้ธรรมะในการแก้ปัญหาด้วยความกล้าหาญ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม รองลงมาเป็นการนิมนต์พระภิกษุมาสอนศีลธรรมหรือสอนวิชาพระพุทธศาสนา

แม้ว่าการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจะเป็นกิจกรรมที่จัดแล้วประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง แต่เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนนั้นยังไม่มั่นคง เพราะครูผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งพฤติกรรมได้กลับไปเป็นเช่นเดิม ดังนั้นเมื่อนักเรียนกลับจากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคุณธรรมแล้วผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมจึงควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักเรียนมีความคงทนประทับใจนักเรียนจนสามารถพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยต่อไป

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดให้มีขึ้น ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ตอนเช้าก่อนเข้าเรียน กิจกรรมอบรมในชั่วโมงเรียน กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์ นอกจากนี้มีการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาดทุกวัน มีการจัดนิทรรศการในวันสำคัญ การจัดบรรยายธรรมโดยวิทยากรพิเศษ การจัดประกวดมารยาทไทย การจัดค่ายพักแรมของลูกเสือเนตรนารีและการจัดตัดกบฏ ซึ่งการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สดชื่นร่มเย็นสะอาดเป็นประจำทุกวัน สอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน สมพงษ์ จิตระดับ, 2530) ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กวัย 6-12 ปี ให้สะอาด มีความร่มรื่น เด็กจะเข้าใจความสะอาด และพัฒนานิสัยรักความสะอาดขึ้นในตัวอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนี้การจัดนิทรรศการในวันสำคัญ เป็นประเภทของกิจกรรมสร้างนิสัยที่โรงเรียนจัดกันมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ หิรัญเกื้อ (2527)

2) ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการจัดกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน พบว่า ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น รวมทั้งได้รับความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพูดคำหยาบคาย ไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ไม่ตั้งใจเรียน ทำการบ้านส่งไม่ตรงตามกำหนด หลังจากร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมแล้ว นักเรียนไม่พูดคำหยาบคาย รู้จักคุณค่าของเวลา ตั้งใจเรียน และทำการบ้านส่งตรงตามกำหนดมากขึ้น

กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวมีผลให้นักเรียนเกิดความมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากยิ่งขึ้น ช่วยกล่อมเกลานักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อีกด้วย

3) ปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ด้านบุคลากร โดยภาพรวมผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พบปัญหาด้านบุคลากรเนื่องจากครูที่เป็นบุคลากรมีบุคลิกลักษณะและวิธีการสอนที่ดี เป็นผู้ที่เอาใจใส่กับผู้เรียนอย่างจริงจัง มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะพัฒนาจิตใจของผู้เรียนควบคู่กับความรู้ จึงติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดทั้งในและนอกห้องเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทำให้เกียรติและความรู้สึกรู้สีกว่าผู้เรียนเป็นเด็กดีและมีเหตุผล นำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาผูกเป็นปมปัญหาให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ทำให้เกิดการตระหนักรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการสรุปประเด็นสำคัญ กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้พบว่าครูยังได้คิดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในรูปแบบที่หลากหลาย

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

2.1 ด้านแผนงาน ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อร่วมกันวางแผน กำหนดแผนงาน เพื่อให้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารโรงเรียนจึงได้จัดประชุมคณะกรรมการอาจารย์เพื่อวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) เชิญครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่จัดกิจกรรมอย่างคร่าว ๆ และแบ่งฝ่ายงานรับผิดชอบ จากนั้นครูที่รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ไปวางแผนหรือตรวจสอบความเป็นไปได้ของแผนงาน

2) ประชุมเพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะจัดกิจกรรม และกำหนดเนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครูในด้านต่าง ๆ ได้แก่

ด้านวิทยากร ติดต่อประสานงานกับวิทยากรเรื่องวันเวลาสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม วางแผนจัดการเรียนรู้ (กระบวนการ เนื้อหาสาระและกิจกรรม) ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดไว้

ด้านเอกสาร ทำหนังสือถึงผู้ปกครอง จัดทำคู่มือนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม รายชื่อนักเรียนของแต่ละกลุ่ม วัสดุบัตรนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม หนังสือเชิญวิทยากร หนังสือขอบคุนถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุน ทำเอกสารสรุปงานการจัดกิจกรรม ฯลฯ

ด้านการประเมินผล สร้างแบบประเมินผล เตรียมแบบประเมินผลตามจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม และประเมินผลการจัดกิจกรรมว่าประสบผลสำเร็จในระดับใด อะไรที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในปีถัดไป

ด้านงบประมาณ คำนวณค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าสถานที่ ของที่ระลึกวิทยากร ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น ถ้างบของโรงเรียนไม่เพียงพอ จะหางบประมาณเพิ่มเติมจากทางใดได้บ้าง เช่น จากผู้ปกครอง บริษัทห้างร้าน วัดใกล้โรงเรียน ฯ

ด้านสวัสดิการ ดูแลอาหาร ของว่าง เครื่องดื่มและยาสามัญประจำบ้านของนักเรียน คณะครูและวิทยากร

ด้านอุปกรณ์และสื่อ ดูแลเรื่องแสง เสียงและภาพ(บันทึกภาพ บันทึกเป็นวิดีโอทัศน์) รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม เช่น กิจกรรมแสงเทียนพระคุณแม่ เตรียมเทียนและที่รองเทียนกันหยด สำหรับนักเรียน ดินสอ กระดาษสีตัดเป็นรูปหัวใจไว้ให้นักเรียนเขียนความในใจถึงคุณแม่ เครื่องเสียง ไมค์ เทปที่ใช้เปิดประกอบกิจกรรม เป็นต้น

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับความอนุเคราะห์อุปกรณ์ (คอมพิวเตอร์ เครื่องเสียง ฯ) และสื่อที่ทันสมัยเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักเรียนมาก โดยเฉพาะวิธีดีทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ เกมตอบปัญหาธรรมะ เรื่องนรก (สัตว์นรกถูกทัณฑ์ทรมานจากกรรมชั่วที่สร้างไว้) ฯลฯ จากวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรัชญา เวสารัชช (2527) วัดและพระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนและเกี่ยวพันโรงเรียนในด้านต่าง ๆ คือ ให้ยืมสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

จากการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญมากที่สุดผู้หนึ่งที่ทำให้เกิดกิจกรรมนี้และดำเนินการจัดกิจกรรมได้ประสบความสำเร็จ เพราะหากครูผู้จัดกิจกรรมไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านนโยบาย งบประมาณ บุคลากร ฯลฯ แล้วก็ยากที่จะเกิดกิจกรรมดี ๆ อย่างนี้และยากที่จะจัดให้ประสบความสำเร็จได้

2.2 บุคลากรในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ได้แก่ ครูประจำชั้นเป็นผู้ดูแลนักเรียนของตน และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมดังกล่าว คือ ได้รับความรู้และหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติจากพระวิทยากร ทำให้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม และมีผู้เรียนกอบด้วยคุณธรรมมีความอ่อนน้อม ตั้งใจเรียน เป็นเด็กดีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการจัดอบรมพัฒนาจิตเจริญปัญญาและการอบรมเทคนิควิธีการสอดแทรกคุณธรรมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนให้กับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและครูในโรงเรียน เพื่อให้ครูได้มีประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและนำเทคนิค วิธีการและประสบการณ์ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5 คน) เห็นว่าเป็นการช่วยปลูกฝังคุณธรรมเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้เป็นผู้มีสติ สงบจิต สบายจิต มีสมาธิ เช่น สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น นั่งสมาธิและเดินจงกรม เป็นต้น ถึงแม้ระยะเวลาอันสั้นแต่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงกับพระภิกษุ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (3 คน) เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ทำให้รู้จักตนเองด้วย และมีความสามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดผิดสิ่งใดถูก เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (4 คน) ให้ข้อมูลดังนี้ คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความอดทน ความมีน้ำใจ

ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักตนเอง มีความเข้าใจผู้อื่น มีเหตุผล มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และมีสติของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง แต่ภายหลังการร่วมกิจกรรมคุณธรรมด้านต่าง ๆ เหล่านี้ของนักเรียนอยู่ในระดับที่สูงขึ้น คือ ระดับปานกลางถึงระดับมาก นั่นเป็นเพราะกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนในค่ายคุณธรรมเป็นกิจกรรมที่มุ่งฝึกจิตพัฒนาตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการสวดมนต์ เคนจงกรม นั่งสมาธิ ฐานกิจกรรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมนันทนาการที่ฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะทางสังคม การช่วยเหลือมีน้ำใจต่อกัน เป็นต้น จึงทำให้ผลจากการเข้าร่วมค่ายคุณธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก

นอกจากนี้ นักเรียนยังเกิดการพัฒนาตนเองในระดับที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองดีขึ้น มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น มีจิตใจอ่อนโยน มีกริยามารยาท มีความเสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัย มีความอดทน รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณและสามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้จากพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น นักเรียนยังได้เรียนรู้และเข้าใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร และมีเพื่อนคอยช่วยเหลือ เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันช่วยให้นักเรียนไม่แก่งแย่งผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักให้อภัยกัน มีสติในการแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองโดยที่ครูไม่ต้องบอก มีผลการเรียนดีขึ้นเพราะมีสมาธิในการเรียนและมีความรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546) ที่กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมมาจากการสวดมนต์ภาวนา และนั่งสมาธิ

สิ่งที่ผู้ร่วมงานได้รับจากการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มีดังนี้ ทำให้บุคลากรรักสามัคคีกัน ร่วมมือกันทำงาน และสามารถนำวิธีการจัดกิจกรรมหรือวิธีการถ่ายทอดคุณธรรมไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมได้

3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความรู้สึกหรือความคิดเห็นและความรู้จากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2

กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติ นักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ทุกคน กล่าวว่า พระวิทยากรเป็นผู้ที่ให้ความรู้และหลักปฏิบัติดีมาก กิจกรรมต่าง ๆ ได้เรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิระศักดิ์ ศักดิ์พิสัยฐ์ (2527) พบว่าครูในกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการศึกษาที่พระจัดให้แก่โรงเรียนประถมศึกษา ในเรื่องการอบรมจริยธรรมนั้น พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกว่าครู เพราะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยิ้มแย้ม เปิดเผย พุดจาไปเพราะตรงไปตรงมา มีความยุติธรรมมีเมตตาอยู่เบื้องนิตย์ สงบเสงี่ยม มีความสำรวมระมัดระวังอยู่เสมออดทนเข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างที่ดี

4. ข้อมูลจากการสอบถามความรู้สึกหรือความคิดเห็นและความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2

4.1 ความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในช่วงก่อน ระหว่างและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ความรู้สึกที่เกิดขึ้นก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้สึกพึงพอใจของนักเรียนส่วนใหญ่ที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมและอยากฝึกจิตใจให้สงบอยู่ในระดับมาก รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง

ความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม

1) ความรู้สึกพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การนั่งสมาธิ และการกำหนดอิริยาบถย่อยของนักเรียนในวันที่ 1 วันที่ 2 และวันที่ 3 อยู่ในระดับมากขึ้น ตามลำดับ

เนื่องจากวันแรกเป็นวันที่นักเรียนกำลังปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ใหม่ ๆ อีกทั้งกิจกรรมที่ฝึกสติและฝึกสมาธิ จัดระยะเวลาที่เหมาะสมกับแต่ละระดับชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) คือ ประมาณ 15-30 นาที และมีความเหมาะสมกับลักษณะนิสัยรวมถึงพื้นฐานเดิมของนักเรียน จึงทำให้การนั่งสมาธิและการฝึกสติในวันที่ 2 และวันที่ 3 นักเรียนมีความพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นตามลำดับ

2) การมีจิตใจสงบ การมีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น และเดินจงกรมได้ทันในปัจจุบันของนักเรียนส่วนใหญ่ ในวันที่ 1 นั้น อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนวันที่ 2 และวันที่ 3 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

เนื่องจากวันที่ 1 มีการปฐมนิเทศและอยู่ในช่วงปรับกายปรับใจ ต่อมาในวันที่ 2 นักเรียนเริ่มมีจิตใจที่สงบมากขึ้น ประกอบกับการที่ได้แผ่เมตตาในยามเช้าอากาศชุ่มชื้น สภาพจิตใจชุ่มเย็นทำให้เกิดความรู้สึกอ่อนโยน เกิดความรู้สึกเมตตาต่อผู้อื่นมากยิ่งขึ้น จิตใจเริ่มสงบและเมื่อได้เดินจงกรมจึงทำให้สามารถกำหนดสติอยู่กับปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในวันที่ 3 นั้นจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างชัดเจน

ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่ ในด้านความรู้สึก เบื่อหน่ายอยู่ในระดับน้อย ความคิดเห็นหรือความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ความอดทน ความรู้สึกผ่อนคลาย การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้สึกอยากเข้าร่วมกิจกรรมนี้อีก ความรู้สึกอยากให้คนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้เช่นเดียวกับตน ความรู้สึกอยากนำสิ่งที่ได้รับไปบอกต่อ ความพอใจในวิทยากร ความพอใจหัวข้อธรรมะที่ได้รับการอบรม ความพอใจกิจกรรมเข้าฐานประจำกลุ่ม กิจกรรมฟังธรรมจากพระอาจารย์ กิจกรรมบูชาคุณบิดามารดา สำหรับการใช้สื่อ ระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม รสชาติอาหารและสถานที่จัดกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่มีความพอใจอยู่ในระดับมาก

4.2 การตอบคำถามตามความคิดเห็นของนักเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการสวดมนต์ไหว้พระและได้แผ่เมตตาให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลาย คือ ทำให้จิตใจผ่องใส ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น สว่าง สงบ ทำให้เกิดสมาธิ ดังที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545) ได้กำหนดการสวดมนต์ให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา เพราะการสวดมนต์จะทำให้จิตเป็นสมาธิได้เร็วขึ้น ทั้งนี้การสวดมนต์ต้องสวดอย่างมีสติไม่ใจลอย

4.3 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ สីล 5 และประโยชน์ของการรักษาสีล 5 การทำดีและละเว้นความชั่ว พระคุณของบิดามารดา การตอบแทนผู้มีพระคุณ การสวดมนต์และแผ่เมตตา และการกำหนดสติให้อยู่กับปัจจุบัน ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในอยู่ในระดับมาก โดยร้อยละของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมนั้นมีจำนวนมากกว่าร้อยละของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากความรู้ในด้านต่าง ๆ ข้างต้นที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมนั้น มีความเหมาะสมกับนักเรียน พระวิทยากรมีเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน ประกอบกับการที่นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 3 วัน ย่อมมีความแตกต่างจากการที่นักเรียนได้เรียนเฉพาะในชั้นเรียน จึงทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

4.4 สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ชอบและเกิดความประทับใจ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบและเกิดความประทับใจในการฝึกเดินจงกรม ร้องลงมาเป็น การฝึกนั่งสมาธิ กิจกรรมนั้น ทนทาน และกิจกรรมพระคุณบิดามารดาตามลำดับ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่คือ มีสมาธิดีขึ้น อารมณ์และนิสัยพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น รู้สึกผ่อนคลาย มีความสุขและสบายใจ และรักพ่อแม่ครูอาจารย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประหยัด ลักษณะงาม (2532) ที่ผู้เข้ารับการอบรมทุกกลุ่มพัฒนาขึ้นทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การมีสติสัมปชัญญะ การรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการมีสมาธิ โดยพัฒนาอยู่ในระดับสูงและสูงมาก

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาประการแรกนั้นอยู่ที่การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร โรงเรียน ดังนั้นจึงขอให้ข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาควรสนับสนุนและผลักดันให้เกิดกิจกรรมนี้ขึ้นในโรงเรียน โดยการจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมนี้ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนที่ดำเนินการจัดกิจกรรมกับผู้บริหาร โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อให้ผู้บริหาร โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญ และได้ร่วมกันกำหนดเป็นกิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งของโรงเรียน

2. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาประการที่สองนั้น อยู่ที่ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาและการติดตามผลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงขอให้ข้อเสนอแนะว่าผู้บริหาร โรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่อง เพื่อให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้นประทับอยู่ในใจของผู้เรียน ได้ยั่งยืนนานยิ่งขึ้น เพราะถ้าขาดความต่อเนื่องแล้ว การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ เลือนหายไปตามกาลเวลา

3. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาประการที่สามนั้น อยู่ที่รูปแบบกระบวนการในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา ได้แก่ การจัดกิจกรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน ระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมไม่ควรนานเกินไป ความสามารถในการใช้เทคนิคและวิธีการของพระวิทยากรที่ดำเนินการจัดกิจกรรม ความใส่ใจของคณะครูในการดูแลผู้เรียน ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความร่วมมือความพึงพอใจและความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน ดังนั้นจึงขอให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหาร โรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูกลุ่มสาระอื่น ๆ เข้าอบรมหลักสูตรเข้มข้นที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการศึกษารูปแบบ เทคนิค วิธีการในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อที่จะสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมได้ภายในชั้นเรียนและบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นการสร้าง

บรรยากาศการส่งเสริมคุณธรรมกันแบบเป็นทีม และปัญหาการขาดบุคลากรในการพัฒนาคุณธรรม
ให้ผู้เรียนในโรงเรียนย่อมจะไม่เกิดขึ้นด้วย

4. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของ
การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา
ประการที่สี่นั้น อยู่ที่ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารโรงเรียน
และครูควรสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครองให้ตระหนักถึงความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมทั้ง
ในโรงเรียนและนอกสถานที่ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้เกิดการประสานงานกัน เพื่อให้เกิดความ
สัมพันธ์ที่ดีระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยปรึกษาหาแนวทางและความเป็นไปได้ที่จะปฏิบัติร่วมกัน
เพื่อที่จะให้เกิดความประสานร่วมมือกันระหว่าง “บ ว ร” ขึ้น อย่างเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของ
สถานที่นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้กับ
นักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา
2. ควรมีการศึกษารูปแบบในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต
เจริญปัญญาในแต่ละระดับชั้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการให้กับโรงเรียนที่จะเริ่มดำเนินการจัด
กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2545. เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.
คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2545. หนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.
กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. 2547. การปฐมนิเทศโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 29
ก้นยายน 2547 ณ โรงแรมตรัง. กรุงเทพฯ : (มปท.).
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. 2540. โครงการพัฒนาคุณภาพการ
เรียนการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝน
กาย วาจา ใจ ต้นแบบการเรียนรู้ด้านทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ไอเดียสแควร์.
- คณะกรรมการองค์การเครือข่ายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย. 2545. กิเลสเป็นรากเหง้าของความ
ชั่วร้าย. ในทิพย์ นิลนพคุณ, กลยุทธ์การสอดแทรกจริยธรรมในการสอน, 9. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์
เซ็นเตอร์.
- จงจรัส แจ่มจันทร์ และสุพน ทิมอ่ำ. 2546. พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. หนังสือเรียน สาระ
การเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- จรัส พัทธราชศักดิ์. 2546. หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่
4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- จิระภรณ์ หิรัญเกื้อ. 2527. การสำรวจกิจกรรมสร้างนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระศักดิ์ ศักดิ์พิสิษฐ์. 2527. ความคิดเห็นของพระสงฆ์และครูเกี่ยวกับการสนับสนุนการศึกษาที่วัดให้
แก่โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในวัดในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นัฐภูมิ หลอมประโคน. 2546. พระพุทธศาสนา 4. ชุดกิจกรรมบูรณาการพัฒนาศึกษาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษา.
- เจก ณะศิริ. 2528. สมาธิกับคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : แพลนพรีนติ้ง.
- เจก ณะศิริ. 2541. ทำอย่างไรชีวิตจะยืนยาวและมีความสุข. พิมพ์ครั้งที่ 82. กรุงเทพฯ : คราฟแมนเพรส.
- ชวง พิกุลสวัสดิ์. 2547. วิธีปฏิบัติให้ได้มรรคผลนิพพาน. [online]. กรุงเทพฯ : แหล่งที่มา <http://www.geocities.comRainForestJungle2897file1>. [10 มกราคม 2547].
- ดลพัฒน์ ยศธร. 2542. การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์คุษฎีบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. 2547. การเรียนรู้สู่พลังจิตใจเล่ม 2. กรุงเทพฯ : มุลินธิสคศรี-สฤษดีวังส์.
- ธีราพร กุลนานันท์. 2544. การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ทฤษฎี แนวคิด และแนวปฏิบัติ. นครสวรรค์ : คอมพิวเตอร์แอนด์กราฟฟิค.
- น้อม งามนิสัย และคณะ. 2546. สังคมศึกษา. หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.
- บันลือ พุกกะวัน. 2525. การประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประคอง วรรณสุด. 2542. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชาสัมพันธ์, กรม. 2542. ประมวลพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ศูนย์ผลิตเอกสารและเผยแพร่ สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์.
- ประภาศรี สีหอำไพ. 2543. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. ธรรมจักรแห่งจิตวิวัฒน์. ครุศาสตร์. 32 , 1 (ก.ค.-ค.ค. 2546) : 119.
- พรตณฤณ เพชรวิวรรณ. 2545. การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). 2543. หน้าที่ของคน (ฉบับสมบูรณ์) คนดีและคุณสมบัติพิเศษของนักบริหาร. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2542. ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก. น้อมถวายกุศลเป็น อริยบูชาวิสาขบูชา 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2545. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : ลี้อะวัน.

- พระมหาสมชาย (ฐานวุฑฺโฒ). 2548. มงคลชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า”. กรุงเทพฯ : ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์.
- พระราชวรมุนี. 2527. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- พระราชวรมุนี. 2543. การจัดการศึกษาเพื่อการสมคูล. ในทรวงวิทย์ แก้วศรี, การประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ 2, 672. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระศรีวิสุทธิกวี. 2527. กรรมฐาน 40 วิธี. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระอาจารย์บุญนพ สุทธิสีโล. 2542. คู่มืออบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร. ฉะเชิงเทรา : เกษมรติ.
- พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน. 2534. มรดกล้ำค่าของชาวพุทธ. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. 2547. ชั้น วิมุติสังฆกิจธรรมะ บทประพันธ์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พิศเงาเกาะ. 2530. สมาธิและแนวการปฏิบัติ. นครราชสีมา : ด้านสุทธา.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. 2543. จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาไทย:รวมบทบรรยายและบทความพิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ นาคสุวรรณ, วันนอร์ มะทา และคณะ. 2529. กิจกรรมเสริมหลักสูตร. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- มนิรัตน์ สุขโชติรัตน์. 2545. ทดลองง่าย : คู่มือการเตรียมร่างกายและจิตใจไว้ตลอดบุตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. 2545. ชุดฝึกอบรมวิทยากรที่มำนำการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. ชุดที่ 1 เรื่องแนะนำหลักสูตรสร้างศรัทธาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ณ สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (วัดไร่ขิง) ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 16-22 ธันวาคม 2545. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. 2545. ชุดฝึกอบรมวิทยากรที่มำนำการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. ชุดที่ 2 เรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญา. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- แผ่นดิน สุขบำรุง. 2546. สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. หนังสือประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำคูณสภา.

- ระพิน ชูชื่น. 2533. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- เรณู นุ่มอาษา. 2532. ผลของการฝึกสมาธิด้วย “ การเจริญสติภาวนา อ้าไฟ-เทคนิค ” สำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ลักขมัย ชยโกทิ. 2543. สาส์น ๗พณฯ นายลักขมัย ชยโกทิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและการศาสนา ประเทศศรีลังกา. ในทรงวิทย์ แก้วศรี, การประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ 2, 447. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรินทิพย์ หมี่แสน. 2543. ผลของการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อเยาวชนอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริยา ชินวรรณโณ และคณะ. 2543. สมาธิในพระไตรปิฎก : วัตนาการตีความคำสอนเรื่องสมาธิ ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารี ถิระจิตร. 2534. การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชากร, กรม. 2545. หนังสือสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- วิชากร, กรม. 2545. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ศรีธรรม ธนะภูมิ. 2535. พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพงษ์ จิตระดับ. 2530. การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ – อรุณี สัมศิริและคณะ. 2547. สื่อการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป. 4 สมบูรณ์แบบ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. ชุดคู่มือครู ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช สํารายราษฎร์.
- สำนักงานพัฒนาคุณธรรม, กระทรวงศึกษาธิการ. 2533. คู่มือพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพฯ : การศาสนา.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2546. อานิสงส์การสมาทานศีล 5. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547. ชุดฝึกอบรม หลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม 2 คืน 3 วัน “ค่ายพุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม”. ปทุมธานี : (มปท.).
- สำเนียง เลื่อมใส. 2546. พระพุทธศาสนา 4. หนังสือเรียน สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เอมพันธ์.
- สุภาพร ตันนากัย. 2534. ผลการใช้กิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ-เทคนิค เพื่อส่งเสริมความเอื้อ เพื่อเพื่อแผ่ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. 2529. คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : (มปท.).
- สุนน อมรวิวัฒน์. 2545. รายงานผลการดำเนินโครงการนำร่องระดับชาติ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ในโรงเรียนนำร่อง : รูปแบบที่คัดสรร. เอกสารโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ลำดับที่ 7. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอส พี เค เปเปอร์ แอนด์ ฟอรั่ม.
- สุวิน ทองปั้น และคณะ. 2546. พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. หนังสือเรียน สาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.
- อมรวิรัช นาคทรพร. 2545. ซีพจรการศึกษาโลก. ครุศาสตร์ 31 (กรกฎาคม-ตุลาคม) : 197.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2542. การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : มรกต อินคัสตรีส์.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2546. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำไพ สุจริตกุล. 2545. ประมวลบทความความรู้คุณธรรม. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- อูมา สุขนธมาน. 2543. การประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และราชการ/โรงเรียน : การดำเนินงานสนองพระราชดำริ. ในคณาจารย์ภาควิชาประถมศึกษา, เฉลิมพระเกียรติสตุติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระอัญจริยบารมี พุทธศักราช 2542 ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 63. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย จุลจาริตต์. 2546. วิธีฝึกปฏิบัติธรรม ในชีวิตประจำวันอย่างง่าย ๆ. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

ภาษาอังกฤษ

Krathwohl, D. R., Bloom, B. B., and Masia, B. B. 1964. Taxonomy of Educational Objectives :
The classification of Educational Goals. New York: David Mckay.

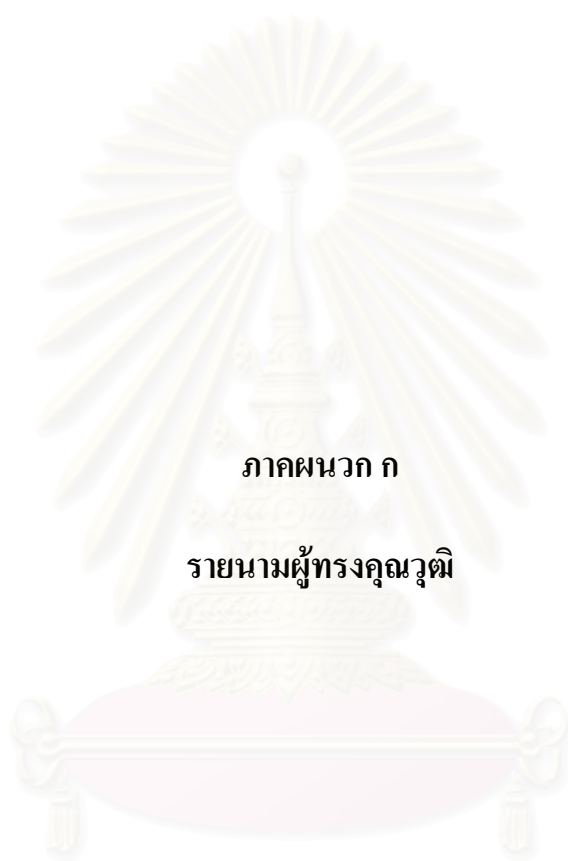
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระอาจารย์คำสิริ ภูมิปัญญา โยมิปัญญา
พระอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน
ประจำอยู่ที่วัดไทยแอล.เอ. นครรัฐลอสแอนเจลิส
ประเทศสหรัฐอเมริกา
2. รองศาสตราจารย์พูนสุข บุญสวัสดิ์
ข้าราชการบำนาญ อดีตอาจารย์สาขาวิชาประถมศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์ภิรมย์ ศรีเพชร
ข้าราชการบำนาญ อดีตศึกษานิเทศก์สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษา จังหวัดราชบุรี เขต 1
4. อาจารย์วรินทร์ทิพย์ หมี่แสน
อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก
จังหวัดตาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายชื่อโรงเรียน

และตัวอย่างตารางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในการศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

เขต 1	เขต 2	เขต 3
โรงเรียนพญาไท	โรงเรียนบางบัว	โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค
โรงเรียนราชวินิต	โรงเรียนวัดใหม่ช่องลม	โรงเรียนโฆมิตสโมสร
โรงเรียนวัดโบสถ์	โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์	โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส
โรงเรียนวัดโสมนัส	โรงเรียนวัดอู่ไทยธรรม	โรงเรียนวัดช่างเหล็ก
โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก	โรงเรียนพระยาประเสริฐ-	โรงเรียนวัดนาคปรก
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์	สุนทราศรัย	โรงเรียนวัดสังข์กระจาย
โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๗๕	โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง
โรงเรียนวัดพลับพลาชัย	โรงเรียนบ้านหนองบอน	โรงเรียนประถมทวิธาภิเศก
โรงเรียนมหาวิทยาลัยวชิราวุฒ	โรงเรียนวัดมหาบุศย์	โรงเรียนวัดเจ้ามูล
โรงเรียนวัดชนะสงคราม		โรงเรียนวัดหนัง
โรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม		โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม
โรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาส		โรงเรียนอมรินทราราม
โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ		
โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ		
โรงเรียนคาราคาม		
โรงเรียนประถมนนทบุรี		
โรงเรียนสายน้ำทิพย์		
โรงเรียนวัดด่าน		
18 โรงเรียน	8 โรงเรียน	12 โรงเรียน

รายชื่อโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในการศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

รายชื่อโรงเรียน
โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค   โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์   โรงเรียนวัดนาคปรก
โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก   โรงเรียนพญาไท

ตัวอย่างตารางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

วันที่ 1

- 08.00 น. ลงทะเบียน รายงานตัว
- 08.30 น. พิธีเปิด
- 09.30 น. ปฐมนิเทศ กิจกรรมละลายพฤติกรรม
- 11.00 น. รับประทานอาหาร
- 12.30 น. ปฏิบัติกิจกรรมฐาน 4 ฐาน
- 16.00 น. พักผ่อน/ทำกิจส่วนตัว
- 17.30 น. รับประทานอาหารเย็น
- 18.30 น. ทำวัตรเย็น สวดมนต์ แผ่เมตตา/สมาธิ
- 19.30 น. พักเปลี่ยนอิริยาบถอย่างมีสติ
- 19.40 น. นันทนาการ 4 กิจกรรม
- 21.10 น. สรุปลงสร้อยกุญแจ มาลาบูชาคุณ
- 21.30 น. เข้านอนพักผ่อนอย่างมีสติ

วันที่ 2

- 04.00 น. ตื่นนอน ทำกิจส่วนตัว
- 04.30 น. ทำวัตรเช้า/สมาธิ/เดินจงกรม
- 06.00 น. อาบน้ำ/ทำกิจส่วนตัว
- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ร่วมกันที่ประชุม ใจซื่อซ้องใจไฝธรรม
- 09.00 น. เข้าฐานกิจกรรม
- 11.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 12.30 น. เข้าฐานกิจกรรม
- 16.00 น. พักผ่อน/ทำกิจส่วนตัว
- 17.30 น. รับประทานอาหารเย็น
- 18.30 น. ทำวัตรเย็น สวดมนต์ แผ่เมตตา/สมาธิ
- 19.30 น. พักเปลี่ยนอิริยาบถอย่างมีสติ

- 19.30 น. กิจกรรมนันทนาการ
 20.10 น. กิจกรรมแสงเทียน แสงธรรม
 21.00 น. สรภัญญะ มาลาบูชาคุณ
 21.30 น. เข้านอนพักผ่อนอย่างมีสติ

วันที่ 3

- 04.00 น. ตื่นนอน ทำกิจส่วนตัว
 04.30 น. ทำวัตรเช้า/สมาธิ/จุดเทียนแห่งปัญญา
 06.30 น. อาบน้ำ/ทำกิจส่วนตัว
 07.30 น. รับประทานอาหารเช้า
 08.00 น. เข้าฐานกิจกรรม
 11.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน
 13.00 น. สรภคุณธรรมจากกิจกรรม ตัวแทนนักเรียนกล่าวแสดงความรู้สึก
 พิธีขอมา มอบของที่ระลึก
 14.00 น. พิธีปิด ผู้อำนวยการ โรงเรียนกล่าวขอบคุณพระวิทยากร
 มอบเกียรติบัตรนักเรียน
 14.30 น. เสร็จสิ้นการอบรม

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่

1

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์

ผู้วิจัย

นางสาวอภิชา แดงจำรูญ

ภาควิชา หลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชา ประถมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ผู้บริหาร หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ หรือผู้ช่วย
ผู้บริหาร หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ของโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมจำนวน 1 ท่าน

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา โดยคำถาม
แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้นในระหว่างวัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา (ค่ายคุณธรรม/ค่ายพุทธบุตร)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

แนะนำการตอบแบบสอบถาม

1. กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน
2. บางข้อท่านสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ
3. คำตอบใดไม่มีในแบบสอบถามให้ท่านเติมข้อความลงในช่องอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้ว

กรุณาส่งกลับคืนที่สำนักงานเขต

หรือติดต่อให้ผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง

โทรศัพท์ 0-9113-0072

ขอขอบคุณที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามค่ะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ
  - ชาย   หญิง
2. นับถือศาสนา
  - พุทธ   คริสต์   อิสลาม   อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
3. อายุ
  - ไม่เกิน 30 ปี   41 – 45 ปี
  - 31 – 35 ปี   46 – 50 ปี
  - 36 – 40 ปี   51 ปีขึ้นไป
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด
  - ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สาขาหรือวิชาเอก.....
  - ปริญญาโท สาขาหรือวิชาเอก.....
  - ปริญญาเอก สาขาหรือวิชาเอก.....
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
5. วุฒิการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา
  - ไม่มี   มี (โปรดระบุ) .....
6. ประสบการณ์ทางการปฏิบัติธรรม
  - มีประสบการณ์ ได้แก่.....
    - เข้าวัดฟังธรรม
    - ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ..... วัน   ฝึกสมาธิ.....วัน
    - บวชชี.....วัน   บวชชีพรหมณ์.....วัน
    - บวชเณร.....วัน   อุปสมบท.....วัน
    - อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
7. ประสบการณ์ในการบริหารงาน ..... ปี
8. ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนก่อนรับตำแหน่งผู้บริหาร
  - ไม่มีประสบการณ์
  - มีประสบการณ์เป็นเวลา ..... ปี

9. การได้รับการอบรม การเพิ่มพูนความรู้ หรือวิธีการในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้แก่นักเรียน

อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ครั้งที่	หัวข้อการประชุม / อบรม / สัมมนา	หน่วยงานที่จัด
1.		
2.		
3.		
4.		

รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

เชื่อมชมการจัดกิจกรรมของ โรงเรียนอื่น ๆ

ศึกษาด้วยตนเอง

อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

10. เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่สถานศึกษาหรือบุคลากรในสถานศึกษาได้รับ (ครุต้นแบบ ครูเกียรติยศ ได้เกียรติบัตร รางวัล ทู่น ฯลฯ)

ประเภทเกียรติคุณ	ผู้ได้รับ/พ.ศ.ที่ได้รับ	หน่วยงานที่มอบให้
1.		
2.		
3.		
4.		

ส่วนที่ 2 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้นในระหว่างวัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1. ปรัชญาของโรงเรียน คือ .....
.....
2. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ใดบ้าง
  - เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม
  - เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
  - เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน
  - เพื่อให้ส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
  - เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
  - เพื่อให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ
  - เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
  - เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดี
  - เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
  - เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
3. โรงเรียนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมหรือไม่
  - ไม่ได้จัดทำ
  - จัดทำ โดยมีผู้ดำเนินการจัดทำ ดังนี้
    - ผู้บริหาร
    - ครูประจำชั้น
    - ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
    - หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
    - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4. โรงเรียนได้นำข้อมูลใดบ้างมาพิจารณาเพื่อวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้กับนักเรียน
  - ความต้องการของครู
  - ความต้องการของผู้ปกครอง
  - ความเหมาะสมของเวลา
  - ความเหมาะสมของสถานที่
  - ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น
  - การประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา
  - พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

5. โรงเรียนกำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียนปีการศึกษา 2547 หรือไม่

- ไม่จัด เนื่องจาก.....
- จัด สัปดาห์ละ .....ชั่วโมง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6. ท่านคัดเลือกบุคลากรเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอย่างไรบ้าง

- เลือกตามหมวดวิชาที่เกี่ยวข้อง
- เลือกตามความสนใจและสมัครใจ
- เลือกตามประสบการณ์การจัดกิจกรรมของครู
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7. กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนได้จัดให้มีขึ้น

กิจกรรม	ความถี่ของกิจกรรม (1 ครั้ง/...)				
	วัน	สัปดาห์	เดือน	ภาคเรียน	ปีการศึกษา
1. สวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน					
2. การอบรมในชั่วโมงเรียน					
3. การอบรมและสวดมนต์ไหว้พระวันสุดท้าย					
4. กิจกรรมตักบาตร					
5. กิจกรรมบรรพชาสามเณร					
6. เชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยายธรรม					
7. นิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง					
8. กิจกรรมฝึกมารยาทไทย การอบรมการประกวด					
9. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี การอยู่ค่ายพักแรม					
10. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ร่มเย็นสะอาด					
11. มีคติธรรมเตือนใจ ตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียง					
12. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					

8. กิจกรรมใดที่ท่านคิดว่าประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

9. ท่านใช้วิธีการใดบ้างในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

- ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน
- ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

10. โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีการศึกษาให้กับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมประมาณร้อยละ.....
ของงบประมาณที่ให้กับกิจกรรมทั้งหมด

11. โรงเรียนให้บริการวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อแก่ครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอย่างไรบ้าง

- ดำรงแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่
- สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม
- ช่วยขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ให้บริการยืม-คืนดูแลรักษาและซ่อมแซม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

12. อาคาร สถานที่ใดบ้างที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และใช้สถานที่นั้นเพื่อกิจกรรมใดบ้าง

- ห้องประชุม .....
- .....
- อาคารเรียน .....
- .....
- วัดใกล้โรงเรียน.....
- .....
- สถานที่ใกล้เคียง .....
- .....
- สนามหญ้าของโรงเรียน .....
- .....

- บริเวณทางเดินข้างอาคารเรียน .....
- .....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
- .....

13. วัดที่ใกล้โรงเรียนที่สุดคือวัด.....ห่างจากโรงเรียนประมาณ.....
กิโลเมตร และโรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่วัด ได้แก่ กิจกรรม

.....

.....

14. โดยปกติมีการนิมนต์พระมาที่โรงเรียนบ้างหรือไม่.....และนิมนต์ท่านในกิจกรรม

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ปัญหาใดบ้างที่ท่านพบในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ด้านแผนงาน

- แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ
- โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด เพราะ.....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านบุคลากร

- ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม
- ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านการประเมินผล

- ไม่มีเวลาในการติดตามผล
- ขาดบุคลากรในการติดตามผล
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจาก

- มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก
- งบประมาณในการจัดหาจัดซื้อสื่อมีจำกัด
- กิจกรรมบางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก

อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ

มีเวลาในการติดต่อขอยืมสื่อน้อยเกินไป

ไม่สามารถหาหน่วยงานที่ให้ยืมสื่อได้

อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

สถานที่มีบริเวณไม่กว้างพอ

ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ

อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

.....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

1. ในปีการศึกษา 2547 ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือค่ายคุณธรรมค่ายพุทธบุตรหรือไม่ (หากโรงเรียนของท่านไม่ได้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา โปรดตอบคำถามเฉพาะข้อ 1)

จัดในภาคเรียนใด

- ภาคเรียนที่ 1 ประมาณวันที่.....เดือน .....
- ภาคเรียนที่ 2 ประมาณวันที่.....เดือน .....
- ไม่มีการจัด เพราะ .....

2. โรงเรียนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือไม่ อย่างไร

- ไม่ได้จัดทำ
- จัดทำ โดยมีผู้ดำเนินการจัดทำ ดังนี้
- ผู้บริหาร   ครูประจำชั้น
- ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. โรงเรียนได้นำข้อมูลใดบ้างมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมการบริหารจิตและเจริญปัญญา

- ความต้องการของครู   ความต้องการของผู้ปกครอง
- ความเหมาะสมของเวลา   ความเหมาะสมของสถานที่
- ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น
- พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
- ผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

4. ท่านคัดเลือกบุคคลากรในจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไรบ้าง

- เลือกตามหมวดวิชาที่เกี่ยวข้อง
- เลือกตามความสนใจและสมัครใจ
- เลือกตามประสบการณ์การจัดกิจกรรมของครู
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านใช้วิธีการใดบ้างในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

- ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน
- ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6. โรงเรียนจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีการศึกษาให้กับกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา ประมาณร้อยละ ..... ของงบประมาณที่จัดให้กับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมทั้งหมด

7. โรงเรียนสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาแก่ครูอย่างไร

- สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม
- ให้บริการยืม-คืน คู่มือรักษาและซ่อมแซม
- ช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

8. สถานที่ใดบ้างที่ใช้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

- จัดขึ้นในบริเวณโรงเรียน
- วัดใกล้โรงเรียน ได้แก่ วัด .....
- สถานปฏิบัติธรรม ได้แก่ .....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ปัญหาใดบ้างที่ท่านพบในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ด้านแผนงาน

- แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ
- โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านบุคลากร

- ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม
- ไม่สามารถปฏิบัติได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านการประเมินผล

- ไม่มีเวลาในการติดตามผล
- ขาดบุคลากรในการติดตามผล
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจาก

- มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก
- งบประมาณในการจัดหาจัดซื้อสื่อมีจำกัด
- กิจกรรมบางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ

- มีเวลาในการติดต่อขอยืมสื่อน้อยเกินไป
- ไม่สามารถหาหน่วยงานที่ให้ยืมสื่อได้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

- สถานที่ที่มีบริเวณไม่กว้างพอ
- ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่

2

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์

ผู้วิจัย

นางสาวอภิชา แดงจำรูญ

ภาควิชา หลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สาขาวิชา ประถมศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ได้รับมอบหมายให้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้กับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ท่าน

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา โดยคำถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้นในระหว่างวัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา (ค่ายคุณธรรม/ค่ายพุทธบุตร)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

แนะนำการตอบแบบสอบถาม

1. กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน
2. บางข้อท่านสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ
3. คำตอบใดไม่มีในแบบสอบถามให้ท่านเติมข้อความลงในช่องอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้ว

กรุณาส่งกลับคืนที่สำนักงานเขต

หรือติดต่อให้ผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง

โทรศัพท์ 0-9113-0072

ขอขอบคุณที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามค่ะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย   หญิง

2. นับถือศาสนา

- พุทธ   คริสต์   อิสลาม   อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3. อายุ

- ไม่เกิน 30 ปี   41 – 45 ปี
 31 – 35 ปี   46 – 50 ปี
 36 – 40 ปี   51 ปีขึ้นไป

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

- ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สาขาหรือวิชาเอก.....
 ปริญญาโท สาขาหรือวิชาเอก.....
 ปริญญาเอก สาขาหรือวิชาเอก.....
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. วุฒิการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา

- ไม่มี   มี (โปรดระบุ) .....

6. ประสบการณ์ทางการปฏิบัติธรรม

- ไม่มีประสบการณ์
 มีประสบการณ์ ได้แก่.....
 เข้าวัดฟังธรรม
 ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ..... วัน   ฝึกสมาธิ.....วัน
 บวชชี.....วัน   บวชชีพราหมณ์.....วัน
 บวชเณร.....วัน   อุปสมบท.....วัน
 อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

7. ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน

- ไม่มีประสบการณ์
 มีประสบการณ์เป็นเวลา ..... ปี

8. การได้รับการอบรม การเพิ่มพูนความรู้ หรือวิธีการในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้แก่
นักเรียน

- อบรมสัมมนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ครั้งที่	หัวข้อการประชุม / อบรม / สัมมนา	หน่วยงานที่จัด
1.		
2.		
3.		
4.		

- รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ
- เยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอื่น ๆ
- ศึกษาด้วยตนเอง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

9. เกียรติคุณด้านคุณธรรมที่สถานศึกษาหรือบุคลากรในสถานศึกษาได้รับ (ครูต้นแบบ ครูเกียรติยศ
โล่ เกียรติบัตร รางวัล ทู่น ฯลฯ)

ประเภทเกียรติคุณ	ผู้ได้รับ/พ.ศ.ที่ได้รับ	หน่วยงานที่มอบให้
1.		
2.		
3.		
4.		

ส่วนที่ 2 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่จัดขึ้นในระหว่างวัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

1. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ใดบ้าง

- เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม
- เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
- เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน
- เพื่อให้ส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- เพื่อให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ
- เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดี
- เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
- เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

2. โรงเรียนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมหรือไม่

- ไม่ได้จัดทำ
- จัดทำ โดยมีผู้ดำเนินการจัดทำ ดังนี้
  - ผู้บริหาร
  - ครูประจำชั้น
  - ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. โรงเรียนได้นำข้อมูลใดบ้างมาพิจารณาเพื่อวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้กับนักเรียน

- ความต้องการของครู
- ความต้องการของผู้ปกครอง
- ความเหมาะสมของเวลา
- ความเหมาะสมของสถานที่
- ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น
- การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนจากปีที่ผ่านมา
- พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาอย่างไม่เหมาะสม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. โรงเรียนกำหนดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในตารางเรียนปีการศึกษา 2547 หรือไม่

- ไม่จัด เนื่องจาก.....
- จัด สัปดาห์ละ .....ชั่วโมง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมได้แก่ใครบ้าง

- ครูอาจารย์ทุกท่านที่นักเรียนของตนเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครอง
- ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พระภิกษุ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนได้จัดให้มีขึ้น

กิจกรรม	ความถี่ของกิจกรรม (1 ครั้ง/...)				
	วัน	สัปดาห์	เดือน	ภาคเรียน	ปีการศึกษา
1. สวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน					
2. การอบรมในชั่วโมงเรียน					
3. การอบรมและสวดมนต์ไหว้พระวันสุดท้ายสัปดาห์					
4. กิจกรรมตักบาตร					
5. กิจกรรมบรรพชาสามเณร					
6. เชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยายธรรม					
7. นิทรรศการเนื่องในวันสำคัญต่าง					
8. กิจกรรมฝึกมารยาทไทย การอบรมการประกวด					
9. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี การอยู่ค่ายพักแรม					
10. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ร่มเย็นสะอาด					
11. มีคติธรรมเตือนใจ ตามอาคารเรียน ต้นไม้ และบริเวณใกล้เคียง					
12. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					

7. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมใดบ้างให้แก่นักเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรม

.....
 .....
 .....

8. กิจกรรมใดที่ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามความคาดหวัง

.....
 .....
 และผลที่ได้รับเป็นที่น่าพึงพอใจอย่างไร.....
 .....

9. ท่านคิดว่านักเรียนจะได้รับประโยชน์ใดบ้างจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

- ได้รับความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้น
- มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น
- มีความอดทนอดกลั้น ข่มใจได้มากขึ้น
- พฤติกรรมก้าวร้าว / ความรุนแรงลดลง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

10. พฤติกรรมใดของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ไหวพระ สวดมนต์ หลังเข้าร่วมกิจกรรมไหวพระ สวดมนต์
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเบียดเบียนรังแกหรือแกล้งเพื่อน รุ่นน้อง รวมถึงสัตว์มีชีวิต
หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่เบียดเบียนรังแกหรือแกล้งเพื่อน รุ่นน้อง รวมถึงสัตว์มีชีวิต
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมหิบบนยั่วของ ของผู้อื่น โดยมีได้รับอนุญาต
หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่หิบบนยั่วของ ของผู้อื่น โดยมีได้รับอนุญาต
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแย่งของรักของหวงของผู้อื่น
หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่แย่งของรักของหวงของผู้อื่น
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพูดคำหยาบคาย หลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่พูดคำหยาบคาย
- ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่รู้จักรู้อย่างค่าของเวลา ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ทำการบ้านส่งตรงตาม
หลังเข้าร่วมกิจกรรมรู้จักรู้อย่างค่าของเวลา ตั้งใจเรียน ทำการบ้านส่งตรงตามกำหนด
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

.....

11. ท่านใช้วิธีการใดบ้างในการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

- ใช้การสังเกตขณะดำเนินงาน
- ใช้การทดสอบขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สัมภาษณ์ขณะร่วมกิจกรรม / หลังผ่านการร่วมกิจกรรม
- สอบถามผู้จัดกิจกรรมภายหลังการดำเนินงาน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

12. ท่านวัดและประเมินผลนักเรียนจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอย่างไร

- แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์
- แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน แบบประเมินผลงาน
- พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นของนักเรียน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

13. ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม สื่อชนิดใดที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุด

- นิทาน เกม โทรทัศน์ วิทยุ หุ่น เพลง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

14. โรงเรียนให้บริการวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อแก่ครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

- ดำรงแหล่งทรัพยากรที่มี
- สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม
- สนับสนุนให้บริการยืม-คืน ดูแลรักษาและซ่อมแซม
- ช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

15. อาคาร สถานที่ใดบ้างที่ใช้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

- ห้องประชุม ได้แก่ กิจกรรม.....
- .....
- อาคารเรียน ได้แก่ กิจกรรม.....
- .....
- วัดใกล้โรงเรียน ได้แก่ กิจกรรม.....
- .....
- สถานที่ใกล้เคียง ได้แก่ กิจกรรม.....
- .....

- สนามหญ้าของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรม.....
.....
- บริเวณทางเดินข้างอาคารเรียน ได้แก่ กิจกรรม.....
.....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....
.....

16. วัดที่ใกล้โรงเรียนที่สุดคือวัด.....ห่างจากโรงเรียนประมาณ.....
กิโลเมตร และโรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่วัด ได้แก่ กิจกรรม

.....
.....

17. โดยปกติมีการนิมนต์พระมาที่โรงเรียนบ้างหรือไม่.....และนิมนต์มาในกิจกรรมใด
บ้าง

.....
.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ปัญหาใดบ้างที่ท่านพบในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

ด้านแผนงาน

- แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ
- โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านบุคลากร

- ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม
- ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านการประเมินผล

- ไม่มีเวลาในการติดตามผล
- ขาดบุคลากรในการติดตามผล
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านงบประมาณ : งบประมาณในการทำกิจกรรมไม่เพียงพอ เนื่องจาก

- มีการจัดกิจกรรมของหมวดวิชาอื่น ๆ มาก
- งบประมาณในการจัดหาจัดซื้อสื่อมีจำกัด
- กิจกรรมบางกิจกรรมใช้งบประมาณมาก
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านการจัดหาอุปกรณ์และสื่อ

- มีเวลาในการติดต่อขยืมสื่อน้อยเกินไป
- ไม่สามารถหาหน่วยงานที่จัดทำ หรือให้ยืมสื่อที่ต้องการได้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

- สถานที่มีบริเวณไม่กว้างพอ
- ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

.....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

1. ในปีการศึกษา 2547 ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือค่ายคุณธรรมค่ายพุทธบุตรหรือไม่ (หากโรงเรียนของท่านไม่ได้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา โปรดตอบคำถามเฉพาะข้อ 1)

จัดในภาคเรียนใด

- ภาคเรียนที่ 1 ประมาณวันที่.....เดือน .....
- ภาคเรียนที่ 2 ประมาณวันที่.....เดือน .....
- ไม่มีการจัด เพราะ .....

2. โรงเรียนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือไม่ อย่างไร

- ไม่ได้จัดทำ
- จัดทำ โดยมีผู้ดำเนินการจัดทำ ดังนี้
- ผู้บริหาร
- ครูประจำชั้น
- ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. โรงเรียนได้นำข้อมูลใดบ้างมาพิจารณาวางแผนการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

- ความต้องการของครู ความต้องการของผู้ปกครอง
- ความเหมาะสมของเวลา ความเหมาะสมของสถานที่
- ความสนใจของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น
- การประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของปีที่ผ่านมา
- พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมาอย่างไม่เหมาะสม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. โรงเรียนสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ แก่ครูในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

- สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม
- ให้บริการยืม-คืน คู่มือรักษาและซ่อมแซม
- ช่วยติดต่อขอยืมวัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. สถานที่ใดบ้างที่ใช้จัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

- จัดขึ้นในบริเวณโรงเรียน
- วัดใกล้โรงเรียน ได้แก่ วัด .....
- สถานปฏิบัติธรรม ได้แก่ .....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ปัญหาใดบ้างที่ท่านพบในการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา

ด้านแผนงาน

- แผนงานที่กำหนดยากแก่การปฏิบัติ
- โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้ทั้งหมด
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านการจัดหาจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อ

- มีเวลาในการติดต่อขอยืมสื่อน้อยเกินไป
- ไม่สามารถหาหน่วยงานที่จัดทำ หรือให้ยืมสื่อที่ต้องการได้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

- สถานที่มีบริเวณไม่กว้างพอ
- ห้องพิเศษและห้องกิจกรรมมีไม่เพียงพอ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ด้านอื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

ฉบับที่ 3

สำหรับผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหาร โรงเรียน

ชื่อ – สกุล .....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

โรงเรียน.....เขต.....วัน เดือน ปี .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาในด้านปรัชญา
และวัตถุประสงค์ การบริหารและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต
เจริญปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

1. ปรัชญาของโรงเรียนคืออะไร

.....
.....

2. ท่านมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

.....
.....

3. ท่านวางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตและเจริญปัญญาอย่างไร

.....
.....

4. โรงเรียนของท่านจัดเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้นักเรียนแต่ละระดับชั้นอย่างไร
- .....
- .....
5. ในการจัดทำแผนงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญามีขั้นตอนอย่างไร
- .....
- .....
- ปัญหาและการแก้ไข .....
- .....
6. โรงเรียนมีวิธีส่งเสริมการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เอกสารและสื่อเพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร
- .....
- .....
- ปัญหาและการแก้ไข .....
- .....
7. ท่านมีส่วนในการดำเนินการเตรียมสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร
- .....
- .....
- ปัญหาและการแก้ไข .....
- .....
8. ท่านจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร
- .....
- .....
- ปัญหาและการแก้ไข .....
- .....

9. การคัดเลือกหรือจัดบุคลากรสำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาได้
ดำเนินการอย่างไร

.....
 .....
 ปัญหาและการแก้ไข .....

10. ประโยชน์ที่บุคลากรในโรงเรียนของท่านจะได้รับในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา คือ

.....
 .....

11. ผู้ที่รับผิดชอบด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา
คือ

.....
 และประเมินผลอย่างไร.....
 .....

12. โรงเรียนนำผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาไปใช้
ประโยชน์อย่างไร

.....
 และมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมนี้หรือไม่ อย่างไร.....
 .....

13. ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

.....
 .....
 ปัญหาและการแก้ไข .....

.....

14. บุคลากรในชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรใดบ้างที่ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา
- .....
- .....
- ปัญหาและการแก้ไข .....
- .....
15. นอกจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาที่โรงเรียนได้จัดให้นักเรียนเป็นประจำทุกปีแล้ว ท่านอยากให้มีการจัดกิจกรรมใดอีกบ้าง แล้วควรดำเนินการอย่างไร
- .....
- .....
- .....
16. ท่านคิดว่าควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้โรงเรียนอื่น ๆ ได้ดำเนินการจัดเช่นเดียวกันกับโรงเรียนของท่านหรือไม่
- ไม่ควรสนับสนุน เพราะ.....
- .....
- ควรสนับสนุน ดังนี้ คือ .....
- .....
17. ท่านมีข้อเสนอแนะให้กับโรงเรียนที่สนใจจะดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร
- .....
- .....
- .....
- .....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่ 4

สำหรับครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ – สกุล ..... ตำแหน่ง.....
โรงเรียน.....เขต.....วัน เดือน ปี .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในด้านการดำเนินงานและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

1. ท่านมีส่วนในการจัดทำแผนงานของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญา อย่างไร

.....
.....

2. ท่านได้จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาให้กับนักเรียนชั้นใดบ้าง

.....
..... จัดในภาคการศึกษา.....

3. คณะกรรมการหรือบุคลากรที่ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญ
ปัญญาได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรมหรือการฝึกปฏิบัติธรรมไม่ อย่างไร

.....
.....

4. ท่านได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้ร่วมงานในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

.....
 .....

5. ประโยชน์ที่ผู้ร่วมงานของท่านจะได้รับในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

.....
 .....

6. ท่านมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของโรงเรียนอย่างไร

.....
 .....

7. ท่านคิดว่ากิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาของโรงเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนอย่างไร

.....
 .....

8. ท่านคิดว่านักเรียนมีคุณธรรมและคุณลักษณะอยู่ในระดับใด

คุณธรรมหรือคุณลักษณะ	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			หลังเข้าร่วมกิจกรรม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
ความมีระเบียบวินัย						
มีความรับผิดชอบ						
ความซื่อสัตย์สุจริต						
ตรงต่อเวลา						
ความอ่อนน้อมถ่อมตน						
มีความเคารพ						
มีความอดทน						
มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น						
พุดจาสุภาพ						
จิตใจอ่อนโยน						
การรู้จักตนเอง						

คุณธรรมหรือคุณลักษณะ (ต่อ)	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			หลังเข้าร่วมกิจกรรม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
การเข้าใจผู้อื่น						
สมาธิในการเรียน						
มีเหตุผล						
การควบคุมอารมณ์						
ความมีสติ						

9. หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาแล้วมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....
 .....

10. กิจกรรมใดที่ท่านต้องการจัดให้มีขึ้นเช่นเดียวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

.....
 .....

11. ผลที่ได้จากการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างไร

.....
 .....

12. ท่านได้รับการสนับสนุนในการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อเพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา อย่างไร

.....
 .....

13. ท่านคิดว่างบประมาณที่ได้รับในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....
 .....

14. ท่านได้รับการช่วยเหลือในการดำเนินการเตรียมสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตาม
แนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

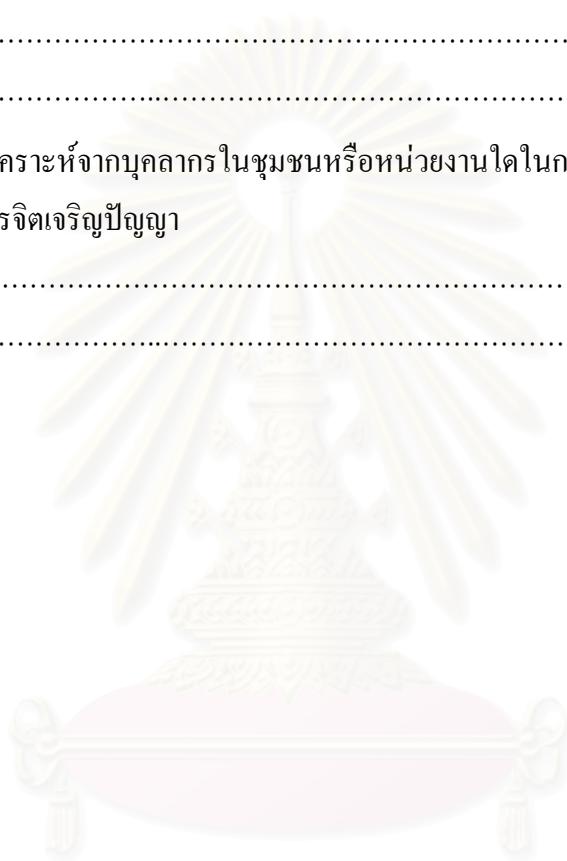
.....
.....

15. ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญาอย่างไร

.....
.....

16. ท่านได้รับความอนุเคราะห์จากบุคลากรในชุมชนหรือหน่วยงานใดในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม
ตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

.....
.....

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่ 5

สำหรับนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของนักเรียน

ชื่อ – สกุล ..... ชั้น ..... โรงเรียน .....

วัน เดือน ปี ..... เริ่มสัมภาษณ์เวลา ..... ถึง .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

1. นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาหรือไม่ อย่างไร
.....
.....
2. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญานักเรียนได้ทราบเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการเตรียมตัวเตรียมใจหรือไม่อย่างไร
.....
.....
3. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อทราบว่าจะได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา
.....
.....
4. นักเรียนคิดว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาคืออะไร
.....
.....

5. ความรู้สึกของนักเรียนก่อนและหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- .....
- .....
6. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร
- .....
- .....
7. ประสบการณ์หรือเนื้อหาใดที่นักเรียนเกิดความซาบซึ้งประทับใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญา
- .....
- .....
8. หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาแล้ว นักเรียนคิดว่าความคิด คำพูด หรือการกระทำใดบ้างที่เปลี่ยนไปจากเดิม และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- .....
- .....
9. นักเรียนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมใดเพิ่มขึ้นจากกิจกรรมที่มีอยู่เดิมหรือไม่ อย่างไร
- .....
- .....

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

1. นักเรียนมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการบริหารจิตเจริญปัญญาในเรื่องใดบ้าง เพราะเหตุใด
- ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม .....
- สถานที่จัดกิจกรรม .....
- สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม .....
- กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ .....
- วิทยากร.....
- อาหาร.....
- จำนวนนักเรียน.....

2. คติธรรมประจำใจของนักเรียน.....
3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....
.....
.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามของนักเรียน

เรื่อง

การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่ 6

สำหรับนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 แบบประเมินผลนักเรียน ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความ

1. ความรู้สึกก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		มาก	ปานกลาง	น้อย						
1. รู้สึกพอใจที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรม										
2. อยากฝึกจิตให้สงบ										
2. ความรู้สึก/ความคิดเห็นระหว่างร่วมกิจกรรม	วันที่ 1	วันที่ 2			วันที่ 3					
	มาก	กลาง	น้อย	มาก	กลาง	น้อย	มาก	กลาง	น้อย	
1. ความรู้สึก										
1.1 พอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม										
1.2 จิตใจสงบ										
1.3 รู้สึกมีจิตเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น										
2. การรู้จักกำหนดสติให้ได้ในปัจจุบัน										
2.1 ขณะเดินจงกรม										
2.2 ขณะนั่งสมาธิ										
2.3 การกำหนดอิริยาบถย่อย (อ่านเขียน คัม รับประทาน)										
3. ความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรม		มาก	ปานกลาง	น้อย						
1. ความรู้สึก										
1.1 มีความอดทน										
1.2 รู้สึกผ่อนคลาย										
1.3 เข้าใจตนเอง										
1.4 ได้รับประโยชน์										
1.5 อยากเข้าร่วมกิจกรรมอีก										
1.6 อยากให้คนอื่นได้เข้าร่วมกิจกรรม										
1.7 อยากนำสิ่งที่ได้ไปบอกต่อ										
2. ความพอใจ										
2.1 วิทยากร										
2.2 หัวข้อธรรมะที่บรรยาย										
2.3 กิจกรรมที่จัด										
2.4 สื่อ										
2.5 ช่วงเวลาของแต่ละกิจกรรม										
2.6 อาหาร										
2.7 สถานที่										

ส่วนที่ 2 ตอบคำถามตามความคิดเห็นของนักเรียน

1. กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบและประทับใจมากที่สุด คือ _____

เพราะ _____

2. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ร่วมกิจกรรม คือ _____

_____

_____

3. ข้าพเจ้าอยากบอกว่า _____

_____

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการร่วมกิจกรรม

ความรู้ความเข้าใจ	ก่อนร่วมกิจกรรม			หลังร่วมกิจกรรม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. คีต 5						
2. ประโยชน์ของการรักษาคีต 5						
3. การทำดี ละเว้นความชั่ว						
4. การเสียสละ						
5. พระคุณของบิดามารดา						
6. การตอบแทนผู้มีพระคุณ						
7. การสวดมนต์- การแผ่เมตตา						
8. การมีสติอยู่กับปัจจุบันของตนเอง						

ส่วนที่ 4 บทสรุปจากการเข้าร่วมกิจกรรม

1. นักเรียนคิดว่าการสวดมนต์ไหว้พระมีประโยชน์อย่างไร

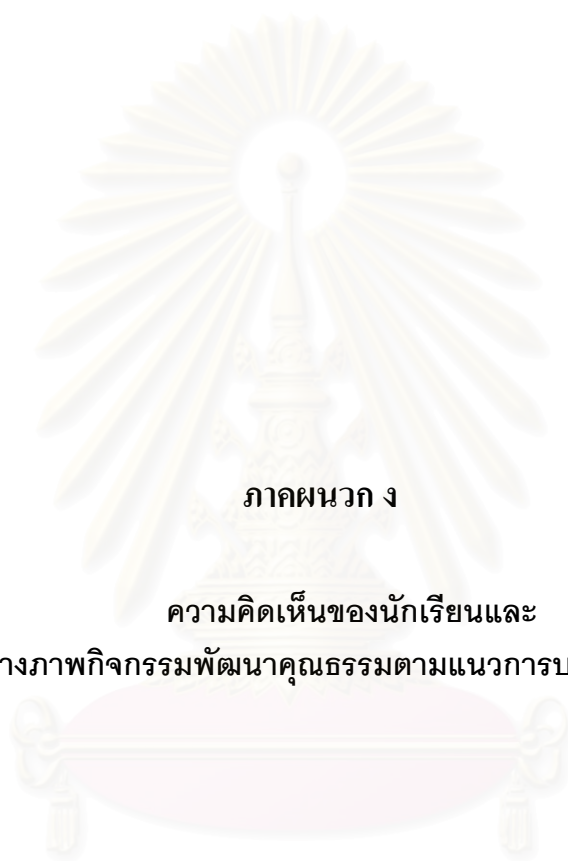
_____

2. นักเรียนคิดว่าการเป็นผู้มีสตินั้นคืออะไร

_____

3. นักเรียนคิดว่าเราฝึกสมาธิไปเพื่ออะไร

_____

ภาคผนวก ง

ความคิดเห็นของนักเรียนและ

ตัวอย่างภาพกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความคิดเห็นของนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การไหว้พระสวดมนต์

การสวดมนต์ไหว้พระสวดมนต์ หรือไหว้พระไปง่าใจจิตใจไม่สงบ

ทำให้รู้สึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธรูป และเคารพบูชา

บทสวดมนต์ไหว้พระ ทำให้ผู้สวดมีสมาธิ และทำให้รู้สึกสงบมากขึ้น

ทำให้จิตใจสงบเมื่อเวลาจะคิด งาน ต่างๆ และไร้ทุกข์

ทำให้ผู้สวดสามารถควบคุมจิตใจได้ ทำให้มีสมาธิขึ้น ได้บุญกุศลขึ้น

มีประโยชน์ เมื่อนานจนใจสงบแล้ว สงบใจดี

ช่วยแบ่งเบาภาระสิ่งที่ไม่ควรสนใจแล้ว

พระคุณของพระพุทธเจ้า

ทำให้จิตใจสงบ ไม่ทำอะไรที่ผิด

การมีสติสัมปชัญญะสามารถนำไปใช้
ควบคุมตนเองได้ อยู่อย่างสงบ ไม่หลงไปยุ่งกับชาวบ้าน

เห็นโทษเห็นภัย เพราะถ้าเรามีสติก็จะดี อย่างแรกก็ป้องกันได้

หาจุดดีในสิ่งประหลาด ประโยชน์คือความดีที่สิ่งไม่ประหลาดในแง่ที่ว่า ๖

การมีสติสัมปชัญญะช่วยให้เราใช้ชีวิตของเรา และนำใจไปใช้ให้ตลอดเวลา

เพราะได้เห็นสติของสภาวะเองได้ตลอดเวลาว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี

ไม่คิดถึงสิ่งอื่นนอกเหนือจากที่เราจะทำอะไรก็ให้คิดก่อน

มีสติไม่ตกแตก โสณีสถิตสมาธิ ให้นำสมาธิมาสู่สภาพที่ขึ้น

มีสติทำให้ทุกอย่างติดต่อกัน

ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่มีสติทำให้จิตใจอยู่กับตนเอง ทนได้สู้แล้ว

ฝึกสมาธิ ทำใจให้จิตใสใจสว่าง รู้สึกปลอดโปร่ง

ทำให้จิตใจแจ่มใสมีความสุขทั้งกายใจดี จิตใจสงบนิ่ง สงบเย็นกายสบายใจดี

๑. ได้สติเป็นเหตุ สัมมาใจเป็นผล: ๑๕. ได้รู้กายกายดี ทำให้ใจใสเย็น ใจสว่าง ใจดี

ไม่เครียด ไม่วิตกกังวล ทั้ง กาย และ จิตใจ ๑๖. ทำให้กายใจแจ่มใส

ดีเพราะกายสบาย ได้สิ่งงามสติความดีมากมาย ทั้ง และ สามารถ
ทำมาไว้ให้คนอื่น ซึ่งปรารถนาดีโดยจิตดีสิ่งประเสริฐความดี

ฝึกสมาธิไปเพื่อทำให้เรามีสมาธิอยู่กับทุกข์ไม่ทำสิ่งชั่วร้าย

ทำให้จิตใจสงบ, ใส, ออก, สบายใจ

ดีเพราะเวลาเดี๋ยวนี้ ใจเรา ไม่ทำสมาธิโดยหิวสมาธิ

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ร่วมกิจกรรม คือ ทำให้ข้าพเจ้าได้
เข้าใจ ยิ่งพอแบ่งว่าลำบาก ทำให้รู้สึกได้เสมอ การที่ส่งเสริม ทำให้
จิตใจของข้าพเจ้าดีขึ้นกว่าเดิม

มีการเปลี่ยนแปลง คือ... มีสติมากขึ้น... ได้รู้จักว่าดีหาหาได้... มีอารมณ์หนักแน่น

รู้สึกว่าข้าพเจ้ามีสติ ในการทำสิ่งต่างๆ มากขึ้น... จากพูดจา เว้นใจ ๕ ปี

ได้รู้จักตนเองมากขึ้น... มีอารมณ์หนักแน่น

ได้นั่งสมาธิมากขึ้น... ใจสงบได้ใจและรู้สติกว่าเก่า

รู้สึกสบายใจมาก... สมองจิตใจ

ข้าพเจ้าอยากบอกว่า... ความสำเร็จนั้นมิใช่สิ่งที่มาพร้อมกันเสมอ... เพราะนี่แหละคือ...
...การที่เราได้มีโอกาสในสิ่งที่ดีๆ ได้บ้าง...

ข้าพเจ้าจึงขอความกรุณา... ให้สามารถปฏิบัติในสิ่งที่ดีได้บ้าง...

ข้าพเจ้าได้รู้ถึงคุณค่าของเงินทอง... รู้จักใช้เงินทอง...

และได้รู้ถึงคุณค่าของ... เงินทองนั้นเอง...

ได้รู้จักกับชีวิตที่แท้จริง...

ซึ่งข้าพเจ้าได้รู้ถึงคุณค่าของเงินทอง... ที่ไม่ได้ง่าย...

ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างที่สุดเลย...

ข้าพเจ้าคือ... เป็นเด็กดี...

ข้าพเจ้าอยากจะทำ..... ดั้งเดิม ข้าพเจ้าเห็น เข้ม ค่ำพ. พุทธคุณต. ข้าพเจ้าใจรักมาก ข้า
... ข้าพเจ้าอยากจะทำ..... ข้าพเจ้าอยากจะทำ..... ข้าพเจ้าอยากจะทำ.....

ข้าพเจ้ามี... ข้าพเจ้ามี... ข้าพเจ้ามี... ข้าพเจ้ามี... ข้าพเจ้ามี...

ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก...

ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก...

ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก...

ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก... ข้าพเจ้าอยากไปอีก...

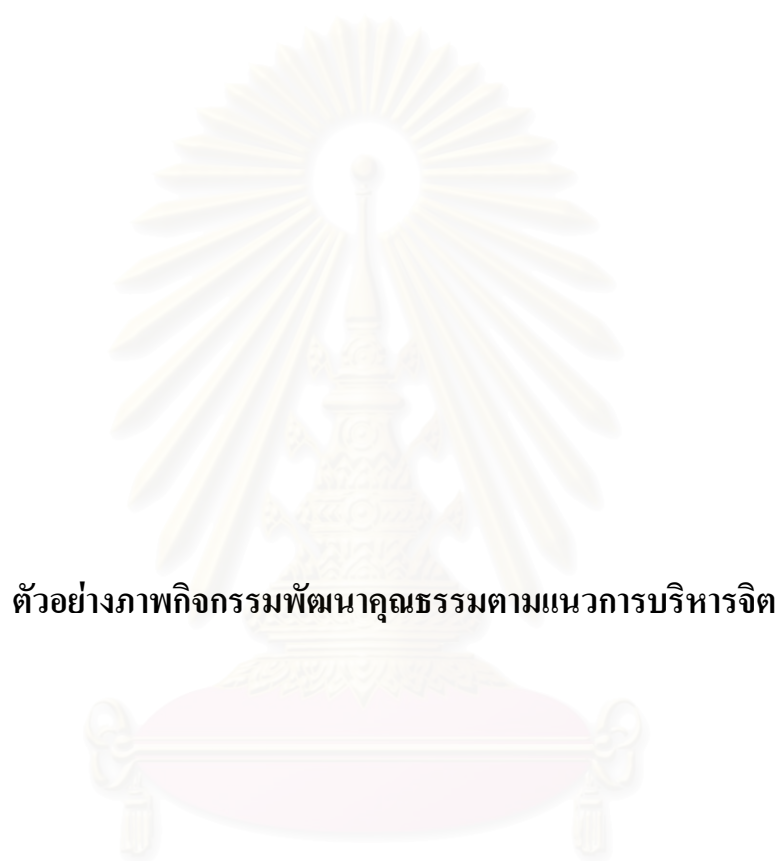
ข้าพเจ้าอยากบอกว่า... ข้าพเจ้าได้ความรู้ในเรื่องทำอาหารขึ้น... ทำให้ข้าพเจ้าอ่อนโยน คลาย
แต่ในขณะเดียวกัน... การพูดของวิทยากรนั้น ก็สอดแทรกหลักธรรมด้วย... จึง
ได้ว่าสัจพจน์ได้ความรู้ในเวลาเดียวกัน...

การได้มาพบปะ พี่สาว... เป็นภาระทำให้ ดิฉัน หัวร้อน สิ้นใจ หัวใจพังทลาย
มันจะ เป็น สิ่งที่ดี

ข้าพเจ้าประทับใจใจมากจาก ก้าวเข้าค่าย
และข้าพเจ้า ยังอยากบอกว่า ธรรมะ เข้ามาสู่จิตใจ
ของ ข้าพเจ้า จนหมดแล้ว จากแม่ ก่อนข้าพเจ้าไม่สนใจในธรรมะ มาก

ทำใน ๑/๑ เรื่อง จนพบคุณคุณาภาว่า การฆ่าสัตว์ เป็นสิ่งที่ไม่ดี
และ จะทำใน ๑/๑ ๑/๑

ข้าพเจ้าอยากบอกว่า ถ้าเกิดพวกเรา ได้มีโอกาสได้อยู่ต่อ ก็อยากให้
พระอาจารย์ ได้สอนธรรมะให้ สักครั้งดีกว่านี้

ตัวอย่างภาพกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างภาพจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา

ระดมพลังสมอง

ร่วมกันเสนอผลงานกลุ่ม

ต้นไม้แห่งคุณธรรม

สรุปหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตัวอย่างภาพจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ต่อ)

รับประทานอาหารอย่างมีสติ

ฟังธรรมบรรยาย

สวดมนต์ไหว้พระ

เดินจงกรม

ตัวอย่างภาพจากกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา (ต่อ)

นั่งสมาธิ

ระลึกถึงพระคุณบิดามารดา

แสดงความกตัญญูต่อคุณาจารย์

รับเกียรติบัตร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอภิชา แดงจำรูญ เกิดวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2519 เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ในปีการศึกษา 2541 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย